

Vanha Tuomas

Kuapro Korhonen buurisodassa
Kansanrunoilija ja sissipäällikkö Samuli Korhonen
Vihta-Paavon suku

24. vuosikerta 2016

Vanhan Rautalammin Korhosten sukuseura ry

Sisällys		Kuka tai mikä oli Kerkko	44
		Ruokonien torpat vielä kerran	48
Päätoimittajan puheenvuoro	3	Riitunlammista Vihtalahteen	50
Kaapro Korhonen buurisodassa	4	Tietämisen rajamailla	52
Gabriel Korhosen sukutausta	7	Pielaveden Tuomas Korhonen	53
Herännäinen Pentti Korhonen	8	Ritva Tikkanen (1934-2015)	54
Kuapron ja Pentin minisukupuu	8	Opettaja Mandi Korhonen	55
Humalapuron Korhokset	9	Menestystä sukulehtikilpailussa	59
Vihkiraamatun kertomaa	22	Sukujuhla Vesannolla	60
Kallen ja lidan sukuperä	31	Sukukirja Rautalammin Korhosista	62
Vihta-Paavon suku	33	Taloustieteen oppeja	63
Koulumestari Hemlander	38	Jäsentietopalsta	64
Sukuseuraa herättelemässä	39	Tuumailua Karjalan reissulta	65

Sukuneuvosto

Ilkka Korhonen (pj.)
 Kapteeninkatu 26 A 18, 00140 Helsinki
 Puh. 040 581 5549
 Sähköposti: ilkka.t.korhonen(at)gmail.com

Minna Vanhamäki (varapj.)
 Rantatalontie 45, 62800 Vimpeli
 Puh. 040 565 1620
 Sähköposti: minna.vanhamaki(at)krs.fi

Pirjo Korhonen (sihteeri)
 Hoikantie 71, 77700 Rautalampi
 Puh. 040 518 3635
 Sähköposti: pirjokorhonen(at)hotmail.com

Eeva-Liisa Hassinen
 Kierinniementie 41, 77700 Rautalampi
 Puh. 050 368 7570
 Sähköposti: eeva-liisa.hassinen(at)vanhamaki.fi

Juhani Korhonen
 Pihlajakatu 36, 77600 Suonenjoki
 Puh. 050 491 6868
 Sähköposti: mhojk@hotmail.com

Jyrki Korhonen
 Lehtoniemenkatu 4 a 5, 70100 Kuopio
 Puh. 044 303 0842
 Sähköposti: jyrkijkorhonen(at)hotmail.fi

Risto Korhonen
 Mäntykuja 1, 72210 Tervo
 Puh. 044 282 5551
 Sähköposti: risto.j.korhonen(at)tervolainen.com

Seppo Korhonen
 Ketsunmäentie 83, 41370 Kuusa
 Puh. 0400 642 649
 Sähköposti: seppo(at)korhonenoy.com

Varajäsenet

Pertti Korhonen
 Ukonsalmentie 17, 56100 Ruokolahti
 Puh. 040 547 1625
 Sähköposti: ppk644(at)gmail.com

Pentti Korhonen
 Koipiniementie 802, 77930 Kerkonjoensuu
 Puh. 040 575 1465

Jukka Korhonen
 Pulkkanientie 270, 72210 Tervo
 Puh. 044 749 9350
 Sähköposti: jukka.korhonen(at)tervo.fi

Hannu Korhonen (WT:n toimitussihteeri)
 Kelotie 3, 16300 Orimattila
 Puh. (03) 777 2777
 Sähköposti: korhonen.h(at)gmail.com

Ukko-Pekka Korhonen
 Virranniementie 13, 72300 Vesanto
 Puh. 040 769 2530
 Sähköposti: ukko-pekka.korhonen(at)pp.inet.fi

Urho Korhonen
 Konnevedentie 630, 41540 Ristimäki
 Puh. 040 822 1838
 Sähköposti: urhojaviivi(at)gmail.com

Eeva Takala
 Tappuratie 9, 44150 Äänekoski
 Puh. 044 545 6588
 Sähköposti: e.takala(at)luukku.com

Kansikuvassa on Vesannon Sonkarinsaaren Siikalahden Savolan seppä Otto Korhonen.
 Kuvan on ottanut Veikko Matilainen Sonkarinsaaren Jokelasta.

Päätoimittajan puheenvuoro

Mustekynä ja tietokone

Miltei 30 asteen pakkasen jälkeen sää on lauhtunut ja Kristiinankaupunkiin tullut talven ensimmäinen lumipyry. Se on kai rantautunut kaupunkiin sulalta Selkämereltä. Pehmeännäköiset suuret pakkaslumihiutalet muuttavat nopeasti yli vuodenvaihteen lumettomana pysyneen maiseman ihan toisennäköiseksi.

Suomenkielinen yhteiskoulu on rakennettu vuonna 1916. Työhuoneeni sijaitsee moni-ilmeisen kivirakennuksen kolmannessa kerroksessa. Kirkkaalla säällä ikkunasta on kattojen yli komea näkymä kaupunginlahden toiselle puolelle kantakaupunkiin. Lähellä näkyy myös kaunis vanha asemarakennus. Junat tosin ovat lakanneet täällä kulkemasta jo 70-luvulla.

Monenlaisia muutoksia on tämäkin vanha rakennus ympäristössään nähnyt. Kuitenkin vielä enemmän muutoksia on tainnut tapahtua seinien sisäpuolella. Jokainen ikäpolvi on kohdannut täällä ilonsa ja surunsa; oppinut, turhautunut, viisastunut, onnistunut, epäonnistunut, väsynyt, motivoitunut ja varmasti potennut sydänsuruja ja rakastunutkin. Tavalla tai toisella jokainen aiempi käytävillä kulkija on varmasti täällä kasvanut.

Nykyinen rehtori haroo hiuksiaan pieni huolen rypistys otsallaan tietokoneen ääressä ja pohtii, kuinka tulevista sähköisistä yli-

oppilaskokeista selvitään. Toimiiko tekniikka aukottomasti? Onko meidän diginatiiveilla nuorillamme kuitenkaan sellaisia valmiuksia, joita ylioppilaskokeessa tarvitaan? Onko tässä nyt tekniikka isäntä vai renki? Olisi niin mukava pitäytyä tutussa ja turvalisessä.

Koulusihteerin kanssa pohdimme taannoin, että pian tuo aina vähän juhlallinen ylioppilastutkinnon koetehtäväkuorien avaaminenkin on kadonnutta kansanperinnettä. Mietimme, miten aikanaan juhlistaisimme viimeisen postilähetysten vastaanottamista. Tulevaisuudessa rehtori vain lataa omalta koneeltaan netin kautta digitaaliset koetehtävät muistitikulle. Jotenkin vähän tylsää!

Mutta eipä sitä ole enää vuosikymmeniin käytetty täytemustekyniäkään, ja hyvin on silti pärjätty. Joissakin erityisen juhlallisissa tilanteissa siihen voi toki vielä palata. Muutosta vastaan on turha tapella. Hyvä on kuitenkin pitää tallessa myös jotain vanhaa. Nykyinen työpaikkani on oikeastaan aika hyvä esimerkki uuden ja vanhan yhdistymisestä, vaikka langaton verkko ei aina oikein tahdokaan toimia paksujen kiviseinien sisällä.

Kristiinankaupungissa lumisateisena perjantaina 8. tammikuuta 2016.

Minna Vanhamäki

Julkaisija:
Vanhan Rautalammin Korhosten sukuseura ry

Toimitus:
päätoimittaja Minna Vanhamäki
toimitus ja taitto Hannu Korhonen

Painotyö:
Kevama, Kuopio

Tunnukset:

ISSN-L 1798-9817

ISSN 1798-9817 (painettu)

ISSN 1998-9825 (verkkojulkaisu)

Kaapro Korhonen buurisodassa

Pekka Korhonen, Mänttä

Kaapro Korhonen lähti vuonna 1885 kolmikymppisenä nuorena miehenä Suonenjoen Halolasta Helsinkiin. Jatko siirtolaiseksi Amerikkaan, josta edelleen Etelä-Afrikkaan kultakentille. Tienasi jonkinlaisen omaisuuden, mutta menetti sen. Lähti mukaan buurisotaan. Joutui vuonna 1900 englantilaisten vangiksi ja sotavankileirille St. Helenan saarelle. Vapautui parin vuoden kuluttua ja palasi Amerikkaan.

Helmikuun 27. päivänä vuonna 1900 antautui lähes 4000 buurisotilaan joukko englantilaisille Etelä-Afrikassa. Sotavangiksi joutu-neiden joukossa oli myös 13.11.1854 Suonenjoen Lietemäessä syntynyt Gabriel Korhonen. Kaapro oli tässä vuonna 1899 alkaneessa sodassa buurien puolella ns. skandinaavisessa osastossa. Suomalaisia tuohon osastoon oli liittynyt kymmenkunta.

Vankien määrän ja heidän keskuudessaan riehuneiden tautien pelossa englantilaiset olivat alkaneet perustaa vankileirejä merentakaisille alueille, mm. St. Helenan saarelle Atlantilla. Samalle saarelle, jossa Napoleonkin viimeiset vuotensa oli vankeudessa viettänyt.

Yksi suomalaisista oli Ernst Lindberg, joka on kirjannut kokemuksensa sodasta ja vankeudesta kirjaseensa "Suomalaisen seikkailuja buurisodassa ja muistoja vankeudesta St. Helenan saarella". Kirjasesta on vuonna 2014 julkaistu uusintapainos.

Vankina

Kaapro ja muut vangit saapuivat St. Helenan saarelle huhtikuun 21. päivänä vuonna 1900. Laivassa sataman edustalla oli vielä odotettava vajaa viikko ennen maihin astumista.

Aluksi asuttiin kahdentoista miehen "kelloteltoissa". Asumisen epämukavuuden takia vangit alkoivat rakentaa itselleen kahden asuttavia mökkejä rimoista ja muusta jätetavarasta. Mökkien rakentamisessa oli suurena apuna läkipelti, jota saatiin peltisistä keksilaatikoista. Sitä osaa leiristä, jossa peltiä oli käytetty rakennusaineena, alettiin kutsua "läkipeltikaupungiksi". Siellä oli lopulta 382 mökkiä.

Kaupunkiin rakennettiin aikaa myöten

vankien toimesta myös "klubitalo", jossa vangit pitivät iltamia. Heillä oli oma 16-miehinen torvisoittokunta ja 12-miehinen jouhisoittokunta sekä laulukuo-roja. Joskus pidettiin teatteriesityksiäkin. Kaikki puvut ja koristeet, joita näyttelijät tarvitsivat, olivat omatekoisia.

Pitkinä vankeusvuosina aikaa kulutettiin myös käden taitoja harjoittamalla. Puhdetöistä järjestettiin näyttelyitä ja annettiin palkintoja. Kaapro Korhosen kohdalla on vankilistoissa erikseen mainittu kävelyke-pistä saatu palkinto. Samoin Kaapro itse kertoo vankeudesta Suonenjoen Halolanmäelle

lähettämässään kirjeessä käsitöidensä saamasta hyvästä maineesta ja kertoo myös kävelykepeistään saamastaan palkinnosta.

Uusi Kuvalehti kertoo numerossaan 10/1902 Kaapro Korhosen kirjeistä Halolanmäelle. Hän kertoo toimeentulonsa olleen jotensakin hyvä. Pienillä käsitöillä hän sanoo ansainneensa rahaa pieniin tarpeisiinsa ja siten voineensa vähän ostaa parempaa ruokaa.

Aikaa nyöten saivat vangit leirin ulkopuolella töitä ja pientä palkkaa. Töissä käytiin saarelle olleilla maatiloilla. Yksityisille tehtiin kirvesmies- ja maalaustöitä ja tehtiin englantilaisille satamatöitäkin. Leiristä lähettiin aamulla ja palattiin illalla.

Toki monenlaista kurjuuttakin vankeusaikaan sisältyi. Oli vartijoiden omavaltaisuutta, oli ruuan ja veden puutetta. Jatkuvana kiusana olivat muuttuvat sensuurisäännökset, jotka vaikeuttivat kirjeiden kirjoittamista ja saamista.

Pienistä ansioistaan muistaa Kaapro lähettää kirjeissään rahaa vanhalle äidilleen, jonka on saanut kuulla vielä olevan elossa. Viimeinen Uuteen Kuvalehteen päätynyt Kaapron kirje on päivätty helmikuun 3. p:nä 1902 ja siinä hän hyvin lyhytsanaisesti toteaa: "Näyttää siltä, että saamme vielä kauan odottaa pois pääsyä, yhä toisia tuodaan tänne". Juttunsa lehti päättää vetoomukseen, että lukijat muistaisivat "näitä veljiään vankiraukkoja jollain lähetyksillä: sanoma-

lehdillä, kirjoilla, kirjeillä, vaatteilla yms". Ja laittaa jutun loppuun osoitteen: "Mr Gabriel Korhonen. Prisoner of War - Dead Wood Camp. St Helena."

Vapaaksi

Vihdoin saapui leirille kauan odotettu sanoma, että rauhansopimus on solmittu toukokuun 31. päivä 1902. Mutta aina saman vuoden marraskuulle kestää ennen kuin Gabriel ja kumppanit astuvat laivaan ja lähtevät kohden Lontoota. Sanomalehti Etelä-Savo kertoo 27.1.1903 lainaten New Yorkissa ilmestyvää ruotsinsuomalaista sanomalehteä Finska Amerikaneria:

"Taannottain saapui New Yorkiin Lontoosta kymmenen suomalaista, jotka olivat ottaneet osaa buurisotaan ja kaksi viimeistä vuotta oleskelleet St. Helenassa englantilaisten sotavankeudessa. Heidät oli vapautettu marraskuun 22. päivänä 1902 ja sallittiin heidän ensimmäisellä postilaivalla matkustaa Englantiin. Southamptoniin saapuivat he kolme viikkoa kestäneen matkan jälkeen ja kuljetettiin sieltä Englannin hallituksen toimesta Lontooseen, josta heille tarjottiin vapaa matka yhden punnan kera mihin maailman paikkaan he halusivat".

Edelleen todetaan useimpien suomalaisista lähteneen Amerikkaan. Kotimaahan matkusti ainoastaan kolme vapaaksi

Buurivankeja. Uusi Kuvalehti 1902.

lasketuista maamiehistämme. Kaksi jäi St. Helenalle vapaaehtoisesti tekemään valmiiksi vastaanottamansa kirvesmiesurakat. Lopuksi lehdessä luetellaan New Yorkiin saapuneet suomalaiset buurisotilaat ja joukosta löytyy nimi: "Gabriel Korhonen, jostakin Sawon pitäjältä".

Vuoden 1910 väestönlaskentatietojen mukaan Kaapro asui vuokralaisena Pennsylvaniassa, osoite Pittsburgh Ward 5, Allegheny. Hänet on merkitty naimisissa olevaksi, mutta puolison nimeä ei mainita. Kymmenen vuotta myöhemmin pidetyn väestönlaskennan tiedoissa häntä ei enää ole.

Gabriel Korhonen ja buurisota

Kaapro Korhonen muutti veljensä Taavetin (12.3.1859) kanssa Helsinkiin. Vuonna 1902 ilmestynyt Uuden Kuvalehden juttu (10/1902) tietää kertoa Korhosen lähteneen Amerikkaan "toistakymmentä vuotta sitten" eli mahdollisesti Helsinkiin muuton jatkoksi vielä 1880-luvun lopulla. Edelleen juttu kertoo Kaapron purjehtineen Etelä-Afrikkaan asettuen toista vuotta ennen sotaa Johannesburgiin.

Buurisota alkoi 11.10.1899 ja käytiin Etelä-Afrikassa Iso-Britannian sekä Transvaalin buuritasavallan ja Oranjen vapaavaltion välillä. Sodan taustalla olivat kulta- ja timanttilyödyt Afrikan eteläkärjestä. Buurit (hollantia: boer = talonpoika) olivat alkuperältään lähinnä alankomaalaista alkuperää.

Kirjeessään Korhonen kertoo, että olisi voinut matkustaa alueelta vielä pois, kun sotaa aavisteltiin, mutta "maailman kulta katoava on viivytännyt häntä". Kaapro oli ennättänyt tienata E-Afrikassa jo jonkinlaisen omaisuuden, mutta "hullaantui" sitten ostelemaan maapalstoja, joilla toivoi rikastuvansa. Mutta ajat muuttuivat ja ilmeisesti kaikki säästöt menivät.

Kultaryntäyksen myötä englantilaisten kiinnostus E-Afrikkalaisiin alueisiin kasvoi kasvamistaan ja sodan uhka oli ilmassa. Buurien lisäksi myös useat alueelle saapuneet siirtolaiset kokivat englantilaiset tunkeilijoina ja liittyivät buurien puolelle.

Myös Kaapro kertoo joutuneensa skandinaaviseen ratsuväkeen, jossa alkuun oli 100 miestä. Joukko-osasto taisteli kenraali

Kronjen alaisuudessa. Kaapro kirjoittaa olleensa liki viisi kuukautta sotarintamassa, saaneensa nähdä paljon, olleensa mukana monessa tuimassa taistelussa. Vain kerran päähän haavoittuneensa.

Joulukuun 11. päivänä käytiin buurisodan ankarin taistelu ns. Magersfonteinen taistelu. Taistossa kuoli 28 skandinaavisen ratsuväen miestä, näistä kolme suomalaista. Buurisodasta ja vankeudesta kirjaseen kirjoittanut suomalainen Ernst Lindberg kertoo taistelusta: "Sen ihmisen, joka tällaista näkee ja siitä huolimatta yhä yllyttää sotaan, täytyy olla sydämetön, sillä todella sydäntäsärkevä on kuolevien ja haavoitettujen kirkuna".

Magersfonteinin taistelu oli buureille vielä menestyskäs, mutta kaiken aikaa englantilaiset saivat lisää joukkoja ja buurit joutuivat alakynteen. Kenraali Kronjen viimeinen taistelu oli seuraavan vuoden helmikuun lopulla. Taistelut kestivät kymmenen vuorokautta yötä päivää ja helmikuun 27. päivä lähemmäs 4000 buurisotilasta, heidän mukanaan skandinaavinen osasto, antautuivat englantilaisille. Suomalaisten mukana myös Kaapro Korhonen vangittiin ja joutui sitten sotavankeuteen St. Helenalle.

Lähteitä:

Jalonen, Jussi. Magersfonteinein miehet: Skandinaviska Kåren -komennuskunnan suomalaiset vapaaehtoiset buurisodassa 1899–1902. Historiallinen aikakauskirja 104 (1/2006)

Jalonen, Jussi. Magersfonteinen taistelu 11.12.; sota ja sen muisto. Tutkijan verkkokammari, blogi 11.12.2009

Kyläkoski, Kaisa. Blogi Sukututkijan loppuvuosi 21.1.2015, Suomalaiset St. Helenan vangit.

Lindberg, Ernst. Suomalaisen seikkailuja buurisodassa ja muistoja vankeudesta St. Helenan saarella. Otava, Helsinki 1904. Uusintapainos 2014, toim. Pekka Tuomikoski, Wanhatkirjat.fi

Uusi Kuvalehti nro 10/1902

Itä-Suomen Sanomat 17.4.1901

Etelä-Suomi -lehti 27.1.1903

Gabriel Korhosen sukutausta

Hannu Korhonen, Orimattila

Korhoset eivät ehkä ole maailmanvalloittajia, mutta monenlaisia teitä kohtalo on heitäkin kuljetellut. 1900-luvun alkuvuosien lehdet kertoivat buurisodassa vangiksi joutuneesta Gabriel Korhosesta. Hänen sukujuurensa juontavat Suonenjoen Mustolanmäelle ja sieltä Vaajasalmeen.

Mikko Uola kertoo vuonna 1977 Siirtolaisuusinstituutin lehdessä Siirtolaisuus – Migration buurisodassa taistelleista suomalaisista artikkelissaan Finnish warriors in the South African war. Pääosa suomalaisista taisteli buurien puolella muiden skandinaavien mukana omassa joukko-osastossaan, johon liittyi alunperin 65 miestä, heistä 13 suomalaisia. Osaston johtajana oli ruotsalaisen lähetyssaarnaajan poika, Natalissa syntynyt Johannes Flygare. Kaikkiaan suomalaisia oli buurisodassa lähes 30, enemmistö pohjalaisia.

Uola sanoo, että lähdeaineiston runsaudesta huolimatta suomalaisten jäljittäminen on melkoisen vaikeaa, sillä sukunimiä ei aina ole tai ne ovat väärin. Monien kotipaikkakin on merkitty täysin virheellisesti. Oravaisista lähteneen kotipaikaksi voidaan mainita Varsova ja Eozov tarkoittaa Vöyriä. Uolan artikkelissa mainitaan myös Kustaa Korhonen.

"Kerrotaan, että Korhonen oli Savon maakunnasta, mutta jotkut lähteet väittävät, että hänen kotipaikkansa oli Helsinki. Korhonen työskenteli Transvaalin kultakaivoksilla, liittyi skandinaavien vapaaehtoisjoukkoihin 1899, osallistui Mafekingin piiritykseen ja Magersfonteinin taisteluun 11.12.1899. Britit ottivat hänet sotavangiksi Paardebergissa 27.2.1900 ja lähettivät St. Helenaan. Vapautumisensa jälkeen Korhonen matkusti Yhdysvaltoihin. Hänen myöhempiä vuosiaan ei tunneta."

Etunimi on Kustaa, mutta kuvailu sopii muuten täysin meidän sukulaiseemme Gabriel Korhoseen. Tästä onkin epäilemättä kyse Uolan artikkelissa, sillä missään muissa lähteissä ei mainita buurisodassa taistellutta Kustaa Korhosta. Gabriel Korhonen mainitaan sen sijaan monessa lähteessä.

Edellisen vuosisadan alun suomalaiset lehdet tunsivat Gabriel Korhosen ja hänen tarinansa paremmin. Uusi Kuvalehti 10/1902

sanoo, että Gabriel Korhonen, joka vuonna 1902 oli lähes viisikymmenvuotias, oli kotoisin Suonenjoen Halolanmäeltä ja että hän joutui sotavangiksi 27.2.1899. Lehdellä on ollut käytössään Kaapron äidilleen lähettämiä kirjeitä, joten tunnistuksesta ei ole epäselvyyttä.

Näistä tiedoista pääsemme kiinni henkilöön. Gabriel syntyi 23.11.1854 Suonenjoen Jauhomaen kylässä. Talo oli nimeltään Ryyttäri ja numero 11. Vanhemmat olivat räätäli Kaapro Korhonen 1828–1874 ja talon tytär Anna Kristiina Ryyttäri s. 1830, vihityt 1852. Pitäjänräätäli asui Jauhomaäki 4 Kuokkalassa, mutta luopui tai joutui luopumaan asemastaan vuonna 1862.

Hän siirtyi lampuodiksi Toholahti 6 Oikariin, sieltä jo parin vuoden kuluttua rengiksi Luukkola 3 Lylymäkeen, kunnes pääsi seuraavana vuonna lampuodiksi Lietemäki 17 Parastaloon, mihin jäi sitten torppariksi talon jakamisen jälkeen. Siirtyi itselliseksi 1874. Haudattu Helsinkiin.

Räätäli-Kaapron esivanhemmat olivat jo pitkään olleet talollisina Pieksämäen (Suonenjoen) Lietemäen Mustolanmäessä (Korhola ja Hauvanlahti, molemmat numeroa 6, Haudanlahden uusi numero 21, Korholan 22). Vanhemmat olivat Haudanlahden isäntä Risto Korhonen 1792–1870 ja Kaisa Halonen 1791–1863 sekä isovanhemmat Risto Korhonen 1769–1837 ja Marketta Nenonen 1768–1833.

Ristoja oli peräkkäin monessa sukupolvesta, sillä isoisan isä oli Lietemäki 6 Korholan isäntä Risto Korhonen 1746–1803. Hänen puolisonsa oli sotilaan tytär Vappu Ihalainen 1747–1808. Rippikirjan mukaan Vappu olisi syntynyt 1757, mutta kun heidät vihittiin jo joulukuussa 1766, niin hän lienee syntynyt viimeistään 1740-luvun lopulla.

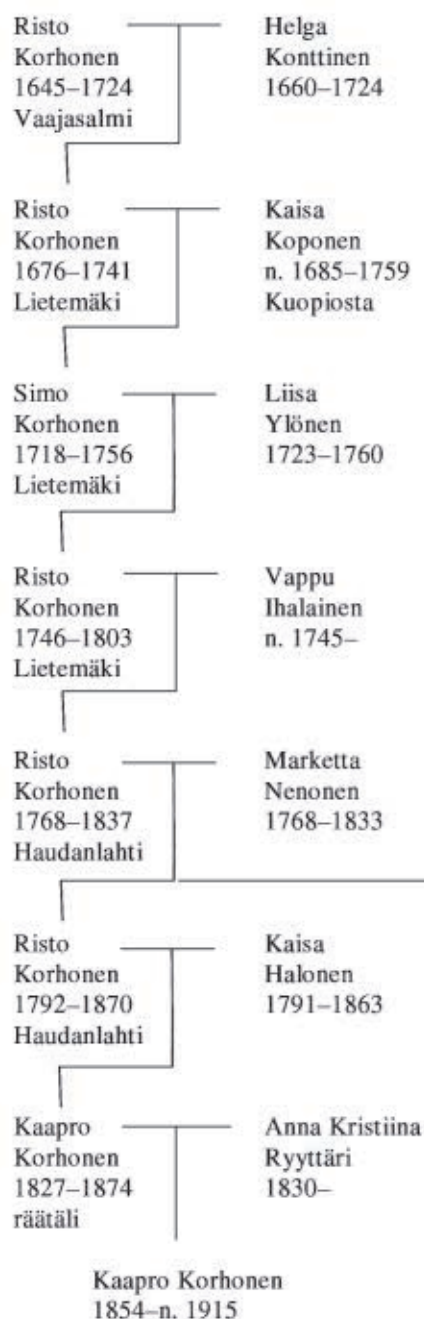
Edellisen polven esi-isä oli Korholan

isäntä Simo Korhonen 1718–1756, puoliso Liisa Matintytär Ylönen 1723–1760. Simon isä Risto Korhonen 1676–1741 oli tullut isännäksi Mustolanmäen Korholaan (Lietemäki 6) Iisveden toiselta puolelta Vaajasalmesta. Äiti oli Riston toinen puoliso Kaisa Koponen. Kaisa oli luultavasti Antintytär Kuopion Lamperilasta. Hänen syntymäajakseen on merkitty rippikirjaan ja Koposten sukukirjaan (osa I, taulu 560) vuosi 1669, mutta lasten syntymäajoista päätellen hän on

syntynyt vasta 1680-luvulla. Kaisa kuoli Mustolanmäessä 1759.

Viimeksi mainitun Riston isä oli talollisen veli Risto Ristonpoika Korhonen 1645–1697 Vaajasalmesta, puoliset I Leena, II Helga Simontytär Konttinen 1660–1724. Heidät mainitaan Rautalammin Korhosten sukukirjan taulussa 13. Tämä Risto oli kuudetta polvea kantaisämme Tuomaan jälkeen. Buurisodan Kaapro oli siten kolmattatoista Rautalammin Korhosten sukupolvea.

Kuapron ja Pentin sukupuu

Herännäinen Pentti Korhonen

Kaupron isosetä Pentti Korhonen (1803–1863) puhui seuroissa ja toimi herätysaarnaaja Paavo Ruotsalaisen luottomiehenä hengellisissä asioissa. Hän oli naimisissa Paavon tyttären Eevan (1816–1867) kanssa. Herännäisliike kunnioittaa edelleenkin Paavaa yhtenä suurimmista suomalaisista hengenmiehistä.

Kirjassa Paavo Ruotsalainen – viisas neuvoja, vaikea lähimmäinen (Kirjapaja 2003)

sanotaan, että Eeva oli ainoa Paavo Ruotsalaisen tyttäristä, joka käytti körttipukua. Herännäisyys eli hänessä muutenkin niin vahvana, että hän puhui kielillä. Suonenjoen historiassa mainitaan tosin hänestä kerrotun aivan päinvastaistakin. Se voi hyvin olla vain pahaa puhetta, sillä Paavo herätti myös kielteisiä tunteita jopa siinä määrin, että naapurit murhasivat hänen poikansa.

Pentti ja Eeva vihittiin 25.3.1840. Pentti oli silloin torpparina Suonenjoki 14 Etelätalossa, joka kuului pappilalle. Tämä voi olla avain Pentin ja Eevan tutustumiselle, sillä Paavo Ruotsalaisen tiedetään käyneen usein Suonenjoen pappilassa. He asuivat siellä vuoden 1846 alkuun ja muuttivat sitten Rajanlanniemeen, missä Pentti on merkitty osatalon isännäksi. Vuonna 1862 he muuttivat Karttulaan. Pentti oli sielläkin vähän aikaa Lyytikkälä 1:n osatalon isäntänä, mutta kuoli jo 20.11. 1863. Eeva kuoli Lyytikkälässä nälkä-vuonna 1867. Heillä oli ainakin viisi lasta.

Hannu Korhonen

Humalapuron Korhokset

Hannu Korhonen, Orimattila
Jyrki Korhonen, Kuopio/Vesanto
Pekka Korhonen, Mänttä
Ritva Näkkilä, Jyväskylä
Seppo Virta, Kuopio

Sisä-Savossa Sonkarinsaaren kylässä lähellä Vesannon kirkonkylää seisoj aikanaan Humalapuron eli Varvalin talo. Talo on edelleen olemassa, mutta sen nimi on lyhentynyt Humalaksi. Rakennukset ovat autioiksi jääneet eikä pelloilla lainehdi teräinen vilja, vaan vyötärönkorkeinen rikkaruohokasvusto. Pihapiirin laidalla lirisee Humalapuro, joka laskee peltojen läpi virtaavaan Vesantojokeen.

Humalapuro 1891 kaakon suunnalta nähtynä. Vasemmalta vilja-aitta (peltoaitta), nukkuma-aitta, joka on edelleenkin olemassa, ruoka-aitan pääty (piha-aitta), talli (?) ja oikealla päärakennus, jonka poikkisiiven katto näkyy päätykolmion vasemmalla puolella. Tallin ja päärakennuksen välistä pilkottaa navetan seinää. Kuva Ritva Näkkilän arkistosta.

Nykymaailmalle ympäristön on pitänyt antaa periksi siinä, että parin sadan metrin päässä pihapiirin länsipuolella kulkee Oinaskylään suuntautuva maantie ja välittömästi tien toisella puolella on suurjännitelinjan kytkinkenttä. Maantien rakentaminen ja soiden ojitaminen muuttivat vesien virtaussuhteita niin, että Humalapuro on nyt vain kalpea muisto siitä vuosta, jossa talolla oli aikanaan kalalammikko ja oma sähkövoimalaitos.

Humalaan löytää helpoimmin lähtemällä Vesannon kirkolta kirkon ja urheilukentän välistä kulkevaa Koulutietä. Se muuttuu jo puolen kilometrin päässä Humalapurontieksi. Tie vie suoraan Humalan pihaan. Edellisen vuosisadan alkupuolella isäntänä oli Eemil

Korhonen. Hän oli kunnallispoliitikko ja "niin hyvä taiteilija, että teki hienon iltamailmoituksen yhdessä punaisessa minuutissa".

Kulttuurinviljely oli tuttua aikaisemmillekin Humalapuron isännille. Eemilin isä Wilhelm oli pitkäaikainen kunnallislautakunnan esimies, isoisä Juho monitaitoinen käsityöläinen sekä isoisän isä Samuel kansanrunoilija.

Nybygge, uudistila

Isossajaossa muodostettiin jakokunnan asumattomaan pohjoisosaan kaksi uudistaloa vuonna 1787: Humalapuro (Sonkarinsaari 14) ja Pellesmäki (Sonkarinsaari 15). Rauta-

lammin kirkonkirjoissa Humalapuro on kirjattu Sonkarinsaari 6:n alle aina 1820-luvun kirjoihin asti. Vasta kun Vesannon omat kirkonkirjat alkavat 1858, niin kirkonkirjoihin merkityt nimet ja numerot rupeavat vastaamaan maakirjamerkintöjä.

Asukkaaksi Humalapuroon asettui Paavo Lemetinpoika Korhonen s. 1758, k. 1837, vaimonsa Maija Huuskosen ja 15-vuotiaan veljensä Samuelin kanssa. Tila sai 20-vuotisen verovapauden vuodesta 1788 lukien. Vuonna 1803 veljekset jakoivat talon keskenään. Kantatila sai nimekseen Paavola ja Humalapuro jäi Samuelin tilanosan nimeksi. Vuonna 1878 Paavon pojanpoika Juho myi osansa Paavolasta Samuelin pojanpojalle Wilhelm Korhoselle.

Paavon ja Samuelin vanhemmat ovat Siikalahden torppari Lemetti Paavonpoika Korhonen s. 1734, k. 1782, ja hänen 1755 vihitty vaimonsa Susanna Tiitinen s. 1734, k. 1801. Suku on Sonkarinsaaren Korhosia, sillä Paavon ja Samuelin isän iso-vanhemmat olivat Sonkarinsaaren Vanhailan (Sonkarinsaari 1) poika ja Raatikalan (Sonkarinsaari 3) isäntä Lemetti Paavonpoika Korhonen s. n. 1668, k. 1744, ja Helga Raatikainen, vihityt 1700. Tämä Lemetti mainitaan Ilkka Korhosen kirjoittamassa artikkelissa Viisitoista polvea Korhosia (Wanha Tuomas 1996 s. 7 taulu 6) ja sukukirjan taulussa 18¹.

Humalapuron ensimmäisellä isännällä Paavo Korhosella ja hänen vaimollaan Maija Huuskosella oli vain kaksi lasta: Juho s. 1788 ja Paavo s. 1799. Juho jäi isännäksi Paavolaan isänsä jälkeen. Hänellä ja hänen vaimollaan Maija Liimataisella olikin sitten taas suuri perhe: yhdeksän lasta. Heidän kuudennesta lapsestaan, vanhimmastaa aikuisikään eläneestä pojasta, Juhosta s. 1823 tuli vuorostaan Paavolan isäntä. Hän asui siellä myöhemmin itsellisenä, kun puolet Paavolasta siirtyi 1870-luvun alussa Pekka Saastamoiselle. Sitä tilanosaa viljeli lampuotina kanttori Juho Lyytinen, joka oli asunut Paavolassa jo 1850-luvun lopulta asti. Oman tilanosansa Juho myi pikkuserkulleen Wilhelm Korhoselle niin kuin edellä jo kerrottiin.

Vanha Juho muutti vaimonsa Maija Huuskosen kanssa vuonna 1865 Vesamäen Korholaan eli Murtomäkeen (no 15), johon heidän nuorempi poikansa Paavo oli

siirtynyt isännäksi edellisenä vuonna. Paavolla ja hänen vaimollaan Reetta Vesterisellä oli kuusi lasta.

Lautamies, kansanrunoilija ja sissipäällikkö

Humalapuron nimen säilyttäneen tilanosan isäntä Samuel Korhonen 1773–1840 tunnetaan kansanrunoilijana. Kokoelma Julkaisuja Suomen historiasta on kolmi-osaisen ja pääosin ruotsinkielinen. Sen toisessa osassa² on kuusi suomenkielistä kansanrunokatkelmaa, parikymmentä sananlaskua, kahdeksan arvoitusta ja yhdeksän kalevalamittaan kirjoitettua historia-aiheista runoa. Useimmat niistä ovat pappien kirjoittamia, mutta niiden joukossa on Samuelin runo Frankrikin sodasta. Aiheena on Napoleonin retki Venäjälle vuonna 1812. Runo arvellaan kirjoitetuksi vuonna 1814. Tiedossa ei ole, miten se joutui tähän kokoelmaan.

Runo on pitkä. Sitä on kuusi sivua, 223 säettä. Tavallisen nykylukijan on vaikea nähdä, miksi runo on kirjoitettu tai mitä tekijä haluaa sillä sanoa. Ehkä mitään tällaista tavoitetta ei olekaan, vaan runoon on vain koottu ajan tapahtumia ajan hengessä kuvattuina. Samantapaisia "uutisrunojahan" on myös Samuelin aikalaiselta ja pikkuserkulta Vihta-Paavo Korhoselta.

Runo alkaa ylevästi:

"Herra voimasta väkevä,
Suuri kunnian Kuningas,
Jonga luon' on ajan luku,
Mailmassa matkan määrä".

Muutamalla säkeellä se kiinnitetään omaan keisarilliseen aikaansa maamme historian kulussa:

"Meidän rakas ruhtinamme,
Sitten siunasi Jumala,
Alexanderin asehet,
Vahvisteli käsivarret"

ja Euroopan tapahtumiin:

"Emme tahdo täsä paljon,
Bunapartista puhua,
Hän on voimasa väsynnyt,
Koirudesans kombastunnut".

Runosta käy hyvin ilmi, miten tarkkaan Vesannollakin seurattiin maailman tapahtumia. Napoleon oli vuoden 1812 lopulla

joutunut perääntymään Venäjältä, kärsinyt suurtaappion Leipzigin taistelussa seuraavana vuonna ja luopunut kruunusta huhtikuulla 1814. Ja jo samana vuonna suomalainen talonpoika muokkasi saamansa tiedot runoksi syrjäkylällä, josta ei vielä ollut edes tieyhteyttä oman pitäjän kirkolle. Tie Rautalammita Kerkonkosken kautta Vesannolle valmistui vasta vuonna 1866 Vesannon jo erottua omaksi pitäjäkseen.

Ajan tapahtumat olivat kuitenkin tulleet väkisin lähelle Vesantoa. Oli juuri käyty Suomen sota, jonka seurauksena Suomi siirtyi Ruotsin vallan alta Venäjän suuriruhtinaskunnaksi. Lähimmät taistelut käytiin Rautalammita Laukaaseen kulkevan kievaritien varrella. Talonpoikaisosastot olivat niin aktiivisia sissisodassaan, että venäläisten päällikön kerrotaan sanoneen, että hän saa kirjeen kulkemaan Ruotsin armeijan läpi, mutta ei Hintikan ja Varismäen väliä, missä talonpoikaisosastot väijyvät venäläisten lähetejä ja heikosti suojattuja kuormastoja.

Nämä tapahtumat saattoivat olla oma-kohtaisestikin tuttuja Humalapuron isännälle,

*Kuulex viina Kuin ma laulan
Kuule potelli puheeni -
Embä moiti mahtiasi,
Engä voimaasi vähennä,
kyllä olet kelpo ruoka
siivo syöjälle suloinen,
joka ryypyn ryyppeäpi
kaksi harvon kallistaapi,
kolmannest ej koskaan huoli.*

sillä Laukaan Koivistonkylän Kapeenkosken taistelun muistomerkissä mainitaan talonpoikaisosaston johtajaksi lautamies

Korhonen. Johtajaksi nimetään toisaalla³ vesantolainen lautamies Samuli Korhonen. Kukapa muu se voisi olla kuin juuri Humalapuron Samuel.

Toinen Samuelin runo "Runo viinasta" on julkaistu Turun Wiikko-Sanomissa 10.6.1820⁴. Tämäkin runo on pitkä: 144 säettä. Se täyttää kolme lehden neljästä sivusta. Toissijaisiksi jäivät sen rinnalla käräjäuutiset sekä uutiset Ranskasta löytyneestä suolavuoresta, jättisuuresta Laatokan sammesta ja Turkinmaan merenvahasta.

Samuelin kieli on niin samankaltaista kuin Vihta-Paavon, että tämän runon katkelma (kuva viereisellä palstalla⁵) oli arkistoitu Suomalaisen kirjallisuuden seuran kirjallisuusarkistossa Paavo Korhosen kokoelmaan siihen asti, kun oikea kirjoittaja – sikäli kuin uskomme Samuelin oman ajan lähdettä – paljastui keväällä 2014 tämän artikkelin tietojen etsimisen yhteydessä. Arkistointivirheen takia Runo viinasta on joutunut myös sukuseuramme julkaisemaan runokokoelmaan Vihta-Paavon runot ja laulut.

Runossa Samuel puhuu viinalle kuin hyvälle ystävälleen aivan samaan tapaan, vaikka ehkä vähän opettavaisemmin kuin voisimme kuvitella Vihta-Paavon puhuneen:

*Kuulex viina Kuin ma laulan
Kuule potelli puheeni -
Embä moiti mahtiasi,
Engä voimaasi vähennä,
kyllä olet kelpo ruoka
siivo syöjälle suloinen,
joka ryypyn ryyppeäpi,
kaksi harvon kallistaapi,
kolmannest ej koskaan huoli.*

Tässä runo on 1800-luvun käsikirjoituksen mukaisessa asussa. Se kuvailee viinan vahingollisuutta. Kirjallisuusarkiston katkelma päättyy juhlavaan toivotukseen:

Tämä Rautalammin Lautamiehen ja Kuusuisen Runoniekän Samuli Korhosen tekemä Runo on, useamman maanniehen anottua, tähän Ahviihin pantu toiveessa, ettei mainittu Lautamies, jonka tekemä weisuja Pohjankin perillä usein weisataan, paheksine, että tämän hänen sonia käsialansa Suomalaisille näin tutummaksi tehdään.

Turun Wiikko-Sanomien kertoi 10.6.1820, että Runo viinasta on Samuel Korhosen kirjoittama.

Varjele hyvä Jumala
näkemästä, kuulemasta_
outo on kuulda kuulevaisen
paha nähdä näkeväisen.

Lehdessä ja Vihta-Paavon runokirjassa runo on paljon pitempi. Se päättyy lisäksi tuntoihin, jotka sopisivat paljon paremmin Vihta-Paavon kaltaisen runoilijasielun mielialoihin kuin vakaisen lautamiehen ja sissipäällikön ajatuksiin:

Ett' olen itekkin ollut
Taipuva tähän tapahan,
Saanut semmoset vahingot:
Terveys on turmeltuna,
Kaikki rikkaus kaonnut,
Matti taskussa makaapi.
Tällä suututin sukuni,
Esivaltani vihotin,
Näytin ihteni olevan
Hyvän suovillen suruksi,
Irvihampaillen iloksi.

Samuel ei varmaankaan ollut huono valinta lautamieheksi. Hän oli luku- ja kirjoitustaitoinen. Näin ollen on hyvin mahdollista, että hän on itsekin kirjannut runojaan muistiin. Kirjoitustaitoon viittaa Humalapurossa oleva Tukholmassa vuonna 1747 painettu Wegeliuksen postilla Sen pyhän ewangeliumillisen walkeuden taiwallisesa opisa ja pyhäsä elämäsä. Kirjan etulehdellä oleva omistus voisi hyvin olla Samuelin omakätisesti kirjoittama. Omistuksessa on kyllä vuosiluku 1780, jolloin Samuel oli vasta seitsenvuotias.

Varvali

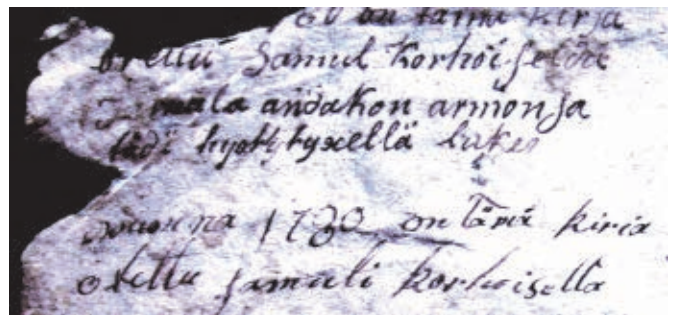
Samuelin jälkeen isännyyttä piti Humalapurossa hänen poikansa Juho Korhonen s. 5.6.1805 ja k. 8.10.1883. Hänellä ja hänen 25.5.1828 vihityllä vaimollaan Kaisa Kannisella s. 1803, k. 29.12.1872, oli viisi lasta: Anna Riitta 1829, Wilhelm 1831, Katariina 1834, Johannes 1838 ja Eeva 1846. Edellä mainitussa tekstikokoelmassa sanotaan, että myös Juho oli runontaitoinen. Leimallsemmin hän oli kuitenkin käsityöläinen: kelloseppä, puuseppä ja sorvari eli "varvali" paikallisessa puheessa. Viimeksi mainitusta hänet ehkä tunnettiin parhaiten lähiympäristössä, sillä jopa taloakin kutsuttiin Varvaliksi.

Juhon käsityötaitojen arvostusta todistaa esimerkiksi se, että häneltä tilattiin valaistus

*Varjele hyvä Jumala
näkemästä, (kuulemasta)-
outo on kuulda kuulevaisen
paha nähdä näkeväisen*

1858 valmistuneeseen kirkkoon. Hän valmisti sinne neljä kymmenkynttiläistä puukruunua ja yhden ison 24-kynttiläisen kruunun, jossa kynttilät olivat kolmessa rivissä. Niitä käytettiin 21 vuotta ennen kuin ne korvattiin "lökkisillä" kynttiläkruunuilla⁶.

Juho oli myös eturivin kulttuurimies. Jo vuoden 1850 tienoilla Humalapuroon tuli sanomalehti, kun koko pitäjässä vain muutama tilaaja. Minkäänlaisesta jakelusta ei tuolloin voitu vielä puhua, sillä posti, sanomalehdet mukaan luettuina, noudettiin kirkkomatkalla Rautalammin pappilasta. Vasta vuosikymmenen lopulla, kun oli saatu oma kirkko ja pappi, postilaukku tuotiin Vesannolle asti, pappilaan sielläkin, ja saarnaaja kuulutti jumalanpalveluksessa,

Kirjoitus on vuonna 1749 painetun hartauskirjan etulehdellä oleva omistus, joka voisi ainakin osaksi olla Samuel Korhosen omakätisesti kirjoittama. Vuosi 1780 on kuitenkin liian aikainen saantivuodeksi. Omistus voi tietysti olla vasta Samuelin pojan Juhon käsialaa.

kenelle postia oli tullut. Lehtien tilaaminen alkoi yleistyä vasta neljännesvuosisataa myöhemmin 1870-luvun lopulla.

Juhon ensimmäisiin isäntävuosiin isä Samuelin kuoleman tienoille ajoittuu oikeusjuttu, jossa kylän vanhemmat talolliset ajoivat kannetta Humalapuron ja Pellesmäen talollisia vastaan. Kantajien mielestä uudis-taloilla ei ollut oikeutta kalastaa Sonkari-järvessä, koska tilukset eivät rajoittuneet siihen. Asia eteni kihlakunnanoikeudesta laamannin-oikeuden kautta aina Viipurin hovioikeuteen asti. Sieltä päätös tuli vasta Samuelin

kuoleman jälkeen. Hovioikeus⁷ ei muuttanut laamanninoikeuden⁸ päätöstä. Oikeudenkäynti päättyi niin ollen vastaajien eduksi, sillä laamanninoikeus oli kumonnut kihlakunnanoikeuden päätöksen ja hylännyt kanteen, koska kyläkunnan kalastusvedet olivat yhteisiä eivätkä kantajat olleet voineet esittää kanteensa tueksi mitään erityistä perustetta.

Kunnallismies

Seuraava Humalapuron isäntä Wilhelm Korhonen s. 2.3.1831, k. 22.7.1906, oli pitäjän napamiehiä. Hän toimi 30 vuotta kunnallislautakunnan esimiehenä ensimmäisestä kuntakokouksesta 1871 lähtien "ottaen tehokkaimmasti osaa kunnallisen elämän kehitykseen ja nauttien jakamatonta luottamusta". Luottamus näkyi jo ensimmäisessä vaalissa annettujen äänien määrästä. Wilhelm sai 238 ääntä ja pahin kilpailija lukkari 162 ääntä muiden jäädessä muutamaan tai muutamaan kymmeneen ääneen⁹.

Nykyisessä sanastossa asema vastaisi ehkä kunnanvaltuuston puheenjohtajaa, mutta valtaa oli varmaan suhteellisesti enemmän, sillä tuolloin kunnissa ei vielä ollut saman-

laista virkamieskoneistoa kuin nykyisin. Esimiehen toimeen kuului koko ajan myös kunnan rahavarain, esimerkiksi vaivauskassan hoito. Alkuvuosina hänelle säilytettiin myös kunnan- ja vaivaismaksujen kerääminen. Eikä vastuullisuus rajoittunut rahavaroista huolehtimiseen, vaan Humalapuroon otettiin myös hoidettavaksi kunnan sijoittamia mielisairaita.

Wilhelmin saavuttamaan merkittävään asemaan vaikutti varmaan olennaisesti itse hankittu luku- ja laskutaito. Jo 25-vuotiaana hän käytti näitä "oppineiden salaisuuksia", niin kuin opettaja Johannes Laitinen sanoi teoksessaan Vesannon pitäjän vaiheet, laatiessaan ositussuunnitelman Vesannon kirkon rakennustarpeista ja niiden hankintavastuun jakamisesta 50 osakastalolle. Ja sepä lasku ei ihan helppoa olisi nykyisillekään laskijoille, koska jakamisen perustana oli manttaaleissa määritelty tilan koko. Mittaluvut olivat 1/2:sta aina 1/64:aan.

Wilhelm oli aktiivisesti mukana myös perustettaessa ensimmäistä kansakoulua Vesannolle 1875. Jouluna 1897 hän sai pojaltaan Eemililtä joululahjaksi muisti-almanakan. Vielä vuonna 1900 hän laati pitäjän henkikirjan. Esimiestehtävästä hän sai

Wilhelm Korhonen. Kuva opettaja Laitisen Vesannon historiasta.

Eeva Simonen ja nuorin tytär Olga. Kuva Ritva Näkkilän arkistosta.

eron vanhuuden vuoksi vuonna 1902. Tällöin "pöytäkirjaan merkittiin kauniit kiitokset hänen monivuotisesta, erittäin ansiollisesta toiminnastaan".

Wilhelm Korhosella ja Eeva Henrika Simosella s. 22.7.1840, k. 26.1.1900, vihityt 10.10.1858, oli myös viisi lasta: Hilda Carolina s. 11.1859, k. 11.12.1863, Edla s. 3.4.1864, k. 23.1.1874, Vilhelm 1867, Eemil 1877 ja Olga Maria 1880. Eeva Henrika oli syntyisin Lähemäestä eli Simolasta (Vesämäki 16), vanhemmat Mikko Simonen ja Eeva Tiitinen. Hilda kuoli pikkulapsena. Vilhelmistä tuli kansakoulunopettaja ja Eemilistä Humalapuron seuraava isäntä. Olga Maria meni naimisiin Kaarlo Huttusen kanssa. He muuttivat vuonna 1901 Äänekoskelle, joka silloin kuului Laukaan pitäjään.

Opettaja

Wilhelmin ja Eevan pojista vanhempi, Vilhelm (Vilho), hylättiin kutsunnassa 1887. Hän lähti sen jälkeen opiskelemaan kansakoulunopettajaseminaariin Jyväskylään. Sai sieltä päästötodistuksen 1891. Ihan ainutlaatuista ja

ensikertaista tämä ei ollut Korhosille, sillä Jyväskylän seminaarista oli valmistunut neljä vuotta aikaisemmin August Korhonen Kärkkäälän Isomäen Vanhalasta vuonna 1887 ja valmistui vielä 1800-luvun puolella 1898 toinen vesantolainen Mandi Korhonen Vesamäen Koljolasta. Tuolloin Jyväskylän seminaari oli ainoa suomenkielinen kansakoulunopettajien valmistuslaitos.

Vilho muutti Ikaalisiin vuonna 1891, kun sai opettajanviran Riitalan kansakoulusta heti valmistumisvuonnaan. Koulu aloitti toimintansa juuri silloin eikä sillä ollut vielä omaa koulutaloa. Koulutilat vuokrattiin Tevaniemen Yliruusin talosta. Opettaja sai valtion maksaman palkan 700 markkaa lisäksi kunnalta vapaan asunnon, polttopuut ja valon, 6–7 kapanalaa (kymmenen aaria) peltoa perunamaaksi, laitumen yhdelle lehmälle, oppilaiden sisäänkirjoitus- ja lukukausimaksut sekä vuodessa 200 markkaa rahaa, mikä nostettiin kahden koevuoden kuluttua 400 markkaan.

Vilho nai Amanda (Mandi) Wilhelmin tytär Tellin, vihityt 7.6.1893. Mandin vanhemmat olivat itsellinen, entinen ruotusotamies

Kuva: Juha Wiljakka

Riitalan vanha kansakoulu on edelleen koulukäytössä huolimatta 120 vuoden iästään. Kuva Juha Wiljakka.

Wilhelm Tell s. 1836 ja Eeva Kustaava Esaiantytär s. 1835 Kallionkielen Hiitelän Mäkelästä. Mandi toimi sitten koulun tyttöjen käsityönopeettajana. He saivat kolme lasta: Taimi Elli 8.5.1894, kansakouluopettaja hänkin, Aatto Vilho 28.4.1895 ja Martti Eemil 8.8.1897. Asuivat ensin Tevaniemen Yli-Ruusissa, mutta muuttivat 1895 Riitialan Kiaseen, mihin valmistui upouusi koulutalo. Se on edelleen käytössä ja vanhin edelleen alkuperäisessä alakoulukäytössä oleva kansakoulurakennus Ikaalisissa. Taloudessa oli kolme piikaa, joista yksi Mandin veljentytär Wilhelmiina.

Vilho oli aktiivinen monen toimen mies: meijerin isännöitsijä ja kalastuskunnan istutustoimikunnan jäsen. Jo vuonna 1896 hän otti hoitaakseen Riitialan postipysäkin, josta hän huolehti aina vuoteen 1917. Hän kuului säästöpankin isännistöön, koulupiirijakotoimikuntaan, opettajayhdistykseen ja suomalaisen puolueen Ikaalisten Suomenmielisten Seuraan. Myöhemmin puoluetta vaihdettuaan hänestä tuli Riitialan työväenyhdistyksen henkinen johtaja ja torvisoittokunnan kapellimestari. Hän oli myös vuoden 1918 kunnallisvaaleja valmistelleen vaalilautakunnan puheenjohtaja.

Mukaan politiikkaan

Aluksi Vilho oli suomalaisen puolueen jäsen. Se kuului tuolloin poliittiseen keskustaan, mutta ajoi kuitenkin myös työväestön, torpparien ja mäkitupalaisien asiaa. Vuonna 1906 Vilho siirtyi sosiaalidemokraattien riveihin ja liittyi Riitialan työväenyhdistykseen. Siirtyminen herätti suurta pahennusta koulupiirin talollisissa. Jotkut ottivat jopa lapsensa pois koulusta¹⁰.

Vilhon puolelta kyse ei ehkä ollut niinkään ajattelun vasemmistolaisuudesta, vaan ehkä enemmänkin siitä, että sosiaalidemokraattien vaaliohjelma vastasi paremmin hänen ajatuksiaan. Sisältyihän siihen yhtäläisen äänioikeuden ulottaminen kunnallisvaaleihin, yleinen oppivelvollisuus ja uusi maanvuokralaki, joka olisi turvannut torpparien asemaa ja joka sisälsi maanviljelyspakon, joka olisi velvoittanut maanomistajat luovuttamaan viljelemättömät maansa tilattomille. Kiivaana raittiusmiehenä tunnetulle Vilholle saattoi kuitenkin olla tärkeintä se, että

Kansanedustaja Vilho Korhonen. Kuva Ikaalisten kotiseutuyhdistyksen arkistosta.

sosiaalidemokraatit kannattivat kieltolain säätämistä.

Puolueen vaihto osoittautui onnistuneeksi ratkaisuksi. Vilho valittiin eduskuntaan kaudelle 1908–1909. Kieltolakikin hyväksyttiin, vaikka se jäi vahvistamatta. Samoin kävi sekä kunnallislaille että oppivelvollisuuslaille. Ne hyväksyttiin, mutta tsaari ei niitä vahvistanut. Kieltolaki tuli voimaan 1919 Suomen itsenäistyttyä ja oppivelvollisuuslaki vasta 1921. Maanvuokra-asetukset sentään saatiin aikaan.

Opettajan ja oikeistolaisten välit kiristyivät uudestaan vuonna 1918. Opettajan puhelinlinja katkaistiin. Vilhoa kehoitettiin pakemaan, mutta hän naureskeli ehdotukselle, koska ei ollut tehnyt mielestään mitään laitonta. Hänet pidätettiin 8.2. kesken koulutunnin ja vietiin kuulusteltavaksi yhdessä poikansa Martin kanssa. Häntä syytettiin kansan kiihottamisesta, laittomuuksiin yllyttävästä sanomalehtikirjoittelusta ja salaisten kokousten järjestämisestä. Todisteiden puuttumisesta huolimatta molemmat vangittiin ja lähetettiin Kokkolan vankileirille, josta vapautuivat vasta kesällä muiden varmuuden vuoksi vangittujen keralla.

Mandi oli paennut Tampereelle, kun Vilho ja Martti vangittiin. Tampereen valtauksen jälkeen häntä pidettiin vaarattomana ja viattomana ja hän sai luvan palata kotiin. Jo matkalla hänet kuitenkin pidätettiin Viljakalassa. Kotiin häntä ei päästetty, mutta hän sai asua tuttavansa silmälläpidon alaisena, vaikkakin sotilasvankilan kirjoissa. Kesäkuussa hänet lähetettiin Tammisaaren vankileirille.

Valtiorikosoikeudessa sekä Vilho että Mandi todettiin syyttömiksi ja vapautettiin, kun jopa suojeluskunnan joukkuapäällikkökin oli todistanut Vilhon puolesta. Martti sai kolmen vuoden kuritushuonetuomion kuumumisesta järjestyskaartiin. Joitakin talollisia vapauttaminen ei miellyttänyt. Kuntakokouksessa vaihdettiin osa koulun johtokunnasta ja uusi johtokunta anoi kouluhallitukselta Vilhon erottamista opettajanvirasta. Tarkastajat kävivät koululla kaksikin kertaa. Lopputuloksena oli, että Vilho sai pitää virkansa. Koulutyön hän sai aloittaa kuitenkin vasta vuoden 1919 alusta. Jälkeenpäin oltiin kyllä sitä mieltä, että Vilho olisi ammuttu keväällä 1918, jos hän olisi silloin ollut Ikaalisissa eikä Kokkolan vankileirillä.

Myöhemmin Vilhosta tuli arvostettu vaikuttaja. Hänet valittiin sosiaalidemokratien kansaedustajaksi vuosien 1919–1921 ja 1922–1923 valtiopäiville ja presidentin valitsijamieheksi 1925. Kunnanvaltuuston puheenjohtajana hän toimi vuosina 1922–1936 ja varapuheenjohtajana vielä 1937–1943. Hän oli yksi niistä kolmesta, jotka "ovat pysyväisellä tavalla vaikuttaneet kunnallisen elämän kehitykseen" ja joiden kuvat sijoitettiin kunnanvaltuuston kokoushuoneen seinälle vuonna 1944. Tähän oli perusteitakin, sillä hän oli 1920- ja 1930-lukujen vaihteessa keskeisessä asemassa kunnanjakotoimikunnassa, jossa paljolti hänen vaikutuksestaan kuntaa ei lopulta jaettukaan.¹⁰

Taiteilija ja valokuvaaja

Eemil Korhonen s. 24.9.1877, k. 11.5.1942, vihittiin 9.7.1900 Agatta Emilia Närhin kanssa, s. 3.3.1879, k. 25.3.1946. Emilia oli kotoisin Vesamäen Raatikkalasta eli Mämmi-ahosta (Wesämäki 9), vanhemmat Otto Närhi ja Matilda Halonen. Hänessäkin oli Korhosten verta sillä hän oli Vihta-Paavon tyttären Anna

Reetan tyttären tyttären tytär. He saivat seitsemän lasta: Aune 1901, Annikki 1903, Tapio 1906, Hilikka Marjatta 1909, Kalevi 1912, Marja 1914 ja Olavi 1920.

Eemilin yhteiskunnallinen osallistuminen alkoi jo isä-Wilhelmin aktiiviaikana. Hänestä tuli Vesannon maamiesseuran sihteeriksi eli "kirjuri" silloisen kielenkäytön mukaan vuonna 1900 seuran alusta lähtien. Osuusmeijerin tilintarkastajaksi hänet valittiin vuonna 1901 ja sen hallituksen jäsenenä ja puheenjohtajana hän toimi 1912–1934. Mikään yhteinen asia ei ollut hänelle vierasta. Yhtä hyvin hän hoiti kulttuuri- kuin talousasioitakin. Nuorisoseuran puheenjohtajana Eemil toimi vuosina 1902–1904. Vesannon osuuslainarahaston hallituksen jäseneksi ja kirjanpitäjäksi hänet valittiin 1903. Osuuskunta muuttui myöhemmin osuuskassaksi. Sen hallituksen puheenjohtajana Eemil oli aina vuoteen 1934 asti. – Eemil kulki runsaan kilometrin kokousmatkat Humalapurolta kirkolle jalan. Hänen kerrotaan myöhästyneen monesti ja joutuneen sen vuoksi usein kustantamaan kokouskahvit.

Eemil Korhosen ja Emilia Närhin kihlakuva. Kuva Ritva Näkkilän arkistosta.

Vesannon osuusmeijerin hallitus ehkä 1910-luvulta. Vasemmalta edestä Juho Liimatainen Simolasta, Otto Karhu, Otto Vironen Kolkan torpasta ja Juho Ritvanen Kaaprolasta sekä takana Aatto Korhonen Ukkolasta, Joel Hytönen Jussilasta ja Eemil Korhonen Humalapurolta. Kuva Ritva Näkkilän arkistosta.

Jo isä-Wilhelm oli ollut mukana Vesannon säästöpankin toiminnassa. Eemil valittiin vuonna 1909 säästöpankin kirjanpitäjäksi ja myöhemmin hän toimi sen hallituksen puheenjohtajana. Säästöpankki oli eräällä tavalla Humalapuron oma pankki, sillä se toimi vuosia Humalapurolla pääarakennuksen eteläpuoleisen päädyn poikkisiivessä. Muistitiedon mukaan pankilla ei ollut ketään pankkivirkailijaa, vaan kirjanpitäjä, siis Eemil-isäntä, hoiti pankin toiminnan. Ratkaisu ei ollut mitenkään outo, sillä vesantolaiset olivat tottuneet asioimaan Humalapurolla aikaisemminkin, kun "Rohtola" eli apteekkilaatikko oli ollut siellä jo vuodesta 1892.

Eemil oli myös osuuskaupan varatilintarkastaja ja puhelinosuuskunnan hallituksen jäsen vuodesta 1908. Varsinkin kunnan pohjois-puolen väki oppi tuntemaan Humalapuron hyvin, sillä se oli oinaskyläläisten kortteerina kirkkomatkoilla. Vastuullinen

asema Eemilillä oli Suomen itsenäistymisen aikoihin, sillä hän toimi vuonna 1917 sekä vaivaishoitohallituksen (nyk. sosiaalilautakunnan) jäsenenä ja lainajyvästön hoitotoimikunnan esimiehenä. Hänellä ja Emilialla kerrotaan olleen aktiivinen rooli punaisten ja valkoisten sovintoneuvotteluissa sen jälkeen, kun punaiset olivat miehittäneet kunnantuvan. Aseellisista yhteydenotoista välttyttiin, kun aseet kerättiin kunnanmakasiiniin ja avaimet jaettiin tasan kummallekin osapuolelle.

Eemil toimi myös kirkon luottamusmiehenä. Kirkkoherrana oli Arvi Vasama 1918–1941. Tämän suhteet seurakuntalaisiin ja luottamusmiehiin olivat muistitiedon mukaan 1920-luvun loppupuolella niin kireät, että se aiheutti kirkosta eroamisia. Eemilkin on ollut siinä joukossa. Tilanne rauhoittui vasta piispan ja opetusministeriön puututtua asiaan.

Vesannon säästöpankki toimi aluksi Humalapurolla. Sisäänkäynti oli kulmauksessa olevan kuistin kautta. Pankkihuoneen ikkunat ovat kuvassa kuistista oikealle. Kuva on valmistettu Eemil Korhosen lasinegatiivilta. Ritva Näkkilän arkisto.

Monien toimiensa ohella Eemil ehti päästä kuvataideharrastuksissaankin paljon tavanomaista harrastajaa pitemmälle. Hänen öljymaalauksiaan on useiden jälkeläisten hallussa. Valokuvausta hän myös harrasti niin vakavasti, että kuvaamisen lisäksi hän myös kehitti valokuvat omassa Humalapurolla olleessa pimiössään. Onpa hän itsekin mukana monissa itselaukaisimella ottamissaan kuvis- sa. Osasta Eemilin lasinegatiiveista vedostettiin näyttelykuvia vuonna 1986. Vesannon Joulu kirjoitti Eemilistä samana vuonna. Lehden mukaan negatiivit ja kuvat on talletettu Vesannon kotiseutuarkistoon.

Emilia Korhonen o. s. Närhi. Kuva Ritva Näkkilän arkistosta.

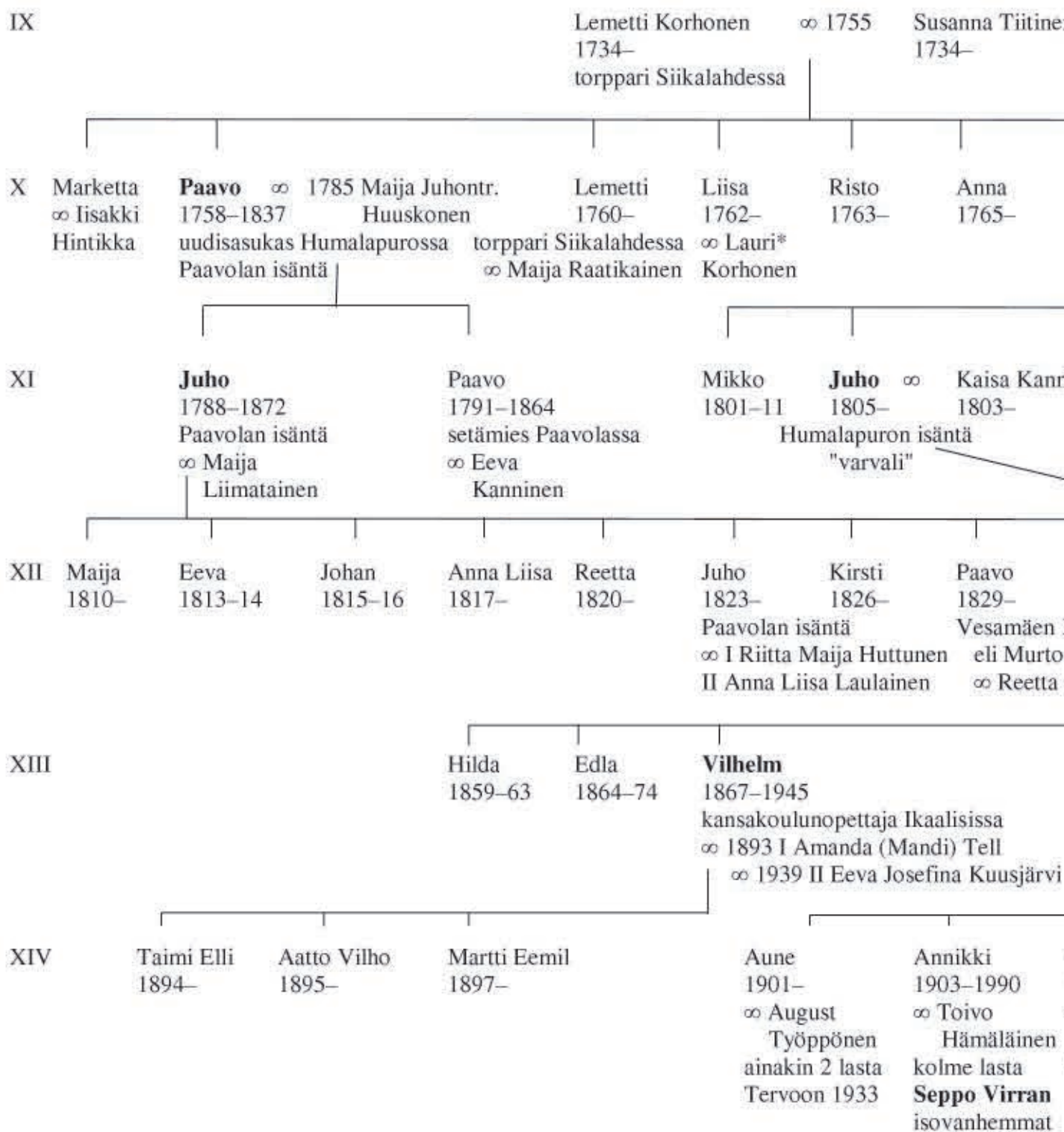

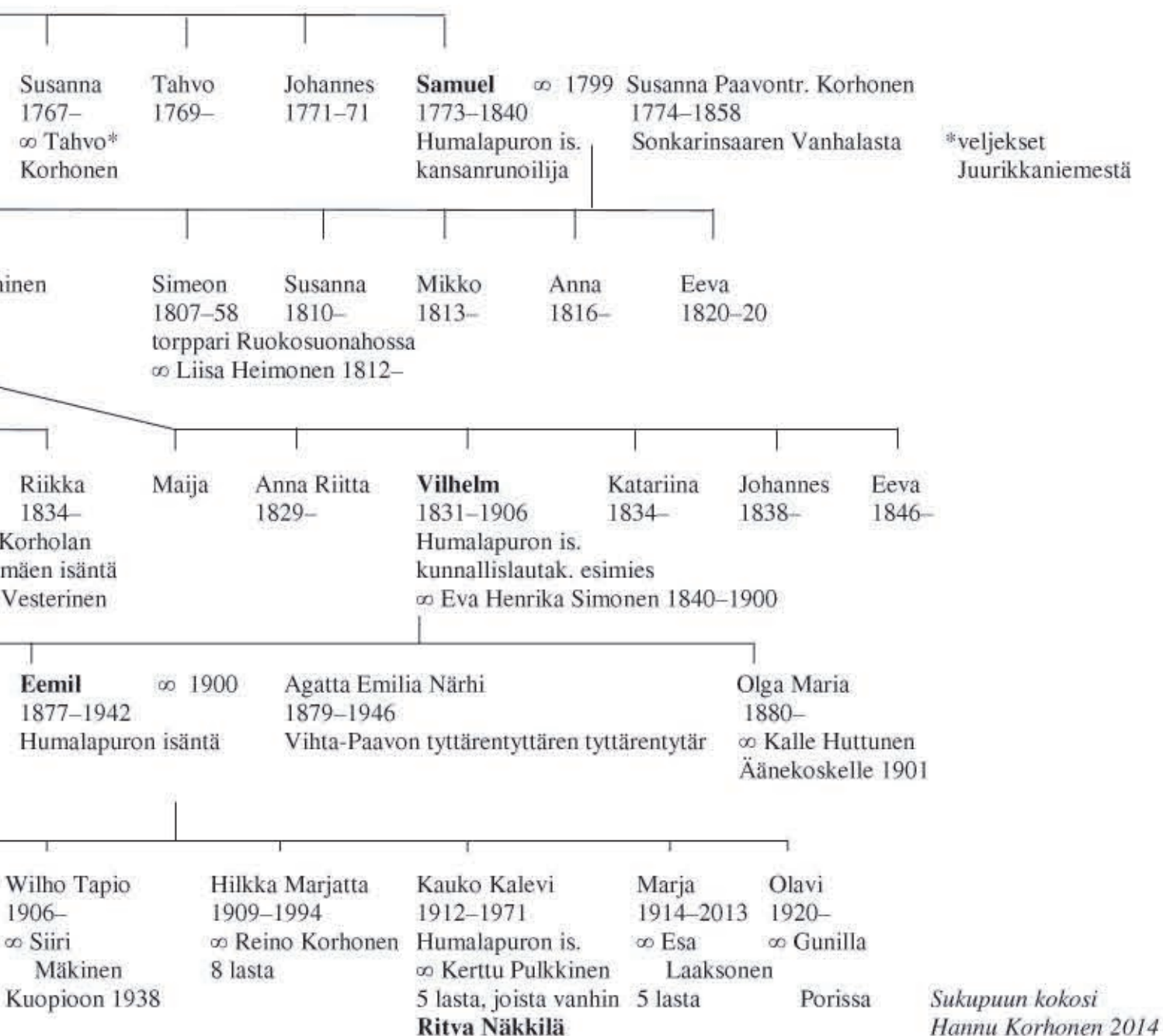
Vesannon kirkonmäki Eemil Korhosen kuvaamana Hiekka-ahon puolelta Vesantojärven takaa Verstan rannasta. Oikealla on Savelan kauppa. Kuva Kaarlo Kaitajärven arkistosta.

Lähteinä on käytetty Rautalammin ja Vesannon kirkonkirjoja, Ikaalisten ja Vesannon kotiseutujulkaisuja, Ritva Näkkilän muistikuvia sekä seuraavia lähteitä:

- 1 Vanhan Rautalammin Korhosia – Kuusi vanhinta polvea. Vanhan Rautalammin Korhosten sukuseura 2016.
- 2 Neovius, A. A. Ur Finlands historia. Publikationer ur de alopæiska pappren. Del II <http://runeberg.org/finlhst/2/0225.html>.
- 3 Vihta-Paavon runot ja laulut, s. 60. Vanhan Rautalammin Korhosten sukuseura 2001.
- 4 Turun Wiikko-Sanommat 20.6.1820
<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/415181#?page=1>
tai <http://agricola.utu.fi/julkaisut/julkaisusarja/kktk/viikkosanomat/TSV1820-23.html>
- 5 Käsikirjoitus on Suomalaisen kirjallisuuden seuran kirjallisuusarkistossa. Kuvat julkaistaa arkiston luvalla.
- 6 Laitinen, J. Vesannon pitäjän vaiheet. Kansanvalistusseura: Helsinki 1917.
- 7 Viipurin hovioikeuden arkisto, tuomiotaltio Db:2, annettu 1.12.1840, s. 166–170.
- 8 Karjalan laamanninoikeuden arkisto, pöytäkirjataltio Ca:60, laamanninkäräjät Kuopiossa 3.3.1840, § 48, s. 57.
- 9 Ritvanen, O. Vesannon historia. Vesannon kunta ja kotiseutuyhdistys: Kuopio 1971
- 10 Nallinmaa-Luoto, T. Ikaalisten entisen emäpitäjän historia IV. Ikaalisten kaupunki: Jyväskylä 2007.

Humalapuron Korhosten sukupuu

Vihkiraamatun kertomaa

Seija Jalkanen, Kuopio
Raimo Rouhiala, Helsinki
Matti Laulainen, Konnevesi

Oili Väisänen, Helsinki
Anja Huttunen, Vesanto
Marja Tukiainen, Helsinki

Minulle kävi samoin kuin ehkä monelle muullekin. Kiinnostus oman suvun historiaan heräsi vasta kun parhaat tuntijat olivat jo maanpovessa. Lapsuuteen ja nuoruuteen kuuluvat oman ikäkauden asiat tärkeämpinä kuin suvun historia. Nyt sukuasiat alkavat taas kiinnostaa.

Olen Seija Jalkanen o. s. Korhonen. Synnyin 29.7.1946 Vesannon Ahvenisen kylässä Sillankorvan mökissä. Vanhempani olivat isä Paavo Korhonen, s. 20.8.1911, k. 4.1.1993. Äiti Salme Annikki Korhonen s. 20.11.1920, k. 12.5.2004. Sillankorvan aitassa on säilytetty 1950-luvulta saakka vanhaa raamattua. Raamattu on saanut sieltä säilytyspaikan, koska se on repaleinen, kannet ja osa lehdistä hävinneet. Tietenkin siinä on myös vanhan kirjan ummehtunut tuoksu.

Raamattu on vihkiraamattu. Se on annettu marraskuun 5 p:nä 1899 isän isälle renki Kalle Paavonpoika Korhoselle s. 26.8.1875 Vesannolla ja isän äidille piika Iida Sofia Korhoselle s. 3.7.1876 Rautalamilla. Äitini on pelastanut aikoinaan siitä neljä ensimmäistä sivua, jotka nykyisin on minulla. Ne sisältävät vihkiparin tiedot, merkinnät lapsien syntymäaajoista sekä merkinnät henkilöiden kuolinajoista.

Minulla ei ollut paljon muita tietoja vaaristani ja mummostani kuin mitä raamatun sivut kertovat. Vanhemmat eivät juuri lapsuudestaan ja vanhemmistaan kertooneet. Saman ovat kokeneet myös monet serkkuni, isän veljien ja siskojen lapset. Oliko niin, että sen aikaiseen perhekulttuuriin ei kuulunut keskustella sukujuuristaan? Vai oliko niin, että isovanhemmat vaikenivat kertoa heikoista elämän lähtökohdistaan? Toisaalta enpä myöskään itse älynnyt kysellä. Vastauksia isovanhemmilta olisi varmasti tullut.

Vuonna 2001 olimme perheen kanssa kesälomalla Vesannolla. Samanaikaisesti oli paikkakunnalla Vanhan Rautalammin Korhosten sukujuhla. Kävimme mieheni kanssa sukujuhlan tapahtumissa ja sieltä alkoi kiinnostus tietää enemmän suvustani. Sain

houkuteltua serkkuni Marja Tukiaisen, kummisetäni Kauko Korhosen tyttären, seuraaviin sukujuhliin Tervoon, Laukaaseen ja Suonenjoelle.

Suonenjoella etsittiin yhteistoimintamenetelmän avulla sukumuistoja. Kerroin siellä sukuraamatun sivuista ja siinä olevista tiedoista. Lupauduin kertomaan seuraavaan Vanha Tuomas -lehteen Iidasta ja Kallesta sekä heidän jälkeläisistään. Myös isäni siskojen ja veljien lapset lupautuivat kertomaan muistoja vanhemmistaan ja isovanhemmistaan.

Iidasta ja Kallesta

Vihkitietojen mukaan Kalle oli renki. Talot, missä hän oli renkinä, sijaitsivat Vesannon Kuuslahden ja Ahvenisen kylissä. Työt, mitä siihen aikaan maaseudulla oli tarjolla, kohdistuivat pääsääntöisesti maa- ja metsätalouteen. Erään ammatin Kalle oli opetellut. Se näytteli suurta osaa elannon hankkimisessa suurelle lapsilaumalle, joka syntyi avioliittovuosien saatossa.

Kalle sai liikanimen Kivi-Kalle. Hän oli opetellut poraamaan kiviin ammusreikiä, lohkomaan kiviä rakennusten perustaksi ja kivinavettojen seinätarpeiksi, spiikkaamaan myllyjen jauhinkiviä jne. Muistikuvia minulla ei voi vaaristani olla, koska hän kuoli ennen syntymääni. Syntymäkodissani Sillankorvassa on muistona vaarin kiviporan terä.

Mummoni Iida oli myös omaa sukuaan Korhonen. Tiedot hänen nuoruudestaan ovat vähäisiä. Tarinoiden mukaan hänen kerrottiin olevan kotoisin Vesannon Niinivedeltä. Toisen tarinan mukaan Rautalammin Vihtijärveltä. Talo oli rikas, mutta se menetettiin pakkohuutokaupassa.

Kalle ja Iida sekä pojat Kauko, Heikki ja Paavo vasemmalta oikealle.

Eräs tarina kertoo Kallen ja Iidan menneen naimisiin Iidan vanhempien vastustuksesta huolimatta. Talollisen tytär ja vähävarainen renki eivät vanhempien mukaan sopineet yhteen. Rakkaus veti kuitenkin parin yhteen. Seurauksena siitä Iida jäi perinnöttömäksi. Mikä tarina on sitten totta, ehkä lähempänä totuutta on, että pakkohuutokaupan takia Iida menetti nuoruuden kodin sekä perinnöt.

Iidan ja Kallen vihki v. t. kappalainen Arvid Ruuskanen Vesannolla 5.11.1899. Heille syntyi kahdeksan lasta: Edi Rudolf, Kalle Falbrit, Impi Ellita, Iida Aune, Tyyne Katri, Paavo, Heikki Eelis ja Kauko Ilmari. Lapsista tarkemmin jäljempänä. Lähtökohdat elämälle avioliiton alkuvuosina eivät olleet kummoiset. Lapsia syntyi tiuhaan tahtiin. Omaa asuntoa ei ollut. Asuinpaikat vaihtuivat talosta taloon Kallen työpaikkojen mukaan.

Siihen aikaan yleisenä tapana oli maksaa työmiehelle palkka päiväpalkkana, talon ruoissa ja kortteeri talosta. Kivityöt, joita Kalle teki maatöiden lisäksi, saattoivat olla kaukana perheen asuinpaikasta. Niinpä Iida saattoi olla pitkiäkin aikoja yksin lapsilauman

kanssa. Lapsiaan hoitaessaan Iida samalla teki talolle töitä, jolla maksoi vuokraa asunnosta.

Elämä oli niukkaa. Asuntona saattoi olla huone, tuvan nurkka tai muu soppi siinä talossa missä kulloinkin asuttiin. Myös lapset joutuivat pienestä pitäen opettelemaan ja tekemään talojen töitä. 1910-luvun loppupuolella heidän yhteiselonsa alkoi rakoilla. On arvailujen varassa, oliko kysymys jaksa-

Sillankorvan mökki 1957. Rakennus purettiin pian kuvan ottamisen jälkeen.

misesta vai jostakin muusta. Ehtyivätkö puolisoitten voimat jatkuvaan raatamiseen ja toimeentulon hankkimiseen suuren perheen eteen. Kalle läksi perheensä luota.

Seurauksena oli että lidankin voimat ehtyivät lapsilauman eteenpäin viemiseen. Tytöt sijoitettiin Kuuslahden kylän eri taloihin ja talon töitä tehden he samalla kävivät kylän kansakoulua. Routa ajoi kuitenkin porsaan kotiin, kuten sanonta kuuluu. Kalle palasi ”reissultaan” perheensä luokse.

Vesannon seurakunnan tietojen mukaan Kallen ja lidan perhe oli tilattomien kirjoissa. Lasten syntymätiedoissa on kirjattu kylän alueen numero. Numerosta päätellen perhe on asunut Vesannon Kuuslahden kylän eri osissa ja siellä useissa taloissa.

1920-luvulla tapahtui muutos perheen elämässä asumisen suhteen. He saivat vakinaiseksi asunnoksi Vesannon Ahvenisen kylän Ahvenisen talon omistaman Sillankorva-nimisen mökin. Seurakunnan tiedoissa on merkintä perheen siirrosta tilallisten kirjoihin 1926. Mökin paikka on nykyään ihan Sinisen tien varressa puolisen kilometriä Ahvenisen risteyksestä Viitasaarelle päin.

Mökki ei ollut suuruudella pilattu. Sisään mentiin ns. porstuaan, jossa oli kylmäkomero ruokia varten ja toinen komero vaatteille. Vasemmalta aukesi ovi tupaan ja oikealle ovi pieneen kamariin. Näin perheen elämä vakiintui koska asuminen ei ollut enää jatkuvaa muuttoa.

Vanhimmat pojista Edi ja Kalle olivat renkeinä ja työmiehinä kylän taloissa. Vanhin tytär Impi opiskeli Kuopion talouskoulussa. Iida oli piikana Kuuslahden taloissa. Lapsista Tyyne, Kauko ja Heikki asuivat vanhempiensa kanssa Sillankorvassa.

Mökki oli vuokramökki. Niinpä Kalle poikiensa kanssa maksoi työllään Sillankorvan vuokran Ahvenisen talolle. Työ liittyi maanviljelykseen. Se oli peltojen muokkausta, ojen kaivua, heinän- ja elonkorjuuta. Kuuslahden kylä oli maatalousvaltainen. Talossa tarvittiin kausiluontoisesti työvoimaa. Se sekä metsätyöt antoivat perheelle toimeentuloa.

Nuoruudessaan Kalle oli oppinut kivialan työt. Hän osasi lohkoa peruskalliota sopivan kokoisiksi talojen perustakiviksi. Kivinavettojen seinäkivet irtosivat kallioista ammattitaidolla. Vesannolta löytyy vieläkin navettoja, joiden seinämissä on Kallen

lohkomat kivet. Erityisosaamista vaati spiikata ja muotoilla kiviä eri tarkoitukseen, kuten 2,5 metriä pitkiä kansikiviä vesimyllyihin rakennettaviin turbiinikammioihin. Yksinkertaisimpia töitä oli porata räjäytysreikiä maantieltä poistettaviin kiviin.

Työ oli raskasta, koska se tehtiin käsipelissä. Se oli myös pölyistä. Kivipöly leijaili työympäristössä eikä silloin hengityssuojia vielä tunnettu. Kalle opetti kivityöt myös pojilleen Paavolle ja Heikille. Pojat olivat isän apuna ja opissa, kun kivitöitä tehtiin.

Surultakaan ei perheessä välttytty. Pojista Kalle kuoli 25-vuotiaana v. 1927, veli Edi 30-vuotiaana v. 1930. Lapset varttuivat aikuisiksi. Vuosien saatossa kukin vuorollaan läksi Sillankorvasta omille elämänpoluilleen. Iidan ja Kallen elämän loppuun Paavo asui vanhempiensa luona. Kalle kuoli 22.12.1944. Seurakunnan tiedoissa on merkitty kuolinsyyksi sydäntauti. Äitini Salme kertoi että Kallella oli elämänsä loppuvaiheilla hengitysvaikeuksia. Olisivatko pölyiset työolosuhteet olleet osasyynä kuolemaan heikon sydämen lisäksi. Paavo perusti perheen ja jatkoi elämää Sillankorvassa. Iida eli vielä useita vuosia miehensä kuoleman jälkeen. Hän kuoli 11.11.1953.

Iidan ja Kallen lapset

Edi Ruudolf Korhonen syntyi 25.4.1900. Kummeina olivat talollisenpoika Juho Karhu ja Anna Huttunen Vesannolta. Edi oli työmiehenä Kuuslahden taloissa. Hän kuoli 22.9.1930. Kuolinsyyksi seurakunnan tiedoissa on merkitty selkäydintauti (halvaus).

Kalle Valfrit Korhonen syntyi 22.10.1902. Kummeina talollisen poika Otto Karhu ja talollisen tytär Ida Karhu Vesannolta. Ediveljen tapaan Kalle oli työmiehenä kylän taloissa. Hän kuoli 20.11.1927. Kuolinsyyksi merkitty keuhkotauti.

Impi Ellita Korhonen (kirj. Raimo Rouhiala). 1904–1997, miltei vuosisata! Siinä äitini elinkaari. Ajanjaksoon mahtuu valtava määrä mullistavia tapahtumia maamme historiassa. Tsaarinvallan päättyminen, kansalaissota ja itsenäistyminen, raskaat sota-vuodet talvi- ja jatkosotatien, sota-korvausten

maksun kovat ajat ja maamme jälleenrakentaminen. Aikamoista voimainpönistusta koko kansakunnalta.

Impi Ellita Korhonen syntyi Vesannon Kuuslahden kylässä 14.10.1904. Kummeina olivat talollisen poika Albert Koponen ja piika Helmi Pääkkönen. Koulunkäynti alkoi Kuuslahden koulussa. Koulu sijaitsi Kaaprolan tilan mailla. Impi sai osittain asua Kaaprolassa. Siitä syntyi lämmin, läpi elämän kestänyt ystävyys suhde Kaaprolan Ritvasiin. Koulunsa Impi päätti Kuopion talouskoulussa, jonka jälkeen muutti Helsinkiin ja sai paikan sisäkkönä Suopankin perheessä Kaartintorin varrella.

Isäni Johan Edvard Rothmanin Impi tapasi tansseissa Mustikkamaalla ja avioliitto solmittiin juhannuksena 1928. Minä synnyin v. 1931. Isän täti oli suomalaisen lasten kotijärjestön perustaja Hanna Rothman. Olin vuoden ikäinen, kun nimemme muutettiin Rouhialaksi 11.2. 1932. Sisareni

Tuula syntyi 1.11.1938, joten hän oli tasan vuoden ikäinen talvisodan syttyessä.

Helsingin pommituksia pakoön Vesanolle lähdimme äidin ja pikkusiskon kanssa isän jäädessä Helsinkiin Valtion Rautateiden palvelukseen. Sillankorvassa oli pienissä tiloissa paljon porukkaa, joten saimme yöpyä Ahvenisen koulun luokkahuoneessa ja aamupuuro keitettiin kakluunissa. Oli siinä äidillä tuuhastamista!

Jatkosodan ajan asuimme Helsingin Töölössä, tosin pahimpia pommituksia pakenimme isän sisaren luokse Espooseen. Väinämöisenkadun pommisuoja tuli tuona aikana tutuksi. Kerran venäläiset tuhosivat ikkunamme edessä olevan puistikon keuhutelineet! Äiti tosin väitti, että suurempi harmi oli, kun kaikki ikkunat särkyivät.

Taloustalouden opit olivat tarpeen korttiannosten kanssa kekseliäisyyttä käyt-täneelle äidille. Muistan äidin seisseen silakkajonossa Mechelininkadulla runsaan tunnin, mutta

Edi Korhonen 1920-luvun alkupuolella.

Kalle Korhonen.

Kihlapari Eetu Rouhiala ja Impi Korhonen Mustikkamaalla 1927.

kalat loppuivat ennen häntä. Ruokalistalla olivat peruna, porkkana, kaali, nokkoset, lanttu ym. Joskus kun saatiin jauhelihaa, herkuteltiin kaalilaatikolla. Se on yhä lempiruokani.

Sotien jälkeen äiti työskenteli mm. Valtameri Oy:n henkilökunnan ruokalan emäntänä. Vapaa-aika kului Espoon mökillä, joka vaihtui 1957 kesämökkiin Vesannon Pohjainveden rannalle, lähelle ensimmäistä koulupaikkaa. Koulusta on nykyisin jäljellä vain yksinäinen porraskivi keskellä tiheää metsää. Monta onnellista kesää isä ja äiti saivat viettää paratiisissaan, kunnes isä menehtyi sairauskohtaukseen Vapunpäivänä 1974.

Yksin jäätyään ja pahimmasta surusta toivuttuaan äiti asui tyytyväisenä arava-osakkeessa Pohjois-Haagassa ja osallistui aktiivisesti Haagan Eläkkeensaajien toimintaan. Kesät kuluivat Vesannon mökillä seurassaan joku meistä läheisistä tai tuttava ystäväpiiristä. Hän teki myös paljon matkoja ulkomaille eläkeläisyستävien kanssa. Viimeiset

Nuoret rakastavaiset Reino ja Aune Laulainen.

vuodet kuluivat Riistavuoren vanhainkodissa, jossa myös silmät sulkeutuivat viimeisen kerran joulukuussa 1997.

Iida Aune Korhonen (kirj. Matti Laulainen). Aune syntyi 22.2. 1907 Vesannolla. Kummeina olivat torppari Juho Huuskonen ja piika Hilma Laulainen. Hän oli nuoruudessaan piikana Kuuslahden Hintikan, Toivion, Parikan ja Mäkelän taloissa. Ominta alaa Aunelle olivat eläimet ja navettatyöt.

Samoina vuosina oli tullut Sumiaisista Vesannon Kuuslahteen metsätöihin mies, Reino Laulainen. Lempi syttyi nuorten kesken ja niin että Aunesta ja Reinosta tuli aviopari. Nuori pariskunta asui avioliiton alkuvuodet Vesannolla. Unelma omasta maapaikasta oli kova. Niinpä he ostivat Sumiaisista Rajalan tilan jonne muuttivat asumaan vuonna 1930. Vanhin poika Kalevi syntyi 1933.

Rajala oli pieni maatila Sumiaista Konneveden Hytölään vievän tien varressa aivan kunnanrajalla. Tilan hoidon lisäksi perhe omisti useita hevosia. Reino ja palkatut hevos-

miehet ajoivat yhtiöiden puutavaraa talvisin. Työt saattoivat ulottua jopa naapurikuntiin.

Rauskan maapaikka Konneveden kunnasta ostettiin vuonna 1952. Paikka on linnuntietä kymmenkunta kilometriä Sumiaisten kirkolta koilliseen Rautionmäen tietä. Sinne perhe muutti asumaan seitsemäksi vuodeksi. Mieli teki palata takaisin Rajalaan, joka ostettiin takaisin vuonna 1959. Lapsia tuli perheeseen lisää vuosien saatossa. Veikko syntyi vuonna 1940 ja Matti vuonna 1947.

Vuodet vierivät eteenpäin. Aune hoiti kotitilan karjaa ja Reino hankki lisää toimeentuloa hevosillaan. Reino kuoli vuonna 1971. Aune muutti lähelle lapsiaan Konnevedelle, jossa asui loppuelämänsä. Hän kuoli 6.2.1996.

Tyyne Katri Korhonen (kirj. Oili Väisänen). Tyyne syntyi 24.2.1909. Kummeina Albert Laitinen ja torpparin vaimo Eeva Friman. Kuten vanhemmat siskot, myös Tyyne aloitti työuransa piikana maataloissa. Siskoista Impi oli muuttanut Helsinkiin. Niinpä Tyynenkin tie vei samoille seuduille. Työpaikkana oli maatalo Helsingin maalaiskunnassa.

Talvisodan Helsingin pommituksia pakoona Tyyne tuli Aune-siskon luokse Sumiaisiin vuoden 1939 lopulla. Laulaisten tilalla oli työmiehenä Heikki Väisänen. Tyynen ja Heikin välillä roima rakkaus, joka johti ajan kuluessa avioliittoon. Nuoren avioparin ensimmäinen koti oli Sumiaisten kunnan Viitakylän Heteen talossa. Oili-tytär syntyi 11.10.1941. Sodan syttyessä Heikki isä kutsuttiin sotaan. Tyyne asui sodan ajan Oilin kanssa Heteen talossa. Seuraava lapsi Arja syntyi 27.2.1943.

Sota päättyi. Rintamamiehille jaettiin sodan jälkeen rintamamiestiloja. Myös Tyyne ja Heikki saivat oman tilan Sumiasten Rautionmäen kylästä. Tila oli kylmä tila, joka tarkoitti ettei tilalla ollut peltoa. Ensin rakennettiin asuintalo ja tilat karjalle. Saman aikaisesti alkoi pellon raivaus. Vuosien kovan työn tuloksena Kasken tilasta syntyi elinkelpoinen pientila. Perheeseen syntyi poika Eero 18.3.1946.

Vuodet vierivät. Tyyne hoiti karjaa, Heikki oman tilan pidon lisäksi hankki lisätoimeentuloa metsätoilla. Heikki kuoli 1990-luvun lopulla ja Tyyne Katri vuonna 2002. Eero jatkoi isännyyttä Kaskessa kuolemaansa

Sisarukset Tyyne Väisänen ja Impi Rouhiala sekä Impin poika Raimo Helsingissä 1935.

saakka.

Paavo Korhonen (kirj. Seija Jalkanen). Paavo syntyi 20.8.1911. Kummeina olivat Otto Korhonen ja vaimo Eetla. Isäni Paavo jäi asumaan Sillankorvaan vanhempiensa kanssa. Isä tapasi äitini Salme Liimataisen ja he menivät naimisiin syksyllä 1944.

Nuoren parin onnea sumensi Paavon isän Kallen kuolema joulukuussa samana vuonna. Siskoni Liisa syntyi seuraavana vuonna tammikuussa 1945. Iloa lapsesta ei kestänyt kauan. Liisa kuoli neljän kuukauden ikäisenä Vesannolla riehuneeseen tautiepidemiaan. Minä synnyin heinäkuussa 1946 ja olen perheen ainoa lapsi.

Nuoruudessaan isäni teki metsätöitä ja kaikkia mahdollisia töitä mitä maaseudulla oli tarjolla. Aiemmin opittuja kivitöitä ei enää ollut tarjolla, koska tekniikka kehittyi ja koneet tulivat työmiesten tilalle. Isällä oli eräs taito jonka seurauksena syntyi myös työtehtäviä. Pajunvarvulla hän katsoi kaivojen paikkoja. Yleensä kaivon paikka löytyi ja siihen tehtiin kaivo. Kaivonrenkaat valmistettiin itse, Ne valettiin muottiin, jotka isällä

Paavo ja Salme Korhonen sekä kirjoittaja Seija.

olivat. Kun kaivoja käsin kaivettiin, oli hänellä usein työkaverina naapurin Väinö Kauhanen. Paikkakunnalla on kymmeniä isän tekemiä kaivoja, jotka vielä ovat toiminnassa.

Sillankorvan mökki oli vuokramaalla. Isäni lunasti mökin siskoiltaan ja veljiltään keväällä 1946. Kauppakirjaan merkittiin mummonin eläke-ehto täysihoidon, vaatetuksen ja asumisen suhteen. Perheen toimeentulo oli isän työtilanteen varassa. Oma lehmä hankittiin 40-luvun lopulla. Sen ansiosta saatiin omasta takaa maidot ja voi. Yleensä keväällä syntyvä lehmän vasikka kasvatettiin kesän aikana teuraaksi. Tästä saatiin lisää tienestiä toimeen tuloon.

Äitini ja isäni haaveissa oli omistaa Sillankorvan tilan maat ja sen jälkeen rakentaa uusi talo entisen jo epäkäytännölliseksi tulleen talon paikalle. Niinpä maa-alue ostettiin Ahvenisen talolta heinäkuussa 1956. Uusi rintamamiesmallinen talo rakennettiin seuraavana vuonna. Isäni sairaudet alkoivat 50-luvun lopulta, jonka seurauksena hän jäi eläkkeelle vähän yli 50-vuotiaana.

Elämä jatkui hissukseen Sillankorvassa. Isäni kalasteli Ahvenisjärvestä. Kasvatti peru-

Paavo valamassa kaivonrengasta Sillankorvan pihassa 1954.

nat ja vihannekset omassa pellossaan. Lehmä ja muut kotieläimet hävitettiin, koska voimat eivät riittäneet niiden pitämiseen. Isäni kuoli 4.1.1993. Äitini eli vielä useita vuosia isän kuoleman jälkeen. Hänen silmänsä sulkeutuivat 12.5.2004. Nykyään Sillankorva on meidän perheen kakkoskoti jossa vietämme suuren osan vuodesta.

Heikki Eelis Korhonen (kirj. Anja Huttunen). Heikki syntyi 18.1.1914. Kummeina olivat työmies Eelis Korhonen ja palvelijatar Olga Ranni. Isä Kalle opetti Heikille kuten myös veli Paavolle kuinka kalliota ja kiviä pienennettiin sekä spiikattiin mittojen mukaiseen muotoon. Näitä töitä metsätöiden lisäksi Heikki teki nuoruudessaan.

Nuoresta pojasta lähtien hänen intohimonsa oli musiikki. Ahveniskylälle nuorisoseuraa perustettaessa 1930 Heikki oli aktiivisesti mukana musiikkipuolella, soittamassa viulua ja laulamassa kuorossa. Vesannolla vaikutti sen ajan suosikkiorkesteri Kaiku. Yhtenä soittajana Heikki oli siinä.

Myöhemmällä iällä hän soitti viulua

Vesannon kansanpelimanneissa. Heikki ehti käydä molemmat sodat, haavoittuenkin ja hakeutua sotien jälkeen Helsinkiin Poliisikouluun, sieltä nuoremmaksi konstaapeliksi Iisalmeen. Mutta työ ei ollut sitä mitä hän halusi tehdä. Metsäala kiinnosti niin että hän hakeutui ensin v. 1945 Suolahden Puun metsätöyryntohtajaksi ja sen jälkeen Vaajakosken tehtaiden metsäosastolle, josta jäi eläkkeelle 1971.

Heikki avioitui Horonkylän Rossin talon tyttären Tyyne Oittisen kanssa. Heidän ensimmäinen lapsensa Anja syntyi syyskuussa 1945. Hannu syntyi vuonna 1947 ja Markku vuonna 1950. Vuonna 1947 rakennettiin Vesannolle talo, joka sai nimeksi Rinne-mäki. Heikki eli yli 90-vuotiaaksi. Hänen viulunsa vaikenä 30.1.2005.

Kauko Ilmari Korhonen (kirj. Marja Tukiainen). Sisarusarjan nuorin, isäni Kauko Ilmari Korhonen syntyi Vesannolla 31.8.1916. Koulunkäynti jäi kansakouluun. Äitini mukaan isä läpäisi nekin opinnot

pesemällä opettaja Laitisen selän saunassa. Nuorukaisena hän teki metsätöitä. Armeijan hän kävi Lappeenrannan rakuunarykmentissä. Isä muutti Tampereelle 28.6. ja sieltä Helsinkiin 21.8.1939.

Äitini Aune Rasilan hän tapasi Mustikka-maalla tansseissa, ja siitä se seurustelu alkoi. Molemmat olivat hyvin köyhiä ja tapailivat talviaikaan, kun oli kova pakkanen, Mikael Agricolan kirkossa, lämpimänä vuodenaikana Kapteeninkadun puistossa. Siellä hän sepitti ihmeellisen tarinan ollen muka yksinhuoltaja, pienen lapsen äiti – hänellä oli vilkas mielikuvitus. Isäni ei tätä puppua syönyt vaan tokaisi: ”Ei sinulla mitään lasta ole, mutta me mennään naimisiin”. Se oli kai sellainen korhosmainen kosinta.

Heidät vihittiin avioliittoon 12.3.1942. Ensimmäisen yhteisen kotinsa he perustivat Töölön Apollonkadulle. Vieressä on Lallukan taiteilijakoti. Isäni oli jonkin aikaa myös alastonmallina kuvanveistäjille. Hänellä oli nimittäin sopusuhtainen vartalo ja kaunis

Heikki ja Tyyne Korhonen sekä lapset Anja ja Hannu Rinne-mäen kodin pihassa 1949.

Kauko Korhonen ja Aune Rasila kävelyllä Eiran puistossa 1940-luvun alussa.

Kauko ja Aune Korhonen sekä lapset Marja ja Matti musisoimassa Helsingin Hämeentien kodissa 1954.

luusto. Hän oli myös avustajana ainakin kahdessa elokuvassa "Katupeilin takana" ja "Puck". Kun televisiosta tulevat nämä vanhat suomalaiset elokuvat, katson tarkkana, missä isäni vilahtaa.

Varsinaisen työuransa isä teki Valtion Rautateillä vaununtarkastajana. Hän ei ollut mukana talvisodassa eikä liioin jatkosodassa, koska valtion pyörien piti pyöriä kotirintamalla. Veljeni ja minä muistamme isämme hyvin hiljaisena ja sulkeutuneena, tosin alkoholia nautittuaan hän avautui ja oli hyvinkin tunteellinen ja saattoi liikuttua omista puheistaankin. Hän oli myös hyvin musikaalinen, soitti haitaria ja viulua. Lempikappaleita olivat sodanaikaiset iskelmät "Väliaikaista kaikki on vain" ja Harmony Sistersien laulama "Taikayö".

Lapsistaan ja erityisesti lapsenlapsista hän piti. Sodan jälkeen rintamalta palasi henkisesti rikkinäisiä miehiä. Meidän kotitalossamme Hämeentien ja Päijänteentien korttelissa oli erityisen äkäinen talonmies,

joka piti kakarat kovassa kurissa. Tämä talkkari kävi veljeni niskaan kun pihalla pyöriästä tuli erimielisyyttä. Talkkarin likaisista käsistä jäi pikkupojan niskaan selvät jäljet, jolloin isämme suuttui ja kysyi: "Millä oikeudella te kävitte poikaani käsiksi?" Talkkarilla oli selittelemistä, onhan vieraan lapsen kuritus vakava rike. Veljeni oli isästämme ylpeä kun hän näin puolusti poikaansa. Lapsenlapsi Pirkko oli samassa pihassa päiväkodissa, ja vaari valvoi parvekkeelta, kuinka ulkoilu sujui. Kerran joku pojista pesi Pirkon naaman lumella jolloin vaari puuttui välittömästi tapahtumaan karjuen parvekkeelta: "Näpit irti siitä tytöstä".

Avioliiton alun köyhyydestä ja pitkän avioliiton aikana saavutetusta elintason noususta mainittakoon, että vanhemmillani oli oma kovanrahan asunto, kesämökki ja auto sekä lapset koulutettuja. Isäni kuoli 5.11.1993 keuhkosityöpään omassa kodissaan äidin loppuun asti hoitamana.

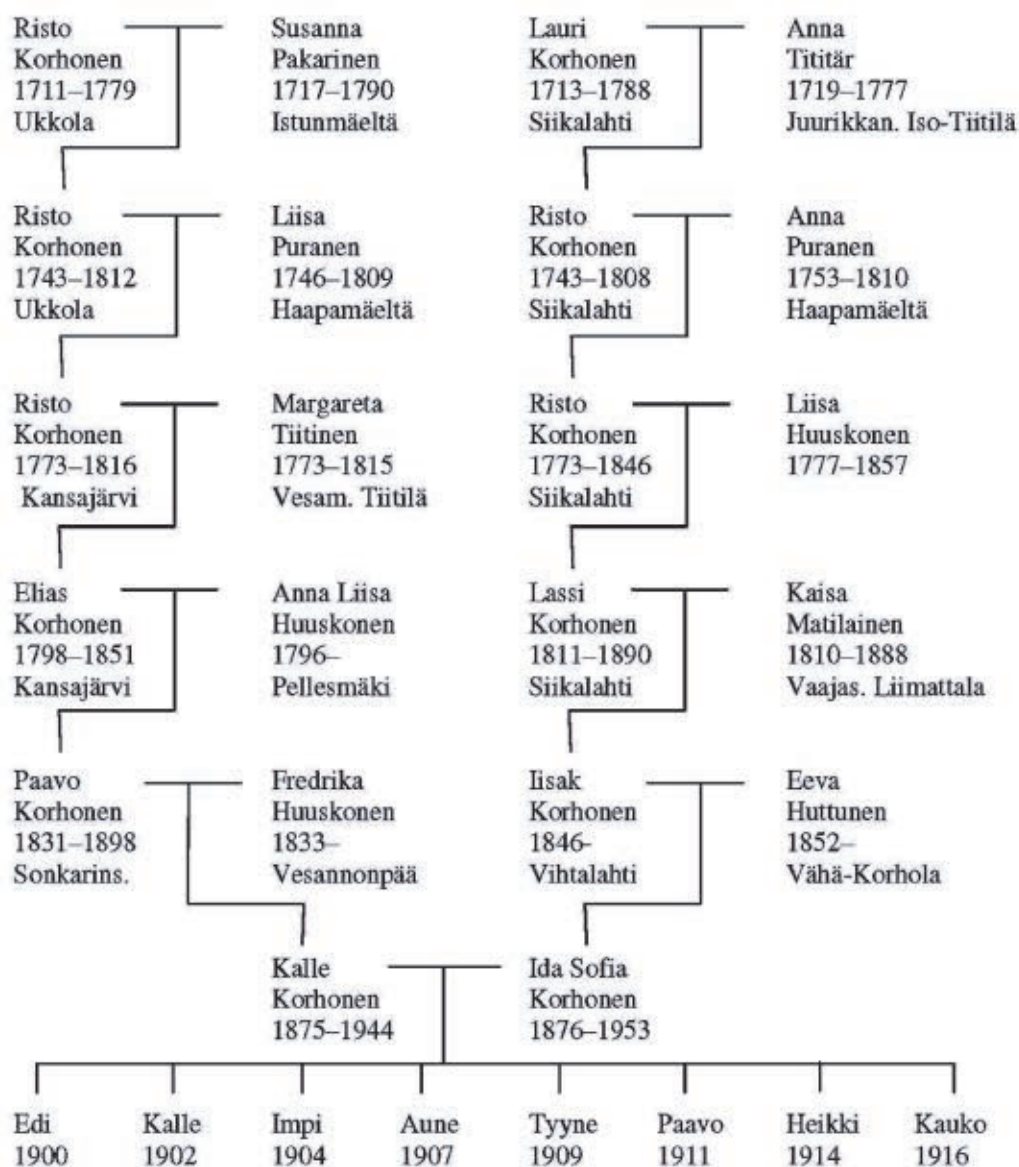
Kallen ja Iidan sukuperä

Hannu Korhonen, Orimatila

Renki Kalle Korhonen ja piika Ida Sofia Korhonen vihittiin Vesannolla vuonna 1899. He olivat silloin palveluksessa Ahvenisessa (Kuuslahti 6), mihin molemmat olivat tulleet vasta edellisenä vuotena. He olivat kumpikin samaa Rautalammin Korhosten sukua, Sonkarinsaaren päähaaraa, mutta eivät ihan läheisiä sukulaisia.

Kallen isä oli itsellinen Paavo Korhonen s. 1831. Äiti Fredrika Huuskonen oli Kallen syntyessä jo 42-vuotias. Heidät on merkitty rippikirjaan Sonkarinsaaren itsellisten sivuille. Sinne he olivat muuttaneet Vesamäeltä 1872. Vuoden 1880 henkikirjassa he ovat mäkitupalaisina Pellesmäessä (Sonkarinsaari 15). Paavon kuolinmerkinnässä 1898 kotipaikka on taas Vesämäki ja yhteiskunnallisena asemana on "kyläloppulainen".

Paavon isä oli Elias Korhonen s. 1798, k. ennen vuotta 1851. Vuonna 1832 hän oli veljensä Riston s. 1796 torpparina Vesamäen Kansajärvellä (uusi no 18, vanha no 11). Vuoden 1820 molemmin puolin

Kansajärvellä oli pitänyt isännöyttä veljesten äitipuoli, isän toinen vaimo Maija Hänninen. Vanhemmat olivat nimittäin molemmat kuolleet poikien ollessa alaikäisiä, äiti Reetta Tiitinen 1815 ja isä Risto 1816.

Eliaksen isä Risto oli tullut Vesamäkeen Sonkarin Raatikkalasta. Juhani Korhonen sanoo, että vävyksi. Voi hyvin

pitää paikkansa, sillä molemmat olivat vasta kahdeksantoistavuotiaita, kun heidät vihittiin 26.12.1791. Morsian Margareta oli täyttänyt 18 vuottaan juuri edellisenä päivänä. Reetan isän kuoleman jälkeen Ristosta tuli Kansajärven isäntä. Riston isä ja isoisä, molemmat nimeltään Ristoja, olivat olleet Raatikkalan isäntiä.

Vihta-Paavon suku

Martti Korhonen, Siilinjärvi
Hannu Korhonen, Orimattila

"Kaikista nykyisemmän ajan suomalaisista runoniekoista on Paavo Korhonen kuuluisimman nimen woittanut", kirjoitti Maamiehen ystävä¹ vuonna 1846. Saman arvolauseen otti sitten Lönnrotkin Vihta-Paavon runokokoelman alkulauseeseen 1848. Tätä arviota ajatellen on outoa, että hänestä ei ole julkaistu sukuselvitystä aikaisemmin. Nyt tämäkin sivistysaukko on tilkitty julkaisussa "Sukututkimus, Paavo Matinpöika Korhonen 1775–1840, Vihta-Paavo"². Artikkelin perustuu pääosin siinä esiintyviin tietoihin. Teoksen lyhyt esittely oli Wanhan Tuomaan viime vuoden numerossa.

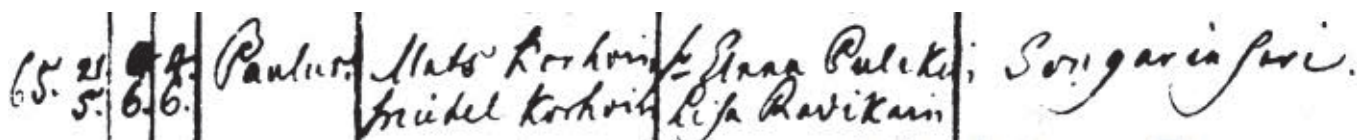
Paavo Korhonen syntyi Rautalammin, nykyisen Vesannon, pitäjän Sonkarinsaaren kylän Ukkolan talossa rukoussunnuntaina 21.5.1775. Vanhemmat olivat Matti Ristönpoika Korhonen s. 1.10.1749 ja hänen puolisonsa Anna Paavontytär Pulkkinen s. 21.11.1752. Perhe oli kolmas sukupolvi Ukkolan taloa asuttanutta ensimmäistä Korhosten sukuhaaraa. Äiti Anna oli Niinivedeltä Vesamäen Koljolasta, vanhemmat Paavo Pulkkinen ja Liisa Tiititär. Pulkkisia asui paljon Joutsensalmella Juurikkaniemen Korholan naapurissa.

Ukkolassa elettiin suurperheessä. Paavon ensimmäisinä elinvuosina elossa oli vielä isoisa Risto Lemetinpoika Korhonen s. 1711, k. 1778, entinen ruotusotilas ja talon vanha

sisarusta: Risto 1777, Susanna 1779, Liisa 1781, Anna 1783–1786, Maija 1786 ja Eeva 1788. Vihtajärvellä syntyi vielä kolme lasta: Anna Leena 1791–1796, Reetta 1794–1794 ja Kirsti 1796.

Vihtajärvelle

Isä-Matin vanhin veli Risto jäi isännäksi Ukkolaan. Nuorempien piti etsiä elinpaikkansa muualta. Matin kaksosveli Tahvo lähti torppariksi Istunmäelle, mutta Matti perusti uudistalon kantatalon kaskimaille. Lasten syntymäpaikoista päätellen perhe siirtyi sinne vuoden 1790 tienoilla, vaikka henkikirjassa heidät on merkitty Ukkolaan vielä vuonna 1794. Uudistalo sai nimensä

Vihta-Paavon syntymämerkintä Rautalammin seurakunnan kastettujen kirjassa 1775.

isäntä. Isoäiti Susanna Pakarinen s. 1717 eli Paavon koko lapsuusajan, k. 1790. Isäntänä oli Paavon setä Risto s. 1743, puoliso vuodesta 1764 Liisa Puranen. Paavon syntyessä heillä oli jo kolme lasta: Leena 1766, Pekka 1768 ja Risto 1773. Heidän jälkeensä syntyi vielä kolme tyttöserkkua Liisa 1776, Maija 1779 ja Anna 1782.

Talossa oli vielä nuorempi setä Mikko s. 1752 ja kaksi tätiä Susanna s. 1754 ja Liisa 1758. Oman perheen lapsista Paavo oli vanhin. Ukkolassa syntyi Paavolle viisi

läheisen Vihtajärven mukaan ja kantatilan Raatikalan eli Ukkolan rekisterinumeron Sonkarinsaari 6. Talo tunnetaan nykyisin Järvelän nimellä.

Paavon opintie alkoi jo Ukkolassa. Vilkkaana ja uteliaana lapsena Paavo katseli Ison kirjan kertomusten alkukirjaimia ja isä-Matin muistiinpanoja. Tästä Paavo kirjoittaa runossaan Paval Korhosen elämä: "Isä ensin itä neuvoi / Äiti sittä än opetti / – – / Aloin kirjoittaa kynällä / Ja panna paperin päälle / Joutoaikoina jotakin". Ympäristö olikin suo-

95 | 9 | 7 | 2. | Vihta-Paavon | Kolme hengellistä | 2. | Vihta-Paavon |

Paavo Korhonen ja Liisa Huttunen merkittiin Rautalammin vihittyjen luetteloon vuonna 1801.

tuisa oppimiselle. Aikuiset olivat lukutaitoisia. Heillä oli hyvä kristinopin tuntemus. Kaikki olivat ahkeria kirkossakävijöitä ja ehtoolliselle osallistujia. Erityistä harrastusta oli kyllä Paavolla itselläänkin, sillä hänen kerrotaan piirrelleen kirjaimia hiilellä seinähirret ja koivujen kyljet täyteen.

Vihta-Paavon elämää ja tuontantoa on kuvattu monessa lähteessä perusteellisesti³. Rautalammin historiassakin sitä on kuutisen sivua⁴, enemmän kuin kenestäkään muusta yksittäisestä henkilöstä. Niinpä tässä artikkelissa voidaan keskittyä muuhun sukuun. Yksittäiset asiavirheet saattavat elää kuitenkin sitkeästi. Esimerkiksi joissakin nykyisissäkin lähteissä⁵ Vihta-Paavon syntymäpaikaksi voidaan mainita Vihtajärvi, vaikka Paavo oli jo pitkästi toisella kymmenellä perheen muuttaessa Ukkolasta. Virhe periytyy aina Lönnrotilta asti, vaikka hän korjasi sen jo omana aikanaan.

Vaimon Paavo sai Niiniveden toiselta puolelta Pänttärintaipaleelta, vanhemmat Matti Huttunen ja Reetta Paananen. Liisa oli perheen kahdeksasta lapsesta viides. Hän oli syntynyt 29.7.1778. Vihkiminen toimitettiin morsiamen kotona sunnuntaina 3.5.1801, päivä oli neljäs pääsiäisen jälkeen, Ristin-Päivä.

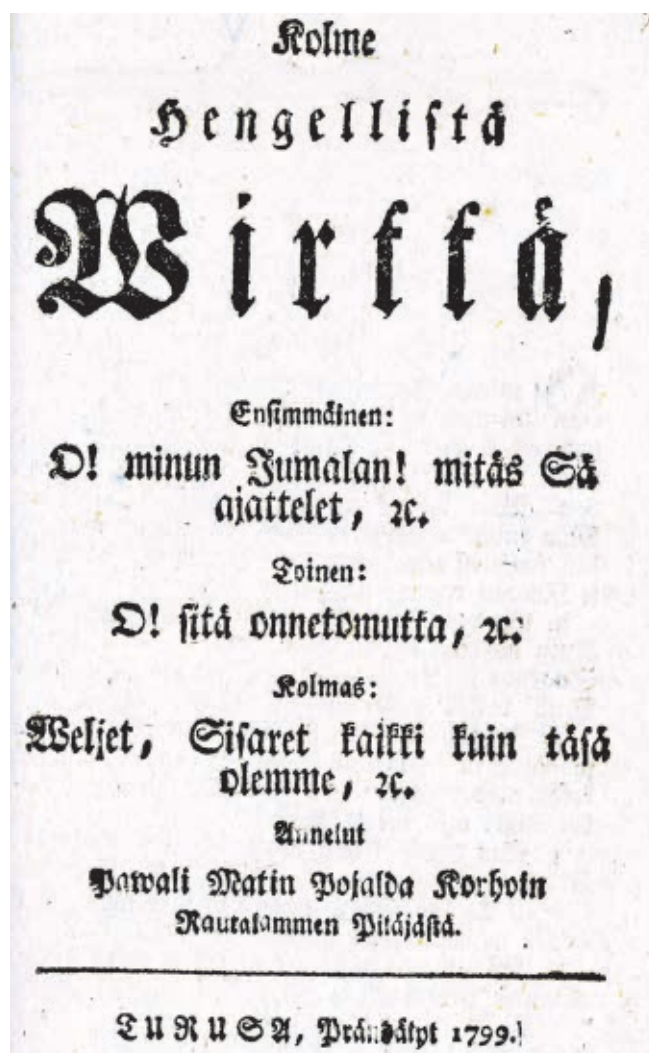
Oli luonnollista, että Paavon ja Liisan ensimmäinen poika sai nimekseen Matti, ukkinsa mukaan. Toiselle pojalle annettiin nimeksi Gabriel ehkä kunnianosoituksena Paavon opettajalle ja ymmärtäjälle kirkkoherra Gabriel Krogiukselle. Paavolle ja Liisalle syntyi 17 vuoden aikana seitsemän lasta: Mathias 24.9.1802, Gabriel 25.12.1803, Johan 28.2.1806, Anna Margaret 6.2.1809, Otto 9.8.1811, Susanna 10.6.1814 ja Maria Elisabeth 5.6.1819.

Runosepäksi

Isä-Matti kuoli sydänvaivaan vain 55 vuoden vanhana 5.4.1805. Paavosta olisi vanhimpänä poikana tullut yhteistalouden isäntä, mutta hän luovutti isännyyden Risto-veljelleen. Hän

oli nimittäin jo päässyt runonteon makuun. Kolme hengellistä virttä julkaistiin 1799 ja Huwittawaiset Hää-Laulut 1801. Olennaisena tukena julkaisemisessa on varmaan ollut kirkkoherra Krogius. Alle kolmikymmenvuotiaan talonpojan tekstien julkaiseminen oli tuolloin hyvin epätavallista. Valtaosa arkki-veisuista oli pappien kirjoittamia.

Myöhempi tuotanto on paljon maallisempaa. Joissakin pilkahtaa ehkä Paavon omiakin tuntemuksia kuten esimerkiksi runossa Ei pännä elätä meitä: "Ei pännä elätä

Ensimmäiset painetut Vihta-Paavon runot olivat 1799 julkaistut kolme hengellistä virttä. Ne on julkaistu nuotteineen Wanhassa Tuomaassa 2003, s. 3–9. Kuva Kansallis-kirjaston arkkiveisukokoelmasta.

miestä / Eikä paikkoja paranna, / Kyllä kyntämän pitääpi / Olla oppinut ajallaan" tai runossa Turun Wiikko-Sanomien kirjoittajille: "Vielä paljon viisautta / Paljo tuntoa Turusta / Tuli meille mennä vuonna / – – / Nyt on saanut Suomen kansa /Ulkomaalta uuden tieon / – –/ Lähettävät lämpösiä / Kiitoksia kirjan kansa / Tuonne Turkuhun takasin".

Runoja syntyi monista aiheista tilauksesta tai tilaamatta tilanteen innostamana. Paavo esitti niitä eri tilaisuuksissa laulettuina ja lausuttuina. Hän viihtyi hyvin seurassa – ehkä juuri siksi hän ei talonisännäksi ruvennutkaan – sekä kauppa- ja markkinamatkoilla, joita tehtiin miessakilla Jyväskylää ja Kokkolaa myöten. Eräällä näistä matkoista Paavo tapasi kuuluisan karhunkaatajan Martti Kitusen⁶. Samoin Paavo hoiti ilmeisen mielellään talon kieverikyytivuorot päivystämällä hollikyttä Toholahden kievarissa, jota isännöi toinen runonlaulaja Pentti Lyytinen.

Ensimmäisen kerran Paavon runoja julkaistiin kokoelmana⁷ muutama vuosi hänen kuolemansa jälkeen. Sen, joka haluaa runoihin tutustua, kannattaa hankkia sukuseuramme vuonna 2001 julkaisema selityksin varustettu Vihta-Paavon runot ja laulut⁸. Julkaistiin Paavon runoja sanomalehdissäkin. Myös Elias Lönnrot kävi runonkeruumatkallaan Vihtajärvellä 1828 ja toisen kerran 1831. Vihtajärvellä kävi Paavoon tutustumassa myös unkarilainen Antal Reguly kuolinvuoden 1840 kesällä. Tämän päiväkirja on tallessa Unkarissa. Vihta-Paavosta piirretyt kuvat on lähetetty 1930-luvulla Suomeen⁹, mutta täällä kuvien kohtalosta ei tunnu olevan tietoa.

Vihtajärvestä, Paavosta ja hänen runoistaan on kirjoitettu paljon myös Wanhassa Tuomaassa: 1994 s. 4–8, 1997 8–10, 2000 s. 10–11, 2001 s. 8–9, 2002 s. 8–12, 2003 s. 4–10, 2008 s. 5–9 ja 2010 s. 25–26. Kaikki Paavosta muualla kirjoitettu ei ole ollut myönteistä ja arvostavaa. Esimerkiksi Tossavaisen kirjoitelmassa Vihtapaavo¹⁰ esiintyy kateellinen, katkera, kiroilevainen, mustasukkainen ja viinalle perso runoilija.

Viimeksi mainittu on totta. Siitä Paavo puhuu itsekin runoissaan, vaikka osoittelevin hänen nimiinsä merkitty Runo viinasta ei ehkä olekaan hänen kirjoittamansa, vaan hänen aikalaisensa Humalapuron isännän

Samuli Korhosen käsialaa. Näin todistaa ainakin Turun Wiikko-Sanomien, jossa runo julkaistiin vuonna 1820¹¹. Muuten hänen omista runoistaan ei ilmene sellaista luonnetta eikä niin ongelmallista suhdetta toiseen sukupuoleen kuin Tossavainen kuvailee. Eikä kai hän olisi antanut pojalleen häntä opinnoissa ja julkaisemisen alkutaipaleella tukeeneen papin nimeä, jos ei olisi tätä arvostanut.

Aikalaisten todistuksen mukaan Paavo tunnettiin lähipiirissä pikemminkin hyvän-
tahtoisena, sopuisana, vähäsanaisena, huumorintajuisena ja kepposiin valmiina. Hänen kerrottiin kohdelleen samalla rakkaudella köyhää loista kuin pitäjän rovastiakin. Paavon luonnetta kuvaakin ehkä parhaiten hänen äitinsä Annan Lönnrotille antama arvio: "Kyllä Paavo on hyvä lapsi. En koskaan, vaikka lienen jo yli kaheksan kymmenen, ole häneltä pahaa sanaa saanut". Paavo itse oli tuolloin jo 55-vuotias.

Vihta-Paavon kuoltua

Paavo kuoli veneeseen Konttarin saaren rantaan lokakuussa 1840. Epäselvyyttä on vain retken syystä. Mahdollisesti hän oli lääkkeen tai musteen hakumatkalla. Vielä kuolemansa jälkeen Paavo herätti hämmennystä, sillä hän ei ollut säännöllinen ehtoolisellakävijä eikä häntä olisi saanut sen vuoksi kirkkojärjestyksen mukaan haudata taval-

Vihtajärven pihapiirissä ollut viinankeitto-kota siirrettiin Sonkarijärven rantaan Vihta-Paavon kalamajaksi. Mökki oli myöhemmin Pentti Nuutisen perheen kotina ja purettiin vasta 1958 Joensuun uuden päärakennuksen valmistuttua. Kuvan on aikanaan ottanut ja sukuseuralle vuonna 2002 lähettänyt Liisa Korhonen Rautalammitla.

liseen tapaan. Kirkkoherra osoittautui kuitenkin ymmärtäväiseksi, mitä Anna Reetta kuvasi runossaan¹² seuraavasti: "Hirni, hiljainen rovasti / – – / Puheltihin puolen yötä / Sangen nöyriä sanoja / Jopa luonnossa lupasi / Hiljasesti haudattavan / Siihen tarhahan samahan / Joss' on monta matkamiestä / Hyvempätä, huonompata". Hautapaikka saatiin siis hautuumaasta, mutta kuolinkelloja ei soitettu. Neljäkymmenen vuoden kuluttua tuuli oli kääntynyt. Paavon arvo tunnustettiin ja kansalaisliikkeen seurauksena saatiin Paavolle näyttävä hautamuistomerkki, vaikka hankkeen toteuttaminen vei silloinkin keskusteluineen parisenkymmentä vuotta.

Paavon veli Risto tunnettiin toimeliaana ja yritteliäänä miehenä, vaikka jotain vikaa tai vammaa hänellä oli, sillä pappi on kirjoittanut vuosien 1804–1814 rippikirjaan merkinnän ofälig, 'ontuva, viallinen'. "Ofäl" viittaa varsinaisesti onnettomuuteen tai tapaturmaan. Risto avioitui pian isännäksi jouduttuaan vuonna 1806, puoliso Liisa Juhontytär Huuskonen s. 1782 rippikirjan mukaan. Liisa oli ollut piikana Vihtajärvellä jo useamman vuoden. Ilkka Korhosen selvityksen mukaan hän on 20.3.1783 syntynyt Juho Juhonpoika Huuskosen ja Maija Pirkkalaisen tytär Kiesimältä.

Risto piti isännyyttä Vihtajärvellä 1800-luvun puoleen väliin asti. Hän jäi lapsettomaksi. Hänen jälkeensä Vihtajärven isäntänä oli Paavon poika Kaapro s. 1803 kuolemaansa asti 1.5.1860. Sitten isäntänä oli vuosikymmenen puoleen väliin asti Kaapron poika Gerhard. Tämän puoliso oli Loviisa Mikontytär Korhonen s. 1820 Huttulasta (Sonkarinsaari 8). Vuodesta 1867 isännäksi on rippikirjaan merkitty Kustaa Paananen, joka oli kotoisin Kiesimältä ja oli ollut muonarenkinä Mujumäessä (Kerkonjoensuu 14).

Sitä ennen jo vuonna 1863 Gerhard oli myynyt Vihtajärven Pietari Vesteriselle, jolta Paananen sitten osti talon 1866. Sekään omistus ei jäänyt pitkäaikaiseksi, sillä vuonna 1876 Vihtajärven osti Korkialan (Sonkarinsaari 7) Mikko Pekanpoika Korhonen. Hän oli ostanut aikaisemmin Huttulan talon Ukkolan vierestä siinä asuneilta Vihta-Paavon sukuhaaraa olevilta Korhosilta¹⁴. Mikko siirtyi myöhemmin Ukkolaan ja on Ukkolan nykyisten Korhosten esi-isä.

Seuraavalla vuosikymmenellä Vihtajärvellä ei ole enää Korhosia. Gerhard ja Loviisa muuttivat 1866 Murtomäen torppaan Vesanolle (Huttula, Sonkarinsaari 8). Vesannon rippikirjaan muutto on merkitty tapahtuneeksi vasta 1879. Mukana tulivat poika Juho s. 1848 vaimonsa Eeva Maija Koljosen s. 1841 ja tyttärensä Anna Lydian s. 1878 kanssa sekä seuraavana vuonna poika Abel s. 1854, joka oli ollut renkinä Siikalahdessa. Juho jatkoi torpparina Murtomäessä isänsä kuoleman jälkeen. Abel muutti Kurkijoelle 1884.

Anna Reetta jatkaa

Kaaproa lukuunottamatta Vihta-Paavon pojat ja yksi tytöistäkin kuolivat pieninä: Matti 1802–1803, Juho 1806–1812, Otto 1811–1813 ja Susanna 1814–1817. Anna Reetta s. 1809 oli innokas runojen esittäjä ja laulaja. Hänen kerrotaan laulaneen tuvan uunilla isä-Paavon runoja. Hän meni naimisiin vuonna 1828 Sakari Sakarinpoika Lyytisen s. 1806 kanssa.

Anna Reetta. Kuva runokirjasta¹⁵.

Sakarin isä Sakari oli kansanrunoilija ja kieverinpitäjä Pentti Lyytisen veli. Hän oli tullut 1802 vävyksi Mikko Huttusen ja Riitta Maija Björnin luokse Koivulaan (Sonkarinsaari 10). Sakarin ja Anna Reetan perhe asui Koivulassa 1840-luvun lopulle saakka. Vuonna 1849 perhe muutti Seppälään (Vesamäki 9).

Sieltä Lyytiset muuttivat 1858 Tiitilään (Vesamäki 7) ja jo seuraavana vuonna Mämmiahon (Vesamäki 19). Siellä Sakari ja Anna Reetta elivät sitten kuolemaansa asti. Taloa pitivät Anna Reetan tytär Riikka s. 1829 ja hänen miehensä Matti Halonen s. 1828. Anna Reetta eli vielä pitkään Sakarin kuoleman jälkeen. Sakari kuoli 1868 ja Anna Reetta 1893. Matilla ja Riikalla oli seitsemän lasta: Gustava 1852, Matilda 1857, Agata Sofia 1861, Karl Johan 1864, Ida Maria 1867, Amalia 1870 ja Wilhelm 1872.

Kustaava meni naimisiin Kulmamäen (Vesamäki 3) pojan Jussi Pulkkisen kanssa ja Matilda itsellisen Otto Närhin kanssa. Otto oli sittemmin lampuotina Jauhialassa (Vesamäki 9). Kalle tunnetaan näyttelijänä ja näytelmäkirjailijana. Sukua elää edelleen Mämmi-ahossa eli Raatikkalassa.

Anna Reetta tuli vanhemmiten sokeaksi, mutta runosuoni pulppusi viimeiseen asti. Hänen runoistaan on julkaistu ehkä vain pieni osa¹⁵. Viimeinen runo, joka syntyi vuotta ennen kuolemaa, jäi paperille panematta, kun "ei ollut ketään pännämiestä paikalla". Monet hänen runoistaan olivatkin tilaus- ja tilapäisrunoja, mutta runoilijana hän vetää vertoja paljon tunnetummalle isälleen. Lausuihan jo Lönnrot Anna Reetasta, että hän "ei ole muunkaan laulun laadinnossa isäänsä kehnempi, miltei ennen parempi".

Muut sisarukset

Vihta-Paavon sisar Maija meni emännäksi Jussi Simoselle Jokelaan (Sonkarinsaari 2).

Hän kuoli punatautiin nelikymmenvuotiaana 1827. Sama tauti vei perheestä kuukauden sisällä äidin lisäksi kuusi lasta. Vihta-Paavo kirjoitti sisarensa muistolle kuolinpuheen, jonka luettiin hautajaistilaisuudessa¹⁶. Simosten suku jatkui Jokelassa yhdestä eloonjääneestä pojasta ainakin vuosisadan loppuun asti. Maijan pojanpojasta seppä Alfred Simosesta kerrotaan sarjakuvajulkaisussa Seppä Simonen ja Gustava-tytön kunnia¹⁷.

Nuorin Vihta-Paavon lapsista Maija Liisa meni naimisiin 1839 talollisenpojan Otto Mikonpoika Tiitisen s. 1819 kanssa (Pohjois-aho, Sonkarinsaari 9). Sieltä he muuttivat 1846 appivanhempien mukana Istunmäelle (no 4) ja 1849 itsellisiksi Vihtajärvelle. Istunmäellä heille syntyi viisi lasta: Johanna 1840, Agatha 1842, Eeva 1843–1847, Kalle 1848–1856 ja Eeva 1849. Myöhemmin syntyi vielä kaksi lasta: August 1854–1855 ja Maija Loviisa 1858.

Vihtajärvellä he asuivat vuoteen 1856 ja muuttivat Hanhitaipaleelle (Juurikkaniemi 9) sekä 1860 edelleen Toivioon (Kerkonjoensuu 19), missä Otto on merkitty välillä muonarengiksi ja välillä itselliseksi. Asuivat sitten siellä, Otto vielä 1900. Maija Liisa kuoli 4.12.1888. Agata vihittiin 1861 Jeremias Mikonpoika Korhosen kanssa, s. 13.11.1837 Watajassa (Kerkonjoensuu 14), vanhemmat itsellinen Mikko Pekampoika Korhonen s. 1809 Vaajasalmessa ja Loviisa Vepsäläinen.

Jeremias oli silloin renkinä Ukonmäessä (Kerkonjoensuu 13) ja Agata piikana Vihtalahdessa (20). Agata siirtyi Ukonmäkeen, missä molemmat olivat vuoteen 1865. Muuttivat sitten Kerkonniemeen (Kerkonjoensuu 9); siellä itsellisinä. Seuraavasta rippikirjasta tarkka asuinpaikka ei näy, on merkitty vain Kerkonjoensuu, Vesterilän kinkerit. Henkikirjojen mukaan asuivat kuitenkin Kerkonniemellä ainakin vuoteen 1900. – Koko sukupuu on verkossa osoitteessa <http://rautalamminkorhoset.fi/sukupuita>.

Lähteet:

- 1 *Maamiehen ystävä*, 14.11.1846 no 46 s. 1–3 ja 21.11.1846 no 47 s. 1–2. Saatavana verkosta <http://digi.lib.helsinki.fi/sanomalehti/titles/1457-4500/1846>
- 2 Korhonen, M. *Vanhan Rautalammin Korhosia: Paavo Matinpoka Korhonen 1775–1840 Vihta Paavo*. Omakustanne 2014.
- 3 Esimerkiksi *Vihta-Paavon runot ja laulut* s. 9–34 ja *Helsingfors' Morgonblad* 1844 not.
- 4 Saloheimo, V. *Rautalammin historia*, s. 296–301.
- 5 Esimerkiksi Teemu Käävän essee *Paavo Korhonen (1775–1840)* vuodelta 2001 Kuusankosken kaupungin kirjaston tuottamalla Authors' Calendar -sivuilla <http://www.kirjasto.sci.fi/pkorho.htm>, viitattu 19.7.2014.
- 6 Korhonen, H. *Martti Kitunen*. WSOY 1935.

- 7 Korhonen, P. *Viisikymmentä runoa ja kuusi laulua*. Simelius, Helsinki 1848.
Uusintapainos: Suomalaisen kirjallisuuden seura 1908.
- 8 *Vihta-Paavon runot ja laulut*. Vanhan Rautalammin Korhosten sukuseura 2001.
- 9 Tutkija Enikő Szij'n sähköpostiviesti 1.10.2014.
- 10 Tossavainen, J. *Vihtapaavo*. Like, Helsinki 1999.
- 11 *Runo viinasta*. Turun Wiikko-Sanomat 10.6.1820.
- 12 Korhonen, A. R. *Kiitosruno Paavo Korhosen muiston vaalijoille*. Teoksessa Laurila, V. (toim.) *Pentti Lyytisen ja Anna Reetta Korhosen Runoja*. Peuran museosäätiö, Rautalampi 1961.
- 13 Pakarinen, A. *Rautalammin Pakariset*, osa I, taulu 10b.
- 14 Korhonen, H. *Tienhaaran tilan vaiheet*. Omakustanne 1994, s. 65–66.
- 15 Laurila, V. (toim.) *Pentti Lyytisen ja Anna Reetta Korhosen Runoja*. Peuran museosäätiö, Rautalampi 1961.
- 16 Em. teos [7], alkusanat, ja em. teos [8], s. 41.
- 17 Vepsäläinen, P. *Seppä Simonen ja Gustava-tytön kunnia*. Omakustanne 2014.

Koulumestari Hemlander

Vihta-Paavon runot sisältävät monia tunnistettavia henkilöitä. Sukututkija Kaisa Kyläkoski kirjoitti blogissaan Sukututkijan loppuvuosi maaliskuussa 2011 seuraavasti:

"olettaisin, että – –Leppävirralla 24.12. 1842 kuollut "Skolmäst. Mathias Hemlander" on sama kuin Rautalammella 17.12.1826 syntyneen Franciscus Philippuksen isä 'bokbind. Matts Hemlander'. Tuskin teen ura-uurtavaa hutkimusta, kun liitän persoonaan vielä Paavo Korhosen runon Koulumestari Hemlanterille. Eiköhän oikea mies ole jo Korhosen runojen tutkimuksessa tai paikallishistoriassa todettu ja kerrottu.

Paitsi ettei ilmeisesti ole. Kirjassa *Vihta-Paavon Runot ja Laulut* (painovuosi merkitsemättä) todetaan, että 'Runon nimihenkilö Matti Hemlander jäänee arvoitukseksi.' Ainoa tarjokas on Rautalammelta opiskelemaan lähtenyt Mats Heliander. Minusta hänen yliopisto-opiskelunsa ei kuitenkaan ole sitä, mitä runossa kerrotaan.

Runo löytyy kokoelmasta *Wiisikymmentä runoa ja kuusi laulua* ja kertoo ymmärtääkseni minämuodossa kohdehenkilön elämästä. Tekstissä vilahtaa aliupseerina olo, kirjansidonta ja Rautalammille tulo."

Rautalammin rippikirjaan 1822–1831 Mathias Hemlander on merkitty pappilan itsellisten sivuille (osa III s. 352). Ammattina on pitäjän koulumestari ja suntio (Sokne Skolmäst och Kyrko Wäctaren), puoliso Stiina Puttonen. Rippimerkinnot alkavat jo tammi-kuun 1823 alusta, joten he ovat muuttaneet Rautalammille ehkä jo vuoden 1822 puolella.

Matti on ollut värvätyinä sotilaana, koska hänet mainitaan varakorporaaliksi.

Pappilassa he asuivat koko 1820-luvun ja pääosan 1830-lukua. Matin syntymävuodeksi on merkitty 1797 ja Stiinan 1794. Vuonna 1838 he muuttivat Leppävirralla. Siellä hän oli koulumestarina vain hyvin lyhyen ajan (J. H. Ollikainen: *Leppävirran vanhemmasta kansanopetuksesta* s. 9).

Kuopion pataljoonan rippikirjassa Matti on yksi toisen pataljoonan kuudesta korpraalista. Rippikirjaan on kunkin kohdalle kirjattu sekä sotilas- että siviiliniimi. Matin siviiliniimenä on myös Hemlander, jota siis on pidetty riittävän epäkansanomaisena eikä hänelle ole annettu uutta sotilasnimeä.

Kuopion aika ei jäänyt pitkäksi, sillä Matti mainitaan tulleeeksi Haukivuorelta 1818. Sieltä en Hemlandereita ole onnistunut löytämään. Olisiko hän ottanut uuden sukunimen jo Kuopioon muuttaessaan, orpopoika kun runon mukaan oli. Yksi Matti-niminen lapsi Haukivuorella on syntynyt 1797, mutta sukunimi ei ole Hemlander enkä ole hänen vaiheitaan onnistunut muutenkaan seuraamaan.

Koulumestari Hemlander ei siis jää arvoitukseksi. Hän on todellinen ja tunnistettava henkilö. Hän ei vain ole ollut Vihta-Paavon runokokoelman selitysten laatijan Sirkka Makkosen tiedossa. Runo on mahdollisesti itsensä koulumestarin muistiin merkitsemä, sillä käsikirjoituksen käsiala ei ole Vihta-Paavon, vaan oppia saaneen kirjoittajan. Samalla käsialalla on Makkosen mukaan pantu muistiin muitakin Paavon runoja.

Hannu Korhonen

Sukuseuraa herättelemässä

Hannu Korhonen, Orimattila

Vanhan Rautalammin Korhosten sukuseura syntyi lähetyssaarnaaja Kalle Korhosen ansiosta 1950-luvun alkupuolella. Seuran toiminta oli ollut lamassa hänen kuolemansa jälkeen jo kymmenen vuoden ajan, kun sain kuulla sen olemassaolosta. Uudelleen aloittaminen vei muutaman vuoden. Tapahtumien yksityiskohdat eivät ole painuneet mieleeni, mutta onneksi 1970-luvulla oli vielä tapana pitää yhteyttä kirjeitse.

Ensimmäisistä kirjeistä en ole säilyttänyt kopioita enkä siksi muista, miten ja milloin kaikki alkoi. Ajankohta on kuitenkin 1970-luvun puolivälin tienoilla, sillä 2.9.1976 päivätyllä kirjeellään Simo Zitting vastasi 5.7. lähettämäni tiedusteluun seuraavasti: "olen aikanaan osallistunut mainitun sukuseuran perustamistoimiin hankkeen alullepanijan ja ylläpitäjän maisteri Kalle Korhosen – Kiinan Kallen – toimesta. – Minulla ei ole tarkempaa tietoa, miten seuran toiminta on kehittynyt Kalle Korhosen kuoltua. – Sisareni kautta olen saanut tutustua rva Elsa Laurinsalon laatimaan sukutaulupiirokseen. Häneltä mahdollisesti voitte saada muitakin tietoja."

Elsa Laurinsaloa lähestyin kirjeellä 11.9.1976. Hän ilmoitti kuitenkin, että "professori Simo Zitting'illä on väärä käsitys minun tiedoistani. En kuulu Korhosten sukuun enkä ole tutkinut sitä. Hänen kanssaan meillä on yhteinen Raatikaisten suku. Sinne on tuotu Korhosten tyttäriä m. m. hänen mummonsä. Korhosten sukua on paljon tutkittu. Heillä on hoidetut kortistot y. m." Tällaista kortistoa ei ole tullut vastaani tähän päivään mennessä, mutta monta irrallista selvitystä ja paljon järjestämättömiä papereita.

Sukuseuran jäljet

Laurinsalo kertoi myös, että sukuseuran viimeinen sihteeri on ollut maisteri Aino Korhonen. Sama tieto selvisi Simo Zittingin lähettämästä sukuseuramme tiedotuslehdestä

no 1/30.10.1957. Kirjoitinkin Aino Korhoselle välittömästi kirjeen, mutta se ei tavoittanut vastaanottajaa, sillä hän ei enää asunut Zittingin antamassa osoitteessa. Osoite selvisi kuitenkin myöhemmin.

Samana päivänä 11.9.1976 olen lähettänyt yhdistysrekisteritoimistolle tiedustelun Vanhan Rautalammin Korhosten sukuseura ry:n tilasta. Sieltä saamaani yhdistysrekisteri-otteeseen oli merkitty puheenjohtajaksi edelleen Kalle Emerik Korhonen, vaikka tämä oli kuollut jo toista kymmentä vuotta aikaisemmin. Varapuheenjohtaja oli Niilo Emerik Puranen. Hänet oli kyllä jo valittu puheenjohtajaksi Kiinan-Kallen jälkeen, mutta valintaa ei ollut ilmoitettu yhdistysrekisteriin. Sihteeriä otteessa ei mainittu.

Kirjoitin sitten uuden kirjeen maisteri Aino Korhoselle 20.9.1976 saatuni hänen osoitteensa rouva Laurinsalolta. Vastauskirje ei jostain syystä ole tallessa, mutta komissario Juhani Korhoselle 23.10. lähettämässäni kirjeessä mainitsen saaneeni hänen tietonsa Aino Korhosen kirjeestä. Samoin olen kertonut, että tämä on puhelinkeskustelussamme esittänyt ajatuksen sukuseuran uudelleen käynnistämisestä.

Juhani Korhonen ottikin asian vakavasti. Hänen 3.11. päivätyistä kirjeistään käy ilmi, että olemme väliaikana jo puhuneet Rautalammin Korhosista puhelimesta. Keskustelusta tekemieni muistiinpanojeni mukaan hän sanoi tutkineensa Korhosia noin kymmenen vuotta sitten eli 1960-luvulla ja että hänellä on ollut käytettävissään Saloheimon papereita ja muuta Aino Korhoselta saamaansa materiaalia. Kirjeessään hän kertoo lisäksi, että monta Vaajasalmen sukuhaaran Korhosta kuoli nälkään vuonna 1710.

Anni ja Juhani

Seuraavat säilyneet kirjeet ovat vasta seuraavalta kesältä. Hyryläläinen Paavo K. Korhonen kertoi 30.7.1977 lähettäneensä tutkittavakseni 221 sivua Korhosia koskevia papereita. Juhani Korhoselle olen kirjeessäni 15.8. kertonut saaneeni lainaksi lähes 200 sivua erilaisia käsikirjoituksia ja suku-

selvityksiä. Niiden kopioita on edelleen paperikasoissani. Luullakseni ne ovat pääasiassa Kiinan-Kallen keräämää aineistoa. Olen lähettänyt hänelle joitakin tekemiäni yhteenvetoja selvityksistä.

Samalla olen pohdiskellut yhtenäisen selvityksen laatimista. Kirjeessä olen toivonut, että "selvityksessä esiintyisi pelkkien genealogisten tietojen lisäksi talojen vaiheita ja muuta mahdollista tietoa". Ilkka Korhonen on tällaisen selvityksen myöhemmin tehnytkin, mutta se on edelleen julkaisematta. Ilkasta en tuolloin tiennyt mitään, mutta enteensomaisesti olen kirjoittanut, "lieneekö suvussa asiasta kiinnostuneita historian alan oppineita".

Talvet ovat näköjään menneet palkkoiden merkeissä, sillä seuraavan kirjeen olen kirjoittanut vasta seuraavana keväänä 21.5.1978 lahtelaiselle kirjastonhoitaja Anni Pakariselle, jonka nimen olen löytänyt Genoksen sukututkijaluettelosta. Samana päivänä olen kirjoittanut myös edellä mainitsemalleni Paavo Korhoselle ja tiedustellut, miten hän sijoittuu sukuumme. Paavon vastaus ei ole tallessa, jos sitä on tullutkaan, mutta Annilta olen saanut nopean vastauksen ja paljon mielenkiintoisia tietoja. Nimittäin jo 2.6. olen lähettänyt tälle uuden kirjeen, jossa pohdiskelin monia yksityiskohtia vertaillen hänen tietojaan Juhani Korhosen ja Veijo Saloheimon selvityksiin.

Samana päivänä 2.6. olen saanut Juhani Korhoselta pitkän kirjeen, joka ehkä on innoittanutkin kirjoittamaan Annille. Juhani kertoi elämästään kuin vanhalle tuttavalle. Hän oli silloin lyhyellä lomalla Bromarvissa. Kirjoitusvälineenä oli 80 vuotta vanha Smith Premier Typewriter. Hän kertoi poliisityönsä ohella kirjoittaneensa joka päivä vuodesta 1945 lähtien pakinan Keski-Pohjanmaalehteen. Valikoima niistä julkaistiinkin sitten myöhemmin vuonna 1991 nimellä Rakkautesta urheiluun – Jukan pakinat. Lähettämästäni sukupuusta hän sanoo, että se "oli muuten erittäin selventävä. Vaikka olen repostellut sukutietojen kanssa, en ennen ole nähnyt Tuomas Korhosen jälkeläisiä tällaisena kokonaisuutena."

Hannes

Seuraavalla viikolla 11.6.1978 olen ollut ensi kertaa yhteydessä Hannes Korhoseen,

josta tuli myöhemmin uudelleen käynnistetyn sukuseuran pitkäaikainen puheenjohtaja. Yhteys oli syntynyt niin, että vesantolainen Pertti Korhonen oli auskultoimassa silloisessa työpaikassani Jyväskylän normaalkoulussa. Hän oli kertonut tietävänsä, että Hannes Korhonen oli selvittänyt laajasti Vesannon Korhosten sukujohtaja. Pertti oli antanut ymmärtää, että Hannes on kiireinen monen toimen mies. Siksi olen kysynyt kirjeessäni hyvin varovasti, mitä hän ajattelee sukuseurasta ja sen toiminnan tarpeellisuudesta.

Viikon päästä 18.6. olen kirjoittanut vesantolaiselle maanviljelijä Toivo Korhoselle, josta olen myös kuullut Pertti Korhoselta, ja edellä mainitulle Aino Korhoselle. Kummallekin olen lähettänyt saamistani sukutiedoista kokoamiani kaavioita. Asiat ovat olleet monen mielessä, sillä Hannes Korhonen on kirjoittanut minulle kirjeen samana päivänä. Siinä hän kertoi, että hän on keskittynyt erityisesti Siikalahden Lauri Lemetinpoika Korhosen s. 1713 (Salonheimon taulu 72) jälkeläisiin. Vanhalan sukuhaaraa taas on tutkinut Toivo Korhonen eikä se ole sisällynyt Hanneksen töihin.

Kirjeessään Hannes sanoi myös, että "sukuseuran työn jatkaminen olisi välttämätön ja kiireellinen tehtävä. Olisiko aiheellista samalla siirtää sen kotipaikka Helsingistä tänne maakuntaan, jossa suvun jäsenet pääasiassa elävät? Olen tästä puolestani keskustellut monen suvun jäsenen kanssa ja kaikki ovat olleet yksimielisiä sukuseuran työn käynnistämistä. Voisimmeko pian ottaa yhteyttä juuri tämän asian merkeissä päästämme pian ajatuksista tekoihin?"

Yhtenäisen sukuselvityksen kokoamisesta hän sanoi, että "pitäisin sitä henkilökohtaisesti johdonmukaisena päämääränä. Yhdyn samoin mielipiteeseen siinä, ettei se yhteistyöllä ole mahdotonta, vaikka edessä onkin vuosia kestävä työ." Ja on se kestänytkin. Vasta nyt lähes neljäkymmentä vuotta myöhemmin on tulossa julki sukumme vanhimpia polvia käsittelevä sukukirja.

Yhdysmieheksi

Samana päivänä 18.6.1978 olen kirjoittanut pitkän kirjeen Anni Pakariselle. Siinä olen pohdiskellut Ruokoniemen Korhosten kantasää Reko Ristonpoika Korhosta, jonka jälke-

läisiä selvitin sitten Wanhassa Tuomaassa paljon myöhemmin vuonna 2007. Monia muitakin kysymyksiä kirjeessäni oli.

Anni vastasi heti juhannuksen jälkeen 27.6. Hän oli käynyt penkomassa sekä kirkonkirjoja että asutuksen yleisluetteloja. Niiden pohjalta hänen kirjeessään oli yksityiskohtaisia vastauksia tekemiini kysymyksiin. Erityisesti hän pohdiskeli Koipiniemen Korhosten kantaisän Rieti Mikonpoika Korhosen s. n. 1745 syntyperää. Lopullisestihan se selvitettiin vasta vuonna 2013 Wanhassa Tuomaassa. Muutaman päivän päästä 30.6. olen vastannut Annille ja esittänyt useita lisäkysymyksiä.

Yhteydenpito on ollut tiivistä, sillä sain vastauksen jo 17.7. Siinä kirjeessä Anni kutsui minua "Korhosten yhdysmieheksi" ja kiitti "arvokkaista lisätiedoista. Näyttää todella hyödylliseltä vertailla eri lähteiden tietoja toisiinsa". Vastauksen olen lähettänyt heti kirjeen saatuani ja sen mukana sukuseuran papereita, muiden muassa Saloheimon selvityksen. Kirjeenvaihto ja selvitysten vertailu jatkuivat vielä 25.7., 26.7. ja 13.8. Viimeksi mainitun kirjeen liitteenä oli Annin piirtämä sukupuu ja tarkennuksia Saloheimon tauluihin. Sukupuu julkaistiin Wanhassa Tuomaassa vuonna 2013.

Hannekselle olen vastannut vasta 23.7. Siinä totesin, että olemme päässeet yksimielisyyteen siitä, mitä sukuseuran kanssa pitäisi tehdä. Syyskuun alussa sain Aino Korhoselta 3.9.1978 päivätyn kirjeen. Siinä oli hänen puhelimessa lupaamansa lista "viime sukukokouksessa 6.11.1965 valituista sukuneuvoston jäsenistä." Varsinaiset jäsenet ovat olleet maanviljelijä Eero Korhonen Suovanlahdesta, valtiotieteen maisteri Paavo K. Korhonen Hyrylästä, maanviljelijä Pauli Korhonen Tervosta sekä professorit Saima Tawast-Rancken ja Simo Zitting Helsingistä. Ainon tietämän mukaan tämä sukuneuvosto ei kokoontunut enää kertaakaan, joten sukuseuran toiminnan alkuvaihe päättyi vuoteen 1965.

Tehtävä asetetaan

Heti kirjeen saatuani vastasin Ainolle 5.9. Sen mukana lähetin kiertokirjeen vanhan Rautalammin Korhosille. Siinä kaavailin tehtävän seuran toiminnan käynnistämiseksi: "Virit-

täköön se [tämä kirje] vanhan Rautalammin Korhosten yhteydenpitoa ja asettakoon suvun eri haarojen tutkijoille yhteisen suuren päämäärän. – – Esitän, että sukuneuvoston viimeksi v. 1965 valitut jäsenet kokoontuvat tai pitävät muuten yhteyttä vielä kuluvan syksyn aikana, pohtivat tilannetta ja suunnittelevat lähiajan toimenpiteitä – – että kesällä 1980 järjestetään sukukokous (420-vuotisjuhla)". Myöhemminhän paljastui, että kanta-isämme oli tullut Rautalammille jo aikaisemmin kuin vuonna 1560, jonka vuosiluvun Saloheimo ilmoitti Rautalammin historiasaan.

Ensimmäisen vastauksen sain Annilta 16.9. Kiertokirjeeni oli vaikuttanut, sillä siinä kirjeessä hän ryhtyi sinuttelemaan. Selvityksen yksityiskohdista kirjoittelimme vielä 21.9 ja 31.10. Joulukuussa 27.12.1978 kirjoitin tunnetulle sukututkijalle Pentti J. Voipiolle pyytääkseni neuvoja sukutietojen esittämisessä ja sukua selvittäneiden tavoittamisessa. Voipio vastasi 3.1.1979.

Hän antoi neuvoja lähteiden käytöstä, tietojen kirjaamisesta ja lähteiden merkitsemisestä sekä varoittaa, että muistiin ei pidä luottaa. Yksityiskohdat hän jätti tekijän varaan, sillä niistä "on vaikea sanoa mitään. Se jää paljolti lukijan itsensä ja osaksi hänen tiedossaan olevan sukulaispiirikiinnostuksen varaan. – – sukulaiset kyllä tulevat olemaan kiinnostuneita ja kyselemään paljon, lukemaan sukukirjaa ja osallistumaan sukukokouksiin. – – Tutkijan palkkio on siinä, että kiitollisia kuuntelijoita on." Ja niinhän siinä on käynyt.

Muitakin vastauksia kiertokirjeeseen tuli jonkin verran. Saima Tawast-Rancken kirjoitti 15.1.1979 ja toivoi, että asiat lähtisivät käyntiin. Hannes Korhoselle kirjoitin 5.3. ja kysyin, kuuluuko mitään uutta Korhosten asiassa. Kirjoitin 15.3. Anni Pakariselle, Hannes Korhoselle ja Juhani Korhoselle. Ensin mainituille lähetin kopion Juhanille lähettämästäni kirjeestä. Sen mukana on ollut selvitys kuudesta vanhimmasta polvesta. Niin vähän olen silloin asiasta ymmärtänyt, että olen uskaltanut sellaisen lähettää. Nyt sellainen ei tulisi mieleenikään, vaikka tiedot ovat paljon varmemmalla pohjalla. Onneksi tekeillä oleva sukukirja paikkaa lopultakin tämän aukon. Annilta sain vastauksen 24.4.

Tutustun Ilkkaan

Aino Korhonen on soittanut jossain välissä. Hänelle vastasin kirjeellä 22.3.1979. Tämän puhelun aikana olen ensimmäistä kertaa kuullut nuoresta opiskelijasta nimeltä Ilkka Korhonen, joka oli tekemässä gradua Korhosista. Aiheesta Aino oli kuullut edellisenä kesänä Säkkinen isännän 90-vuotisjuhlilla. Hän kertoi Ilkan olevan Kiinan-Kallen pojan Kalevin poika. Ilkalle olen soittanut merkintöjeni mukaan lauantaina 9.6. Ilmeisesti juuri siitä on alkanut tähän asti kestänyt yhteistyömme.

Ainolta sain 3.4.1979 postikortin, jossa hän kertoi, että hän oli pitänyt kokousta Helsingissä Paavo, Matti ja Ilkka Korhosen kanssa. Siellä he olivat sopineet yrittävänsä saada suvun koolle juhannuksen tienoilla 1980. Olivat jo soittaneet Ukkolaan Vesannolle ja saaneet isännältä myönteisen vastaanoton.

Jossakin vaiheessa kesän 1979 aikana, todennäköisesti heinäkuun lopulla, olen saanut Juhani Korhoselta hänen laajan aineistonsa "Rautalammin Korhoset, vuoteen 1850 asti syntyneet". Hänelle 2.8. osoittamassani kirjeessä kerroin kovasti innostuneeni hänen työstään ja miettinyeni, miten hänen käyttämänsä numerointi-järjestelmä toimisi sukukirjassa. Puhelimessa olemme puhuneet 12.10. ja suunnitelleet tapaamista seuraavalle kevättalvelle.

Kirjenipussani on vielä 1.4.1979 päivätty allekirjoittamaton kirje, jonka olen merkinnyt tullee 12.10! Se on sisällöstä päätellen Ilkalta ja kirjoitettu todellakin pian Ainon kortissa mainitun kokouksen jälkeen. Siinä nuori humanististen tieteiden kandidaatti Ilkka ilmaisee olevansa eri mieltä Rautalammin historian kirjoittajan Veijo Saloheimon kanssa kahdestakin sukuamme koskevasta peruskysymyksestä.

Saloheimon mielestä kantaisämme lienee tullut Jääskestä ja asettunut asumaan Pääntärintaipaleelle eli Saikarinniemen pohjoispäähän. Asuinpaikkakysymys on selvinnyt sen jälkeen ja vahvistunut Ilkan käsityksen mukaiseksi Kerkonjoensuiksi, nykyiseksi Vesteriläksi. Uudempi asutushistoria ja ehkä varovasti myös DNA-aineisto puhuu sen puolesta, että Ilkka oli oikeassa myös siinä,

että Tuomas tuli jostain Savon pitäjistä, ehkä Rantasalmelta eikä Jääskestä.

Jaakko Hirvonen

Edellä mainittu kirje on ilmeisesti tullut 28.9. päivätyn kirjeen mukana, sillä siinä Ilkka sanoo jatkavansa huhtikuussa aloitettua kirjettä. Hän valittelee kirjeen viipymistä ja sitä, että ei ollut päässyt käymään Vesannolla kesän aikana. Työpaikkaakin hän oli vaihtanut ulkoministeriön arkistopuolelle. Muuten hän pohdiskeli Korhosia ja lähetti kaksi kaaviota. Kiitoskirjeen olen lähettänyt 12.10. Siinä esittelin itseni. Olihan tuttavuutemme alkanut vasta muutamaa kuukautta aiemmin.

Lokakuun alussa 12.10.1979 lähetin Ilkalta saamiani selvityksiä Juhani Korhoselle Kokkolaan. Kuun lopulla 24.10. hän vastasi ja kertoi jääneensä eläkkeelle ja että hänellä on "valtava kiire kuten kaikilla eläkeläisillä". Muutaman päivän päästä 27.10. palautin häneltä saamiani selvityksiä ja toivoin, että voisimme aiemmin puhutun mukaisesti tavata kevättalvella Jyväskylässä. Koskaan siitä tapaamisesta ei kuitenkaan tullut mitään.

Samana päivänä 27.10. lähetin Ilkalle jonkinlaisen version sukuuettelosta. Silloin olen ajatellut, että perheitten tai henkilöiden numeroinnin pitäisi olla sellainen, että kaikki sukulaiset saataisiin samaan hakemistoon, vaikka selvitys valmistuisi vaihteittain eri tahoilla. En tajunnut silloin, että eihän siitä mitään tule, koska sukumme on niin suuri.

Myöhemmin olen lukenut arvion, että kohtuullisen nykyään eläviin ihmisiin ulottuvan sukukirjan lähtöhenkilöksi suositellaan 1700-luvun lopulla tai 1800-luvun alussa elänyttä esi-isää. Meillähän on siinä vaiheessa menossa jo kahdeksas tai yhdeksäs sukupolvi. Ilkka vastasi vielä saman vuoden puolella 30.12. ja pohti kirjeessään muun muassa etunimien suomentamista.

Seuraavan kevään ja kesän aikana sain Korhos-tietoja kahdeltakin tutkijalta, joihin olin ottanut yhteyttä. Jaakko Hirvonen kirjoitti Monnin koululta Hausjärveltä 6.5.1980. Hänethän tunnetaan erityisesti laukaalaisten sukujen, varsinkin Storckoviusten ja Monthanien tutkijana, mutta kyllä hän yhtä haaraa, tosin äidinäidin puolelta oli päässyt minuunkin asti.

Hirvoseen olin tutustunut jo aivan pienenä, kun hän oli sotien jälkeen ensimmäisessä virassaan Saikarin koululla, missä vanhempani hoitelivat talonmiehen ja keittäjän tehtäviä. Siitä ajasta hän kertoo kirjeessään kauniisti: "Muistan hyvin, kun kylvimme Saikarin saunassa ja isäsi kantoi Sinua pienenä valkotukkaisena poikana saunasta, kuten minä omiani, joskus tuiskuistakin peltotietä. – – Saikarin ajalta ovat selvät muistot!" Toinen tutkija oli espoolainen Kaj Rönnerberg, joka oli tutkinut myös Korhosia, vaikka hänen esivanhemmissaan nuorimmat Korhoset olivat vuoden 1700 tienoilla syntyneitä Korhosten tyttäriä, heitä kuitenkin kolmessakin eri linjassa.

Suuri pettymys

Hannekselle 5.8.1980 lähettämästäni kirjeestä käy ilmi, että sukukokous oli kesällä pidetty, mutta että se oli jäänyt minulta "kovasta halusta huolimatta käymättä, kun en onnistunut se ajankohtaa mistään huomaamaan. Jälkeenpäin kyllä näin kahdestakin lehdestä uutisen sen pitämisestä." Se sukukokous käynnisti sukuseuran toiminnan uudestaan ja Hannes valittiin siellä sukuneuvoston puheenjohtajaksi. Pyyntökirjeen jäsenmaksun maksamisesta sain sitten kuitenkin.

Samana päivänä 5.8. olen kirjoittanut myös Ilkalle ja pahoitellut hänellekin, että sukukokous oli osaltani mennyt ohi suun. Silloin olen myös havahtunut huomaamaan Rautalammin Korhosten suvun suuruuden. Olen arvellut, että yhteistä sukukirjaa tuskin saadaan pitkään aikaan, jollei sitä tehdä pienissä osissa, ensimmäinen osa parista ensimmäisestä vuosisadasta. Kauanhan siinä menikin. Kuusi vanhinta sukupolvea käsittävä sukukirja on valmistumassa vasta nyt yli kolme kymmentä vuotta myöhemmin. Tähän kirjeeseen sain vastauksen Ilkalta vasta lähes kahden vuoden päästä 23.4.1982. Hän lähetti tietoja Vaajasalmen sukuhaaran sisarus-suhteista 1600-luvun loppupuolelta ja kertoi Ruokoniemen torpan perustamisesta.

Toukokuun lopussa 31.5.1983 olen lähettänyt kirjeen Juhani Korhoselle, kertonut kesällä Rautalammillä pidettävästä sukukokouksesta ja lähettänyt hänelle sukuseuralta saamiani selvityksiä. Samana päivänä lähetin

Hannekselle ja Ilkalle laatimani ehdotuksen sukutietojen keräyslomakkeeksi. Juhani Korhonen vastasi kirjeeseeni 26.6.1983 Bromarvista.

Hän kertoi merinäköalastaan, tammista, lehmuksista ja pähkinäpensaista. Sukuseuran käynnistymisestä hän oli kovasti innoissaan, mutta valitti, että ei pääse sukkokokoukseen yhteensattuman vuoksi. Korhosten tutkimisessa on ollut taukoa ja paperit ovat tyttären huvilalla Linjendalissa sata vuotta vanhassa kapiokassa. Hän lupasi kuitenkin tutkia tarkemmin Vaajasalmelta Kuopion maaseurakuntaan nykyiselle Maaningalle muuttanutta sukuhaaraansa.

Mukaan toimintaan

Kirjeensä lopussa Juhani kysyi, "supistuuko muitten tutkimus vain niihin, joiden nimi on Korhonen – toisin sanoen miekkalinjaan. Vai onko ruvettu ottamaan varttinälinja mukaan?" Nykyaikaisesti ajateltu vanhalta tutkijalta. "Viime maanantaina eli siis 20.6. täytin 67 vuotta, Vaikka en tunne itseäni vanhaksi – mikä lienee itsepetosta." Silloin pidin itsekkin 67-vuotiaista vanhana. Nyt en ole siitä ihan varma, koska tätä kirjoittaessani 30 vuotta myöhemmin olen jo itsekkin sitä vanhempi.

Minut oli ilmeisesti valittu Rautalammin kokouksessa sukuneuvoston jäseneksi, sillä 3.4.1984 Hannekselle lähettämästäni kirjeestä käy ilmi, että olen ollut Siilinjärvellä kokouksessa, jossa olen luvannut muotoilla sukukirjeen. Se lähtikin sitten Hanneksen ja Markus Korhosen allekirjoittamana sukulaisille.

Nipussa on viimeisenä Anni Pakariselta 24.1.1995 saamani kirje, jolla hän vastasi kirjeeseeni, jonka kopio ei ole tallella. Siinä Anni kyseli Wanhan Tuomaan numeroita ja sukuseuraamme liittymistä ja oli kovin epävarma siitä, olisiko häntä huolittu, kun hänen lähin Korhos-sukuinen esivanhempansa on isän äidin äiti. Olisi kyllä, sillä säännöissä puhutaan vain Rautalammin Korhosista polveutumisesta, ei nimestä eikä miekkatä varttinälinjasta Juhani Korhosen ilmausta käyttäkseni. Tyttörien jälkeläiset ovat nimestä riippumatta siis yhtä oikeutettuja tulemaan mukaan kuin poikienkin. Tiedossani ei ole, miten Annin liittymisen kanssa lopulta kävi.

Kuka tai mikä oli Kerkko

Hannu Korhonen, Orimattila

Kantaisämme Tuomas Pekanpoika Korhonen osti asuinpaikakseen maa-alueen, jota vuonna 1553 annetussa kaupanvahvistuspäätöksessä kutsutaan Kerkoneräsjaksi (Wanha Tuomas 2009 s. 4–7). Alueen pinta-ala oli toista sataa neliökilometriä. Keskikohta oli karkeasti nykyisen Kerkonjoen suussa, vaikka talonpaikkansa Tuomas valitsikin siitä noin puolitoista kilometriä kaakkoon nykyiseltä Vesterilän kylältä.

Tuomaan kotipaikan nimi näkyy edelleen alueen nimistössä. Kerkonjoen lisäksi on Kerkkola, Kerkonniemi, Kerkonkoski ja Kerkonjoensuu. Kerkonjoensuun maakirjakylä ulottuu Niiniveden yli itään Saikarinniemielle ja pitää sisällään suuren osan Tuomaan eräalueesta, kalavesistä ja oravametsistä, niin kuin kaupanvahvistuspäätöksessä asia ilmaistiin. Mikä siis oli Kerkko, josta paikka sai nimensä?

Lähialueen eräsijat, hämäläistalojen eränkäyntialueet, kuuluivat vuonna 1552 laaditun Hollolan erämaaluettelon mukaan jämsäläisille talonpojille. Jyväskylän seminaarin historian ja kasvatusopin lehtori K. J. Jalkanen julkaisi vuonna 1900 Suomalaisen kirjallisuuden seuran pitäjän-

kertomuksia-sarjassa tutkimuksen Rautalammin vanhan hallintopitäjän historia. Siinä hän luettelee Rautalammin vesistön varrella seuraavat Jämsän pitäjän eräalueet: Iisvesi (kaksi eräsijaa)

Niinivesi (kolme eräsijaa)

Niinivedensuu

Sonkarinjärvi (kaksi eräsijaa)

Sonkarinlahti.

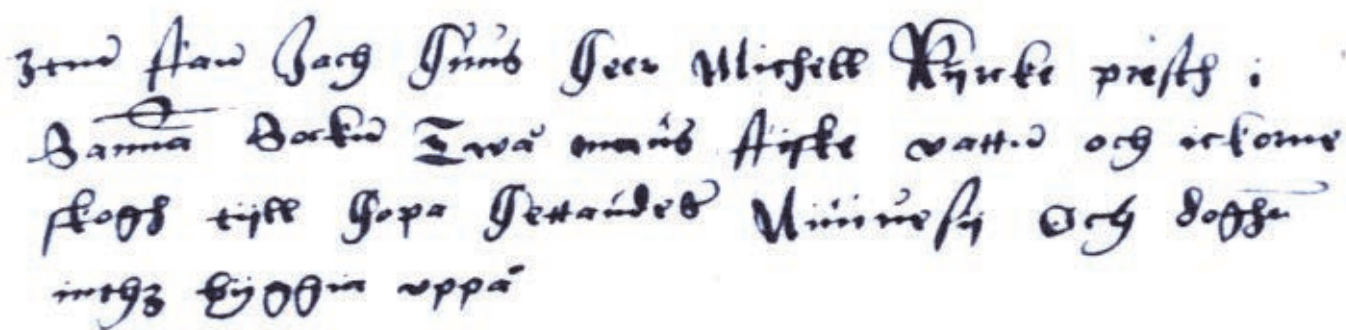
Eräalueiden omistajataloja ei Jalkasen tutkimuksessa nimetä, vaikka tiedot sisältyvät alkuperäiseen asiakirjaan.

Etsimisen takana eräsijat lienevät tarkastuslautakunnalle olleet, koska mitään aikaisempaa luetteloa ei ollut. Ehkä juuri siksi kirjuri aloittaa jokaisen eräsijamerkinnän sanoilla "item ffan jagh" (saimoin löysin), kuin ilahtuneena siitä, että taas saatiin

kruunulle uusi veronmaksaja.

Iisvesi on kirjoitettu luettelossa muotoon "Jsijvesij". Iisveden erämaat olivat molemmat yhden miehen erämaita. Toinen kuului Kauhkialan eli Kaukkelan Lemetti Tuurenpojalle ja toinen Ruotsulan Lassi Sipinpojalle. Kummallakaan ei ollut tarjota asukasta eräsijalleen. Iisveden erämaat ovat luettelossa Pihtiputaan erämaiden välissä, mutta tämä saattaa selittyä sillä, että Lemetti Tuurenpojalla oli eräalue myös Pih-tiputaalla.

Niiniveden eräsijoista (kalavesi ja oravametsä) oli Jämsän pappilan hallussa kahden miehen erämaa nimeltä "Ninivesij". "Herra Michell" on Jämsän silloinen kirkkoherra Mikael Klementi.

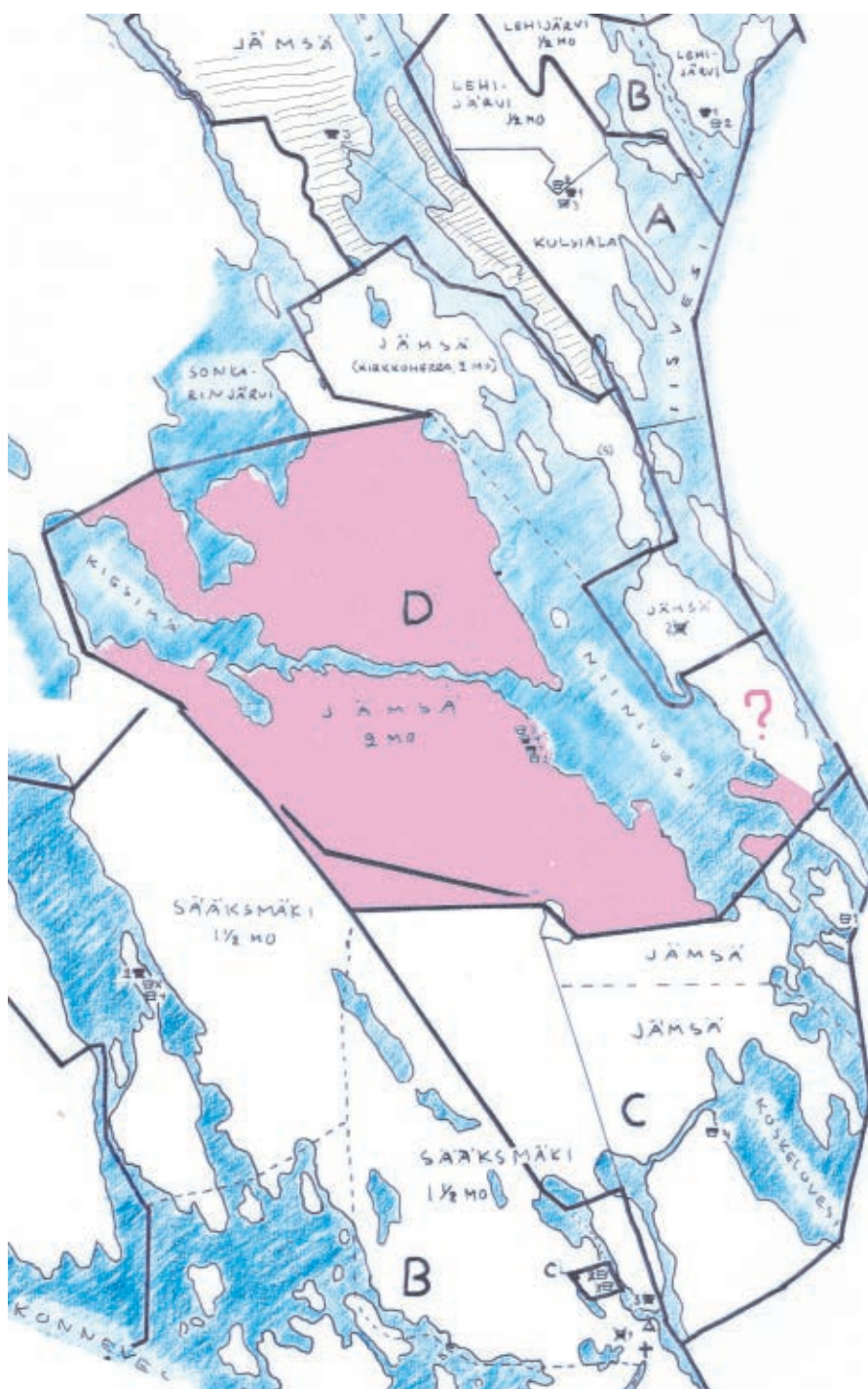
Item ffan jagh Huus Heer Michell Kijrke presth i
samma sockn Twå mans ffiske vattn och ickorne
skogh tijll Hopa Hetandes Ninivesij och doghr
inthz byggia uppå.

Merkintä Jämsän kirkkoherran Mikael Klementin eräsijasta Hollolan erämaiden luettelossa vuonna 1552. "Item ffan jagh Huus Heer Michell Kijrke presth i samma sockn Twå mans ffiske vattn och ickorne skogh tijll Hopa Hetandes Ninivesij och doghr inthz byggia uppå."

Erämaa säilyi pappilan nautinnassa aina 1600-luvulle asti. Pitipä pappi siellä välistä kolmeakin kalastajaa. Kalastusoikeudet siirtyivät kuitenkin Kerkonjoensuun talonpojille jo 1500-luvun lopulla. Taisivat isännät jo silloin kaskekin papin mailla. Kyseessä on Niiniveden pohjoisosa, jossa on vieläkin Papinsaari muistona eränautinnasta. Omistusoikeuden kiinteyttä todistaa se, että vielä 1600-luvun puolessa välissä alueelle perustettu uudistila maksoi Ilkka Korhosen mukaan veronsa Jämsän pappilalle.

Kaksi muuta Niiniveden erämaata olivat talonpoikaisessa omistuksessa. Ynniälän Martti Ollinpojalla oli yhden miehen erämaa, vaikka nimi näyttääkin alkuperäisessä asiakirjassa kirjoitetun enemmän muotoon "Nisijwesi" kuin Niinivesi. Sinne oli asetunut asumaan Antti Tervonen ja luvannut maksaa tilasta kruununveron: "byggia och boo och draga cronones skaatt". Ilkka Korhonen selittää vuodelta 1979 peräisin olevassa pro gradu -tutkimuksessaan Vanhan Rautalammin asuttaminen tämän alueen sijainneen pappilan eräalueen pohjoispuolella ja kuuluneen myöhemmin Juurikkaniemen kylään (viivoitettu karttakuvassa).

Saloheimon mukaan Tervonen on merkitty vuonna 1560 asuvaksi Vekaraniemen kylään, vaikka hän arvelee Rautalammin historiassaan Tervosen asuneen todellisuudessa Tervontaipaleessa. Muina vuosina 1558–1563 hänen asuinpaikakseen on Ilkka Korhosen mukaan nimetty Vekarataival. Ehkä tämä eräalue ulottuikin Niini-

Jämsäläisten eräsiijat Ilkka Korhosen mukaan (historian pro gradu -tutkielma 1979), yhdistetty kartoista 7 ja 8. Sääksmäen aluetta vastaan olevassa lounaiskulmassa raja on piirretty eri kohtaan näihin kahteen karttaan. Tuomas Korhosen ostama alue tummennettu.

veden molemmille puolille.

Toinen Niiniveden eräsijoista on merkitty kuuluvaksi Seppoilalle, isännän nimen perusteella Seppolan osatalon Paattilan Antti Maununpojalle. Sinne ei ollut ketään asu-

kasta tarjolla. Niinkuin ei Niinivedensuuhunkaan, joka kuului Jämsän Heikkilän Iso-Heikkilän Niilo Heikinpojalle. Näitä erämaita Ilkka Korhonen tarkoittanee, kun hän sanoo, että "kahta miehenosaa

Jens Hans Berg Jöns Anders Monsson Seppöijla En Mans
Afte vatn och ickorne skog tijll Hopa Hettandes Nini
vifi och doghr inthz byggia uppå.

Jämsän Seppolan kylän Paattilan talon Antti Maununpojalla oli Niinivedellä yhden miehen eräsija, mutta hän ei aikonut asettua asumaan sinne. "Item ffan jagh Huus Anderss Monsson Seppöijla En Mans Ffiske vatn och ickorne skog tijll Hopa Hettandes Ninivesi och doghr inthz byggia uppå."

ei voi myöhempien tilusrajojen perusteella erottaa toisistaan". Tämä pieni yksityiskohta puhuu sen puolesta, että nämä kaksi erämaata siirtyivät asutusvaiheessa samalla kerralla uudelle omistajalle niin kuin jäljempänä esitetään.

Jämsän vanhoja taloja käsittelee Leena Lähdesmäki vuonna 2000 valmistuneessa suomen kielen laudaturtyössä Jämsän kantatalojen nimistön hämäläinen nimikerrostuma. Talojen joukossa on Kerkkola. Työssään tekijä pohtii, juontuisiko talon nimi henkilönimestä Kerkko vai samanmuotoisesta yleisnimestä kerkko, joka on tarkoittanut osmankäämin tähkää.

Suur-Jämsän historian mukaan Kerkkola oli yksi Jämsän vanhoista kantatiloista. Se mainittiin jo vuodelta 1539 olevassa Hämeen ensimmäisessä maakirjassa.

Sennimistä taloa ei Jämsässä enää ole, mutta Jämsänkoskella on edelleen Kerkkolan kangas. Joen länsipuolella oleva Jämsänkosken taajama onkin rakennettu valtaosaltaan vanhan Kerkkolan maille.

Kerkkola mainitaan myös Jämsän erämaiden luettelossa, mutta vasta ihan luettelon lopulla, kun sen sijaan edellä mainitut Niiveden erämaakappaleet ovat peräkkäin luettelon keskivaiheilla ja lisveden erämaat luettelon alussa. Kerkkolan Niilo Niilonpojalla oli yhden miehen erämaa Jumijärvellä. Sellaista nimeä Jalkanen ei mainitse tutkimuksessaan. Sen sijaan siinä on muita oman pitäjän alueella sijaitsevia jämsäläisten eräkaita, muiden muassa Valkealuomi ja Särkijärvi Muuramejärven länsipuolella. Vain 15 kilometriä Jämsänkoskelta (Kerkkolasta) luoteeseen on edelleenkin Ju-

mijärvi, joten Jumijärven erämaa olisi voinut olla siellä.

Kerkkoilaa ei kuitenkaan näy Niiniveden miehenmettien omistajien joukossa. Ilmeisesti juuri tästä syystä Rautalammin kirjassa sanotaan eräsijoista, että "yksi-kään niistä ei näytä 1500-luvulla kuuluneen" Kerkkolalle. Siitä huolimatta en pidä ollenkaan huonona arvauksena sitä, että jokin Niinivedellä olleista jämsäläisten erämaakappaleista olisi ollut jossain vaiheessa juuri Kerkkolan hallussa tai yhteisomistuksessa muiden talojen kanssa. Saman pitäjän usean eräsijan sijainti vierekkäin saattaisi kertoa hyvinkin vanhasta eränkäynnistä.

Jos näin oli, niin alueen nimeäminen Kerkoneräsiaksi oikeuden pöytäkirjassa olisi ollut enemmän kuin luontevaa. Kerkkolan nimi elää joka tapauksessa edelleen nykyisellä Rautalammillä, vaikka

Jens Hans Berg Jöns Nils Monsson Kercköijla En Mans
Afte vatn och ickorne skog tijll Hopa Hetandes Jumi
ierffui och doghr inthz byggia uppå.

Kerkkolan Niilo Niilonpojan yhden miehen erämaa oli lähellä kotitaloa eikä kaukana takamailla niin kuin useimmat muut luetteloon merkityt eräsijat. "Item ffan jagh Huus Nils Nilsson Kercköijla En Mans ffiske vatn och ickorne skog tijll Hopa Hetandes Jumi ierffui och doghr inthz byggia uppå."

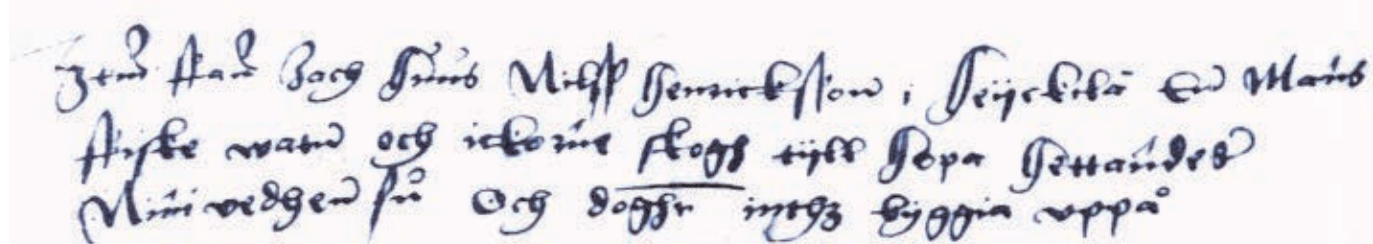
alkuperäistä jämsäläistä nimenantajataloa ei enää olekaan. Pitkään se eli Ruotsissakin, sillä Jalkanen kertoo, että vielä 1800-luvun loppupuolella Värmlannin metsäsuomalaiset muistivat sukunsa tulleen Rautalammin Kerkolta. Tuomaan maakaupapäätöksessä kerrotaan tarkasti, minkä alueen hän osti. Asiakirjasta ei käy ilmi, mitä eräsijoja alue vastaa, sillä rajamerkit luetellaan, mutta ei puhuta eräsijoista eikä jämsäläisistä taloista eikä isännistä. Myyjinä mainitaan kaksi Kangasalan hallintopitäjän Heponiemen neljänneksestä kotoisin olevaa talollista. Ehkä he

toimivat välittäjinä tai olivat jo ehtineet ostaa oikeudet eräsijoihin alkuperäisiltä omistajataloilta.

Parhaiten Tuomaan asuinpaikaksi sopisivat edellä mainituista ehkä Seppolan eräsija Niinivesi ja Heikkilän eräsija Niinivedensuu yhdessä (tummennettu edellisen aukeaman karttakuvassa). Aluehan ulottui myöhemmin Saikarinniemenä ja Vaajasalmena tunnetuilta alueilta Kiesimäntaipaleelle lännessä sekä Sonkarijärvelle ja Vihtalahteen pohjoisessa. Ilkka Korhosen karttaansa piirtämä alue vastaa hämmästyttävän hyvin kaupanvahvistuspäätöksen

rajamerkkien mukaista aluetta, vaikka päätös ei ole ollut hänen tiedossaan opinnäytetyötä tehdessä.

Pänttärintaipale ei siihen sisältynyt, sillä se oli edellä mainittua Jämsän papin eräaluetta eikä siten sovi Tuomaan talonpaikaksi. Saloheimollakaan ei ilmeisesti ole ollut tietoa Tuomaan maakaupasta, sillä hän ei sitä mainitse, vaikka käy muuten huolellisesti läpi, kuka asettui millekin eräalueelle, ja sanoo Rautalammin historiassaan Tuomaan ilmestyneen Rautalammin kirjoihin vasta vuonna 1560.

Jach Huus Nilss Henricksson i Heijckijla En Mans ffiske watn och ickorne skogh tijll Hopa Hettandes Ninivedhen su Och doghr inthz byggia vppå

Jämsän Heikkilän Iso-Heikkilän Niilo Heikinpojalla oli yhden miehen eräsija nimeltä Niinivedensuu. Sinne ei ollut kukaan asettumassa asumaan. "Jtem ffan Jach Huus Nilss Henricksson i Heijckijla En Mans ffiske watn och ickorne skogh tijll Hopa Hettandes Ninivedhen su Och doghr inthz byggia vppå".

Kuvat on siistitty Kansallisarkiston digitaaliarkistossa olevista alkuperäisen luettelon kuvista
<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=1998524>

Erämaaluettelo on nykykirjaimistolle tulkittuna julkaisussa

Todistuskappaleita Suomen historiaan. Register på Erämarker i Tavastland år 1552.

Thetta är itt Registrett på Äremarcker Säm Liggia J Hållola Härett J Tauastehuuss Län.

Hawhå, Twlus, Padhasiocki, Jämssä, Syssmäs, ffrælssett.

Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki 1892.

Saatavissa myös verkosta <http://gamma.nic.fi/~tarlaa1/digital/eramaat/kamer.html>

Tuomaan maakaupan vahvistuspäätös on nähtävissä sukuseuran verkkosivulla osoitteessa
<http://suvut.genealogia.fi/korhonen/Arvokas%20asiakirja.pdf>.

Alkuperäinen asiakirja on Ruotsin valtionarkistossa Tukholmassa: Hogenskild Bielkes samling, godshandlingar, vol. 8.

Työministeriön ammattiluokituksessa vuodelta 2005 numero 59130 on siltavartija. Hän voi olla sillanhoitaja tai nostosillanhoitaja. Tervontieellä Rautalammin Saikarilla oli kääntösilta Säynätsalmessa vuosina 1927–1973. Vuosina 1927–1941 siellä oli siltavartijana Saikarin Korhosten sukuhaaraan kuuluva Jussi Korhonen (1874–1958) eläkkeelle jäämiseensä asti. Sen jälkeen v.t. siltavartijana oli Jussin tytär Elsa (1903–1995) viran lakkauttamiseen saakka 31.12.1944. Säynätsalmen kääntösilta on yksi sukuseuramme sukukätköistä.

Ruokoniemen torpat vielä kerran

Hannu Korhonen, Orimattila

Ilkka Korhonen kirjoitti viime vuoden lehdessä Ruokoniemen torpista täydentäkseen ja korjatakseen Koipiniemen Korhosten yhteydessä vuoden 2014 lehdessä esittämiäni arveluita. Jutusta näkyi hyvin, mikä ero on asiantuntijan ja harrastajan ymmärryksen välillä. Hänen kaltaiselle asiantuntijalle asiat ovat selviä siinä, missä maallikkoharrastaja joutuu pohtimaan ja arvailemaan. Tapansa mukaan Ilkka kirjoitti tiiviisti, perustelematta ja pohtimatta. Eikä edes korostanut, miten moneen kysymykseeni hän vastasi.

Veijo Saloheimo sanoo Rautalammin historiassa (s. 133), että isossa jaossa perustettiin Saikarille Kerkonjoensuun talojen maille kaksi uutta taloa: Ruokoniemi n:o 10 ja Naulakaari (Naulakaarre) n:o 11. Edellisen paikaksi määrättiin Saloheimon mukaan Juho Korhosen asuma torppa.

Ruokoniemeä eivät saaneet haltuunsa torpparit, vaan talo annettiin Tuomas Tuomaanpoika ja Niilo Utriaiselle. Saloheimo kertoo edelleen (s. 141), että torpparit Juho, Matti ja Lauri Korhonen vaativat Utriaisilta korvausta menettämistään torpista vuonna 1791. Matti on Ruokoniemi 1:n torppari Matti Ristonpoika Korhonen ja Lauri varmastikin hänen veljensä. Saloheimon mainitsema Juho on todennäköisesti Ruokoniemi 2:n Juho Mikonpoika Korhonen, vaikka Matilla ja Laurilla oli myös Juho-niminen veli. Rautalammin kihlakunnan syyskäräjien pöytäkirjassa 29.10.1791 § 13 on tarkkaan kuvattu Matin ja Laurin torpan eli siis Ruokoniemi 1:n rakennukset ja viljelykset. Sisältöön palataan, kun tiedot on saatu luetuiksi ja tulkituiksi.

Edellisen vuoden juttuun merkitsin torpat Haukilammen suuntaisesti peräkkäin Saloheimon Rautalammin kirjassa (s. 156) esittämän kartan mukaan. Nykykartan perusteella kuvittelin välillä, että torpat olisivat sijainneet Haukilammen pohjoispään molemmin puolin niillä kohdilla, joissa ovat nykyään Ruokoniemen ja Haukilammen talot. Isojakokartta kuitenkin vahvistaa, että molemmat torpat olivat hyvin lähellä Niiniveden rantaa. Jos on tarkasti uskomisen Saloheimon ilmoitusta Ruokoniemen talon paikasta, niin torpista etelänpuoleinen oli Juhon torppa eli Ruokoniemi 2.

Saikarin-Vaajasalmen kyläkirjassa (s. 131)

Ruokoniemen torpat 1 ja 2 sijaitsivat lähellä Niiniveden rantaa samalla peltoaukealla (127). Numero 136 on "Insiö" (Haukilampi). Ruokoniemen talon paikaksi määrättiin eteläisempi torppa eli Ruokoniemi 2 (u).

Asko Pilto arvelee rippikirjan perusteella päätellen, että toisessa näistä torpista olisi asunut Lauri Rytkösen perhe. Ilkan selvitys tuo nyt valaistusta tähänkin asiaan. Rytkönen ei asunut näistä kummassakaan, vaan kolmannessa torpassa, josta Ilkka käyttää nimeä Ruokoniemi 3. Se lienee sijainnut Haukilammen itäpuolella runsaan puolen kilometrin päässä edellisistä. Paikalla on nykyään Haukitaipaleen talo.

Varmistus tähän saadaan kahta kautta. Yhtäältä Lauri Rytkönen on merkitty Suomen asutuksen yleisluettelossa Vaajasalmen kohdalle eikä Kerkonjoensuulle, vaikka rippikirjaan hänet on merkitty samalle sivulle kuin muutkin Ruokoniemen torpparit. Hallinnollisena asiakirjana henkikirja tekee

eron kylien välillä, sillä kyläraja kulkee Haukilammen poikki. Toisaalta lisää vahvistusta saadaan siitä tosiasiasta, että Rytkönen sai asua torpassaan vuoteen 1800 asti tarvitsematta osallistua Ruokoniemen korvausoikeudenkäyntiin. Vaajasalmen puolella ei nimittäin tällaisia tilajärjestelyjä ollut.

Ilkan selostus avaa tärkeällä tavalla myös sukumme juurikkaniemeläishaaran tuloa Kerkonjoensuulle. Saloheimo sanoo selvityksessään Rautalammin Korhoset – vuoteen 1770 asti syntyneet (taulu 96), että Mikko Laurinpoika Korhonen tuli Juho Matinpoka

Ruokoniemen torpat. Torpat 1 ja 2 (suorakulmiot) perustettiin 1730-luvulla ja torpat 3 ja 4 (rastit) 1760-luvulla. Torpat 1, 2 ja 3 olivat Kerkonjoensuun ja 4 Vaajasalmen kylän mailla.

Torppa	Vuodet SAY:n mukaan	Torppari
Ruokoniemi 1	1736–1752	Risto Rekonpoika Korhonen
	1753–1756	Vmo Kaisa (verdinna)
	1757–1775	Pka Matti Ristomp. Korhonen.
Ruokoniemi 2	1737–1749	Matti Samulinp. Kainulainen
	1750–1752	tyhjä
	1753–1758	Pka Juho Matinp.
	1759–1775	Juho Mikomp. Korhonen
Ruokolahti	1768–1775	Rieti Mikomp. Korhonen
Ruokoniemi 3 (Vaajas.)	1761–1764	Greta (verdinna)
	1765–1775	Lauri Laurinp. Rytkönen
	1796–1800	Lauri Rytkönen (rippikirjassa myös 1780-luvulla)

Ikäheimosen kotivävyksi Kerkonjoensuulle 1728. Olen tähän asti kuvitellut, että Ikäheimonen olisi asunut jossakin Ruokoniemen torpista ja Mikko Laurinpoikaa olisi etsittävä sieltä. Ilkan selvityksestä käy nyt kuitenkin ilmi, että Mikko asui perheineen Juurikkaniemessä isä-Laurin kuolemaan asti 1743 ja muutti vasta sitten itselliseksi Sorrin taloon (Kerkonjoensuu 1). Sieltä sitten Juho Mikonpoika siirtyi saman talon maalla Niiniveden toisella puolella Ruokoniemellä 1750-luvun alussa vapaaksi jääneeseen torppaan – Ruokoniemi 2 Ilkan numeroinnin mukaan – ja ilmeisesti veli Rieti heti hänen mukanaan.

Näin ollen on ymmärrettävää, että Rieti asettui avioiduttuaankin asumaan veljensä läheisyyteen ja perusti uuden torpan nimeltään Ruokolahti. Sen sijainti käy ilmi siitä, että isossa jaossa perustettiin Rietin torpan paikalle Naulakaarten talo. Se on merkitty isojakokarttaan suunnilleen sinne, missä Herrala on nykyään. Tämäkään talo ei tullut Korhosille, vaan sen sai Tahvo Paananen ja Rieti joutui siirtymään Koipiniemeen. Ostojen kautta osa Naulakaarretta, myöhempi Saikarin Korhola, siirtyi kuitenkin Ruokoniemi 1:n Risto Korhosen jälkeläisille.

Taulukossa mainittu vuosi 1775 ei suinkaan merkitse torpasta muuttoa tai torpparin vaihtumista. Se johtuu SAY:n kirjaamistavasta ja lienee tekemisissä ison jaon valmistelun kanssa. Käytännössä torpparit saivat pitkiä, jopa parin kymmenen vuoden siirtymäaikoja. Rietikin siirtyi Koipiniemeen vasta 1885 lastenkirjaan tehdyn merkinnän mukaan.

Ilkan juttu ansaitsee vielä pienen lisäyksen, vaikka Korhosista ei kyse olekaan. Hän sanoo, että "Lauri Laurinpoika Rytkönen tuli

jostain" ja että "pariskunta asettui ensin Piek-sämäen puolelle". Kyse ei näytä olleen mistään satunnaisesta asettumisesta, sillä Laurin vanhemmat Lauri Rytkönen ja Anna Laitar olivat olleet torppareina Iisveden takana Mustolanmäessä (nykyistä Suonenjokea) jo ainakin 1720-luvun alusta lähtien.

Riitunlammista Vihtalahteen

Hannu Korhonen, Orimattila

Pekka Lapin kirja Riitunlammista Vihtalahteen kertoo maarekisteristä katsoen vain yhdestä talosta, isossa jaossa muodostetusta tilasta Kerkonjoensuu 7 Pilkanlahti. Tilan nimi muuttui Palvalahdeksi 1820-luvun alussa, kun isäntäväki vaihtoi asuinpaikkaa torpparinsa kanssa. Kirja on kuitenkin enemmän kylä- kuin talohistoria, sillä nykyisissä mitoissa on kyse kokonaisesta kyläkunnasta. Palvalahden tilan alue ulottui nimittäin Sonkarijärven eteläpäästä Niiniveden Vihtalahteen.

Alueen pohjoisin rajapyykki on sukulhehdessämme usein mainittu Teräväpääkivi, joka mainittiin Tuomas Korhosen tilan rajamerkkinä jo vuonna 1553. Kun Palvalahti myytiin vuonna 1868, niin kauppakirjaan merkittiin tilan pinta-alaksi 553 hehtaaria eli siis 5,5 neliökilometriä. Teitä, tiluksia ja myöhemmin Palvalahdesta erotettuja tiloja Lappi kuvailee niin tarkasti, että kirjan takakannen kartta on välttämätön apuneuvo paikallistuntemusta omaamattomalle lukijalle.

Vielä parempi on verkossa Maanmittaushallituksen sivuilla oleva vuoden 1973 peruskarttalehti 322408. Sen avulla on mahdollista kulkea työväen mukana heinäntekoon Palvalahden tallin nurkalta alkavaa polkua Mustalahdenpellolle ja edelleen Mujulahden pohjan kautta Väliuolle ja Linjaniitylle tai osallistua talviseen mudanajoon Sikosuon mutahaudasta.

Lapin työ on merkittävä kulttuuriteko siksikin, että Palvalahti ei ole hänelle vuosisatainen sukutila. Hän on tosin syntynyt Palvalahden vanhan päärakennuksen peräkammarissa, mutta Palvalahti oli silloin ollut vasta runsaat parikymmentä vuotta Lappien omistuksessa. Hänen isoisänsä Julius Lappi osti nimittäin puolet Palvalahdesta vuonna 1915.

Palvalahti on antanut nimensä varsinaista tilaa laajemmalle kyläkunnalle. Siksipä tekijä käy kirjassaan läpi myös Pilkanlahden/Palvalahden rajanaapurit. Yksi näistä on Vihtajärven Järvelä, kansanrunoilija Vihta-Paavo Korhosen kotitila. Sen pihapiiriin ei ole Palvalahden rajalta kuin runsaat 300 metriä,

kirjoittajan kotitalosta Koivikosta sentään lähes kaksi kilometriä.

Niin kuin kyläkunnan historiaan kuulu, niin Lappi kertoo seikkaperäisesti myös Palvalahden koulun historian kaikki opettajat ja monia koulupoikien kolttosia mainiten. Teiden osalta kylähistoria ulottuu Rautalammin-Vesannon tien rakentamisesta 1800-luvun puolenvälin tienoilta aina 1960-luvun lopulle, jolloin valmistui nykyinen tieyhteys Kiesimän tieltä Palvalahden kautta Kerkonkosken-Vesannon tielle. Myös posti, puhelin ja radio sekä kauppa- ja meijeriasiat saavat omat lukunsa.

Erityisen huolellisesti Lappi on kartoittanut Palvalahden talon seitsemän torppaa ja kuvannut niiden vaiheet itsenäistymiseen asti. Hän on käynyt läpi sekä kirkonkirjat että maanmittausasiakirjat. Työn tarkkuutta kuvaa, että asukkaiden lisäksi hän on kirjannut torppien pinta-alat ja maankäytönkin lohkomiskirjan mukaisesti. Oman suvun hallussa olleiden tilanosien vaiheita hän kuvaa aina 1980-luvulle asti. Tuorein merkille panemani vuosiluku on 1997, jolloin hänen veljensä, kotitalalle isännäksi jäänyt Eero sai herastuomarin arvon.

Kirjoittaja itse lähti Palvalahdesta opintielle ja valmistui kemistiksi Helsingin yliopistosta 1964. Pääosan elämäntyöstään hän teki tutkimuspäällikkönä Rikkihappo oy:n, myöhemmin Kemiran Vihtavuoren tehtailla Laukaassa. Hänellä oli suuri vaikutus siihen, että Kemira rakensi Vihtavuoreen pakokaasukatalysaattoreita valmistavan tehtaan nimeltä Metalkat oy.

Kirjoittaja on äitinsä puolelta Korhosiamme, mitä kirjassa ei sanota suoraan. Sukututkimustiedot ja muutkin asiat on haettava kirjaa selailemalla, sillä mitään hakemistoja ei ole. Äiti-Hilman vanhempien Otto Korhosen ja Hilma Paavilaisen vaiheista Lappi kirjoitti tässä lehdessä 2004 s. 8–9. Oton suku on sukumme Sonkarinsaaren haaraa Siikalahdesta, vaikka esi-isät olivat asuneet jo parin sukupolven ajan Kerkonjoensuulla. Myös muita Korhosia esiintyy kirjassa useammassa kohdassa torppareina ja heidän

puolisoinaan.

Lapin kirja vertautuu anniltaan Pukkiharjun-Työrynvirran ja Saikarin-Vaajasalmen kyläkirjoihin, vaikka käsittelee paljon suppeampaa aluetta. Merkittäväksi saavutuksen tekee se, että se on yhden ihmisen työn tulosta, kun näiden muiden takana on laaja kirjoittajajoukko. Lapin kirja on oma-

kustanne. Painos on aikaa myyty loppuun, sillä kirja on ilmestynyt jo 2007. Ainakin Kuopion ja Rautalammin kirjastoissa se kuitenkin on. Kannattaa tutustua, sillä paljon meidänkin sukuamme on asunut Palvamäen kyläkunnan alueella vuosien kuluessa.

Kymppi mittuulla

Kuvan tulkinta: Martti Korhonen, Siilinjärvi. Teksti: Hannu Korhonen, Orimattila.

Vilho Korhonen (1902–1930) valmistui metsätyönjohtajaksi Evon metsäkoulusta vuonna 1925. Hän työskenteli Tornator-osakeyhtiön palveluksessa Maaningalla 1925–1926 ja Leppävirralla 1926–1930. Tässä hän on vastaanottamassa ja kirjaamassa kuorittuja tukkeja mittaporukansa ja puutavaran myyjän kanssa.

Oikealla ostajan edustaja, mittamies, kädessään mittasakset. Vilhon takana on puutavaran myyjä. Keskellä olevan jakomiehen kädessä on leimakirves, jolla tukit merkittiin. Jakomiehen tehtävänä oli myös osoittaa puun katkaisukohdat. Taustalla on kaksi tekomiestä, toinen heistä ehkä hevosmies.

Tietämisen rajamailla

Kirsi Lehto, runot. Brita Pystynen, kuvat.

Edellisessä kokoelmassaan sukumme runoilija Kirsi Lehto puhui isoisänsä Levän papan kielellä savoksi. Uudessa kokoelmassaan hän puhuu omalla luonnontieteilijän kielellään. Runot eivät silti ole tietoa ja tietämistä, vaan tunnetta ja perimmäisiä kysymyksiä. 143 sivua, 73 runoa, 45 kuvaa.

Luonnontieteellisen koulutuksen saaneelle lukijalle Kirsin kieli on yhtä tuttua kuin vanhempien savo. Enkä usko, että protonit, neutronit, kvarkit, evoluutio, geenit, lineaarinen aika, valon nopeus, limes, fraktaali ja heikko vuorovaikutus vierastuttavat yksittäisinä sanoina tai käsitteinä ketään muutaakaan lukijaa, sillä teksti ei etene asiapohjalta, vaan tunteina, tunnelmina ja tunnelmakuvina.

Lähestymistavassa on kyllä tieteentekijän otetta muuallakin kuin sanastossa. Joistakin käsittelemistään asioista hän puhuu kuin määritelmään pyrkien, esimerkiksi runossa "Onni": "Tässä, tässä / veden välkkeessä / keskellä kultaa / sinisessä silkissä / kupeilla kimallus. Hellä tuuli hiuksissa ..." Enemmän siis tunteenomainen kuin tieteellinen määritelmä! Kirjoittaja kyllä tunnistaa itsekkin tämän taipumuksensa ja tuo sen selväsanaisesti esille runon "Elämän määritelmä" nimessä.

Syvällisistä teemoistaan "Pyhän tuntu", "Elämän tarkoitus", "Ajan olemus", "Maailman rajat", "Totuus", "Kosketus" huolimatta runot ovat helposti lähestyttäviä. Tunteet ja niiden tunnustaminen ovat esillä avoimesti. Enemmistö runoista on lyhyitä, vain muutama kaksisivuinen, monet lyhempiä kuin kymmenrivisiä, lyhimmissä vain kaksitoista sanaa. Niihin on kuitenkin pakattu koko maailma ja kaikki mikä siinä on tärkeää.

Vesivärikuvitus on kaunis, unenomainen. Kirja onkin vähintään yhtä leimallisesti taidekuin runokirja. Eivätkä ne ole mitä tahansa kuvia, vaan varta vasten näitä runoja varten luotuja maalauksia. Niiden abstraktisuus antaa tilaa sekä runojen sanomalle että lukijan mielikuvitukselle. Elämystä syventää

se, että kuva ja runo ovat rinnakkain samalla aukeamalla.

Kirjoittaja on maanläheinen. Se, mitä hän haluaisi, on "lämmen villapaita, ja sukat. Kuppi hyvää teetä, ja näkkileivän pala". Hänen onnestaan ei paljon puutu, sillä hän sanoo taivaasta näin: "Eihän se edes paljon poikkea siitä mitä minulla jo on". Voiko onnensa ja rakkautensa kauniimmin tunnustaa.

Kirsin runot eivät ehkä ole niitä, joita koululaiset opettelisivat ulkoa oppitunneilla. Ne sopivat paremmin hiljaiseen mietiskelyyn tai luottoystävän kanssa yhdessä luettaviksi ja keskusteltaviksi. Ne herättävät ajatuksia ja saavat lukijan miettimään ymmärrystään, elämäntilaansa ja suhdettaan lähimpiinsä ja koko maailmankaikkeuteen. Ne ovat valoisia ja lämmittäviä. Kunpa jokaisen elämässä olisi edes osa siitä ilosta ja onnesta, joka niistä kumpuaa.

Kirjaa saa tilata suoraan kirjoittajalta klehto@utu.fi tai ostaa Vestorista Vesannolta 28 euron hintaan.

Hannu Korhonen

Pielaveden uudisasukas

Tuomas Korhonen

Hannu Korhonen, Orimattila

Pirkko Tuominen, Tossavanlahti

Rautalammillä asuneet sukulaisemme on kartoitettu varsin hyvin. Sen sijaan muualle muuttaneiden tiedoissa on vielä aukkoja. Selvitystyö ei ole ehkä kovinkaan työlästä eikä kestä kauan, jos kysymys on riittävän tarkka ja tulee sopivaan aikaan. Pielaveden Tuomas Korhonen on kuvaava esimerkki.

Pirkon ensimmäinen sähköpostiviesti tuli ilta-päivällä viiden aikoihin. Siinä hän kirjoitti:

"Olen selviteltyt äitini isän puolelta Keiteleen Tossavanlahden Väisästen sukua. Sukuun on naitu Kaisa (Catharina) Korhonen s. 19.7. 1812 Pielavesi, Tossavanlahti 4. Hän on mennyt 25.12.1834 naimisiin Johan Väisäsen (s. 3.4.1807, k. 7.10.1864) kanssa. Kaisan vanhemmat ovat Staffan Korhonen s. 1780 k. 1852 ja Kristiina Hakulinen s. 1776 k. 1857. Onko mahdollista, että tämä Staffan Tuomaksenpoika Korhonen on Tuomas Tahvonpoika Korhosen (1753-1808) ja Liisa Matintytär Konttisen poika? Eli sitä kautta Rautalammin Korhosten sukua?"

Tuomaan perhe löytyi välittömästi Juhani Korhosen selvityksestä Rautalammin Korhoset, vuoteen 1850 asti syntyneet. Kaikki kahdeksan lasta ovat syntyneet Hautalahdessa. Jokin vaikeus asiassa on ollut, sillä lasten vaiheita JK ei ole selvittänyt sen pitemmälle. Hän on löytänyt lastenkirjasta merkinnän muutosta Pielavedelle ja sanoo Tuomaan olleen sitä ennen torpparina Pakarilassa. Tässä on ilmeinen sekaannus toisen Tuomas Korhosen kanssa, mutta maininta Pielavedestä osoittautuu oikeaksi.

Tuomaan myöhemmät vaiheet ovat ilmeisesti jääneet todellakin selvittämättä, sillä samaan kohtaan päättyvät hänen osaltaan sekä Tommy Pohjosen, Lea Hytösen ja Emmi Emilia Turpeisen Geni-sukupuu että Veli Rytkösen selvitys. Pirkon viestin liitteenä oli kuva Pielaveden rippikirjasta 1827–1834: Vuonamonlahti 10, Rajala, Staffan Thomass. Korhoin s. 1780. Se antoi selvittämislle selvän lähtökohdan.

Tahvon syntymämerkintä on Rautalammin syntyneiden kirjassa 25.12.1780, vanhemmat Tuomas Korhonen ja Liisa Konttinen Hautalahdesta. He näkyvät myös vuosien 1781–1794 rippikirjassa, mutta eivät enää seuraavassa. Pielaveden puolella heitä oli

kuitenkin mahdollista seurata, sillä kolmea tuntia ja muutamaa viestiä myöhemmin Pirkko lähetti kuvan Pielaveden rippikirjasta 1798–1805 Tossavanlahden Rajalasta. SSHY:n arkiston kuva on laadultaan heikko, mutta Arkistolaitoksen digitaaliarkistossa on parempi. Siinä ovat sekä Tuomas että Liisa ja poika Tahvo puolisonsa Kristiina Tossavaisen kanssa.

Pielaveden rippikirjasta 1806–1816 selviää, että samasta Tahvosta on kuitenkin kyse. Hänen ensimmäinen vaimonsa Kristiina Tossavainen kuoli nimittäin 25.7.1809. Toinen vaimo Kristiina Hakulinen on jo merkitty samalle sivulle. Lastenkirjasta näkyy, että Tahvolla oli yksi lapsi ensimmäisen vaimon kanssa ja kolme toisen vaimon kanssa, näistä keskimmainen kaksosena syntynyt Kaisa, joka oli Pirkon ensimmäisen viestin lähtöhenkilö.

Entä sitten se yhteys Rautalammin Korhosiin? Rautalammin ja Pielaveden kirjoissa olevat Tuomas Korhosen perheet pitävät täsmälleen yhtä sekä nimien että syntymäaikojen osalta. Lisävarmistuksena on Pielaveden rippikirjaan 1793–1797 Tuomaan ja Liisan kohdalle tehty merkintä "bet. frn Rautalambi 97". Tuomas on "nb" eli nybyggare, uudistilallinen. He ovat voineet muuttaa jo muutamaa vuotta aikaisemminkin, sillä Rautalammin rippikirjassa 1795–1803 heitä ei enää näy. Muuttokirja on haettu vuonna 1797.

Pirkon kysymys sai siis vastauksen jo samana iltana runsaan viiden tunnin ja seitsemän sähköpostiviestin jälkeen. Vähän ihmetyttää, mihin aikaisemmat selvitykset olivat tyssänneet, sillä Tuomaan ja Liisan elämänvaiheista on runsaasti tietoja sekä Rautalammin että Pielaveden kirjoissa. Ehkä suurin kynnys on ollut siinä, että Rautalammin kirjoissa ei ole selvää merkintää muuttamisesta. Emme ainakaan sellaista löytäneet, vaikka Juhani Korhonen mainitsee sen olevan lastenkirjassa.

Ritva Tikkanen (1934–2015)

Ritvaa muistaen

Kun synnyin heinäkuussa 1946 kotona Ukkolassa, olivat isäni ja vanhemmat sisarukseni heinänteossa muutaman kilometrin päässä niityllä. Päivällä tuli kotoa viesti syntymästäni ja viestintuoja vähän juksasi heinäväkeä kertomalla, että on syntynyt kaksoset, tyttö ja poika. Tällöin 11 vuotta vanha Ritva oli ilmoittanut, että minä sitten hoidan pojan.

Myöhemmin kasvettuani ikään, jolloin aloin muistaa tapahtumia, minulla on vain muutamia muistikuvia Ritvasta. Ritva kävi koulua Kuopiossa ja sitten aloitti sairaanhoitajaopiston. Se on jäänyt mieleen, kun kävimme Kellokosken sairaalassa tapaa-massa Ritvaa äidin kanssa jollakin opis-kelujaksolla. Ritvalla oli hieno sairaan-hoitajan asu.

Sitten aikanaan piti minun lähteä lukioon Kuopioon. Ritvan perhe asui Siilinjärvellä, ja sieltähän minulle löytyi majapaikka heidän piharakennuksessaan olevasta pienestä asunnosta. Lukioaika jäi vain kolmen kuukauden mittaiseksi. Sairastuin vakavaan verisairauteen ja olin lähellä kuolemaa.

Kevättalvella 1963 olin hetken kotona keskussairaalaan, ja Ritva tuli käymään synnyinkodissamme Ukkolassa. Ritvan katseesta näin, että hän sairaanhoitajana tiesi, miten vakavasti sairas olin ja että saattaisin kuolla. Sairauteni jälkeen vuonna 1966 aloitin harjoittelun tekua varten Kuopiossa Savon Sellun rakennus-työmaalla. Sieltähän se majapaikka löytyi tutusta pikku asunnosta Ritvan ja Tenhon pihapiiristä, ja sain nauttia Ritvan puoli-hoidosta.

Näin toteutui Ritvan heinäpellolla tehty lupaus ”että minä sitten hoidan sen pojan”. Ritva oli hyvin sosiaalinen ja suku-rakas, syntymäkodin Ukkolan seutu oli

hänelle hyvin tärkeä. Kesäasunto sijaitsi Ukkolan pellon reunassa Patoveden ran-nalla, ja siellä vierailevat olivat terve-tulleita, eikä pois voinut lähteä ilman kestitäisiä.

Eräänä kesänä mopoikäiset poikamme Sauli ja serkkunsa Kimmo pääsivät Ritvan muurinpohjalettujen makuun. Niinpä pojat tekivät isolle päreelle Ritvalle lettumestarin diplomin. Siitähän lettukesti-tykset vain paranivat. Äitimme kuoltua Ritva piti yllä sukutapaamisten järjestelyä sekä Hytösten että Korhosten suuntaan. Vanhan Rautalammin Korhosten sukuseu-ran sihteerinä hän oli monta vuotta.

Ritva sairasti vakavaa sairautta monet vuodet. Sairaus sekä siihen liittyvät raskaat hoidot rasittivat. 80 vuotta täyttyi viattomien lasten päivänä 2014. Läheisten avustamana Ritva vietti merkkipäiväänsä sukulaisten ja ystävien kesken. Pian sen jälkeen hänen vointinsa heikkeni ja hän joutui olemaan pääasiassa vuoteessa kotona tai sairaalassa.

Aivan viimeisinä päivinä Ritva pyysi käymään. Vanhimman sisaremmeni Maijan kanssa tapasimme Ritvan sairaalassa. Hän oli hyvin heikko, mutta pyysi lopuksi minua kumartumaan lähemmäksi ja taputti poikaa poskelle.

Ukko-Pekka Korhonen, Ritvan pikkuveli

Kansakoulunopettaja

Mandi Korhonen

Auli Eho, Järvenpää

Kun kansakoulunopettaja Amanda Korhonen vuonna 1898 tuli Tuusulaan, ei hän ehkä arvannut, että työura saman kylän lasten opettajana kestäisi peräti 41 vuotta eli valmistumisesta aina eläköitymiseen saakka. Ensimmäiset vuosikymmenet hänen työparinaan Järvenpään ja Tuomalan kylien yhteisessä kansakoulussa oli Maria Friis, myöhemmin Maija Pohjanpalo, ja vuodesta 1920 lähtien Tuomalan uudessa koulussa Fanni Alanne. Tuusulassa Amanda tunnettiin Mandina. Hän teki paljon muutakin kuin opetti kansakoululapsia. Hän oli uuttera Tuusulan Vanhemman Neulomaseuran jäsen ja merkittävä aloitteentekijä työparinsa kanssa kouluruokailuasiassa.

Näin Mandi muistelee:

- Oltuani muutaman vuoden opettajana Järvenpään kansakoululla, kertoi neiti Mandi Korhonen, sanoi Juhani Aho, että Porvoossa oli vain yksi latoja, joka kunnolla osasi lukea hänen käsialaansa. Se oli kovin hankalaa, Sen vuoksi pitäisi käsikirjoitukset tästä alkaen kirjoittaa puhtaaksi ennen kustantajalle lähettämistä.
- Onko teillä kaunis käsiala? kysyi Aho.
- Ei niin kaunis, mutta selvä.
- Hyvä on, Aho sanoi. Ja niin alkoi monivuotinen yhteistyömme. Jo samana iltana sain mukaani pinkan käsikirjoituksia. Oli kirjoitettava musteella neljännesarkin suuruisille liuskoille yhdelle puolelle paperia ja marginaali jätettävä vasemmalle. Arkista, siis neljästä liuskasta, sain markan ja minusta se oli hyvin maksettu. Eräänäkin pyhänä, kun olin oikein ahkera, tienasin kokonaista 9 markkaa.
- Alussa oli kyllä vaikeata saada oma-laatusesta käsialasta selvää, mutta kun pääsin perille sen säännöllisistä epäsäännöllisyyksistä, alkoi työ sujua hyvin. Kirjoitin puhtaaksi paitsi "Panun" näyttämösovitusta myöskin "Aatteiden miehen", Ahlströmin elämäkerran, "Kevään ja takatalven" ja jotain pienempää.
- Eräänä iltana Aho osoitti minulle erästä Krohnin muinaissuomalaisen uskontoa koskevaa teosta ja sanoi: "Tuosta minä olen kirjoittanut Panun!" Hölmistyin, sopersin luulleeni, että kirjojen täytyy olla elettyjä, koettuja. Aho sanoi, ettei se aina ollut tarpeellista.

Mandinkuja johtaa Tuusulassa Kansanopistontieltä Tuomalan koulun pihaan. Kuva: Auli Eho.

- Jännityksellä menin minäkin "Panua" katsomaan Kansallisteatteriin. Ei se mielestäni ollut yhtä onnistunut näyttämöllä kuin romaanina. Rouva Aho oli taidolla huolehtinut puvuista ja dekoratioista. Papille pantiin vaikutuksen tehostamiseksi sauva käteen, kristikansa oli aivan savolaisen heräkkeen kansan näköistä, körttiläisukkoja ja -akkoja tummissa puvuissaan. Muttei se sittenkään tehnyt vaikutusta.

Amanda Korhosen vuonna 1902 tehty haastattelu on julkaistu Juhani Ahon ja Venny Soldan-Brofeldtin pojan Antti J. Ahon

toimittamassa teoksessa Juhani Aho ja hänen aikansa (WSOY 1948).

Amanda Korhonen oli syntynyt Vesannolla 14.11.1872. Hänen opiskelunsa ajasta on kahdenlaista tietoa. Kirjassa Satavuotias Järvenpään koululaitos 1891–1991 (Järvenpää 1992) sanotaan, että hän olisi kirjautunut Jyväskylän Opettajaseminaariin 1892, siis 20-vuotiaana, ja valmistunut 1894. Jyväskylän seminaarin muistojulkaisuun 1863–1937 (Helsinki 1937) sisältyvän matrikkelin mukaan Mandi sai seminaarin päästötodistuksen kuitenkin vasta vuonna 1898.

Hänen arvellaan olleen Vanhan Rautalammin Korhosten ensimmäinen koulutuksen saanut naisopettaja. Kotipaikka oli Vesämäki 2:ssa Säkkinmäellä. Isä Aapeli Korhonen s. 7.6.1836 esiintyy sukulehden säkkinmäkeläisistä kertovassa jutussa (Wanha Tuomas 2008, sivu 10, taulu 2). Äiti oli Eeva Pulkkinen.

Vuonna 1898 Amanda valittiin Uudellemaalle Tuusulan pitäjän Tuomalan ja Järvenpään kylien yhteiseen kansakouluun ja sen toiseksi opettajaksi Maria Friisin työpariksi. Siitä, missä hän toimi edelliset vuodet, ei ole tietoa. Tuomala ja Järvenpää muodostivat kaksoiskylän, jolla oli yhteiset metsämaat ja nyt sitten yhteinen kansakoulukin lähellä kylien rajaa.

Tämä Järvenpään–Tuomalan ensimmäinen varsinainen kansakoulu perustettiin 1890 Järvenpään kartanon omistajan kunnallisneuvos A. Ehrströmin lahjoittamalle maalle kylien rajalle, lähes vastapäätä kartanon päärakennusta. Koulurakennus pysytettiin kyläläisten talkoovoimin ja lahjoittamista rakennustarpeista. Kunnallisneuvos hankki Helsingissä lakkautetusta yksityiskoulusta kolmen istuttavia pulpetteja ja oppikirjoja sekä rihvelitauluja. Lahjoittipa hän 100 mk harmonin ostamista varten. Raha ei siihen kuitenkaan riittänyt, vaan loput kerättiin iltamilla. Luokkahuoneiden lisäksi rakennukseen varattiin tilat opettaja-asunnoksi.

Uusi koulurakennus valmistui aikataulussa ja vihittiin käyttöön 1.10.1892. Opettajaa haettaessa hakuilmoituksessa oli mm. seuraavaa: ”Opetuskielenä on suomi, mutta vaaditaan opettajattarelta ehdottomasti täydellistä ruotsin kielen tuntemusta, niin että hän voi ohjata ruotsinkielisiä lapsia.” Palkkaetuina on lain määräämän palkan lisäksi ilmoitettu olevan kaksi litraa

Kansakoulunopettaja Mandi Korhonen veistokurssilla Kouvolassa 1901 (kuvan keskellä). Suoraan hänen takanaan on tuleva kansakoulunopettaja Yrjö Sirola, joka tunnetaan paremmin myöhemmästä poliittisesta toiminnastaan. Kuva Työväen arkistosta.

kuorimatonta maitoa, joka on noudettava Järvenpään kartanosta niinä päivinä, jolloin opettaja on paikassaan, kuten ilmoituksessa todettiin.

Aluksi koulu toimi yhdellä opettajalla. Opettajana aloitti Jyväskylän seminaarista

Tuusulan vanhempi neulomaseura ehkä 1930-luvulta. Mandi on neljäs vasemmalta. Kuva Jaakko Harjuvaaran arkistosta. Lisätietoja seurasta ja kuvan henkilöistä osoitteesta http://www.kolumbus.fi/jaakko.harjuvaara/vanhempi_neulomaseura.shtml.

valmistunut, Pohjanmaalta kotoisin ollut Maria Friis, joka suomensi nimensä Maija Pohjanpaloksi 1906 "Suurena nimenmuuttopäivänä" Snellmanin syntymän satavuotismuistoksi.

Kouluun tuli jo ensimmäisenä vuonna korkein asetuksen sallima määrä eli 50 oppilasta. Poikia oli 34 ja tyttöjä 16 ja koulu alkoi heti neliosastoisena, joskin ylimmällä luokalla oli vain yksi oppilas. Koska seurakunnat järjestivät tuohon aikaan pikkulasten opetuksen, otettiin kouluun 9-12-vuotiaita oppilaita, joilta vaadittiin sisälukutaito ja kristillisyydentietoa siinä määrin, kun kotona sitä oli opetettu. Pääsyn ehtona oli opettajan pitämä sisäänpääsykuulustelu johtokunnan läsnä ollessa.

Kun alakoulukin oli ollut kaksikielinen, päätti johtokunta jatkaa samaan tapaan. Piiritarkastaja Y.K. Yrjö-Koskinen oli kuitenkin toista mieltä. Hän tuli koululle ja vaati, että ruotsinkielinen opetus on heti lopetettava. Johtokunnan kanssa käydyn kiivaan keskustelun jälkeen sovittiin, että oppilaat saisivat syyslukukauden aikana vastata

ruotsiksi, mutta keväällä pitäisi vastausten jo löytyä suomeksi tai muuten oppilas saisi erota koulusta. Yksi oppilas joutuikin eroamaan joululta, mutta muut osasivat suomenkieltä.

Varsinkin Järvenpään asemankylä oli nopeasti kehittyvää aluetta. Toihan rautatie jatkuvasti uutta väkeä ja vireää toimintaa paikkakunnalle. Niinpä jo kahden vuoden päästä katsottiin tarpeelliseksi palkata toinen opettaja. Mandi Korhonen aloitti 1898 ja hänen palkkaamiseksi kunta antoi 300 markkaa. Naiset ohjasivat aluksi myös poikien käsitöitä, mutta 1912 veistonopettaja saatiin Tuusulan kansanopistolta. Kolmas vakituinen opettaja Hugo Hurme aloitti 1918.

Isänmaalainen Maija Pohjanpalo oli tulisieluinen "kansankynttilä", joka sai Mandista erinomaisen työparin. Heidän ansiostaan mm. kouluruokailu käynnistettiin aivan maan eturintamassa jo vuonna 1903. Asiaan saattoi vaikuttaa Maijan sisar, Hanna Friis, joka valmistui v. 1901 käynnistyneestä Anna Olsonin johtamasta Kasvatusopillisesta Keittokoulusta ensimmäisen kurssin talousopettajana – ja vielä aakkosten mukaan

oppilaana numero 1! Maahan perustettiin vasta 1905 helsinkiläisen rouva Augusta af Heurlinin johdolla Koulukeittoyhdistys, joten Maija ja Mandi olivat todellisia edelläkävijöitä.

Varsinkin loistavana puhujana tunnettu Maija otti jopa virkavapaata kiertääkseen pitkin Etelä-Suomea aina Siuntiota ja Elimäkeä myöten saarnaamassa kouluruokailun tärkeyttä. Monet pitäjät ottivatkin ilosanoman vastaan. Yhdistys jopa teetti jo perustamisvuonnaan Oulun emalitehtaalla huokeita ruoka-astioita, joihin oli huolella juotettu sana "koulukeitto", Tästä uutisoi Aamulehti marraskuussa 1905. Olisipa mukava tietää, vieläkö näitä astioita jostain löytyisi.

Oppilasmäärän edelleen kasvaessa ja uuden oppivelvollisuuslain myötä tulivat koulutilat auttamatta pieniksi ja niinpä koulupiiri jaettiin kahtia. Uuteen kouluun siirtyivät 1920 opettajiksi Maija Pohjanpalo ja Huugo Hurme. Oppilaat ja kouluirtaimisto jaettiin myös kahtia. Mandi Korhonen jäi vanhaan kouluun. Tuomalan kylän isännät rupesivat kuitenkin hermostumaan siitä, että

oman kylän koulu sijaitsi naapurikylän puolella vaikka samaa kuntaa oltiinkin ja niin alettiin hankkia uutta koulurakennusta. Se valmistui niin että uuden Tuomalan koulun avajaisjuhla vietettiin 23. syyskuuta 1928.

Mandi Korhonen oli jo siinä vaiheessa saanut avukseen toisen opettajan, neiti Fanni Alanteen. Mandi toimi koulun johtajattarena aina syksyyn 1939 asti, jolloin hän ilmeisesti jäi 67-vuotiaana eläkkeelle. Hänen myöhemmistä vaiheistaan ei Tuusulassa ole tietoa, mutta koululle johtava kuja on nimetty hänen mukaansa Mandinkujaksi.

Mandin ja Maijan vanha koulurakennus myytiin valtiolle ja se on edelleen pystyssä. Nykyisin se tunnetaan nimellä Notko. Rakennus on samalla paikalla Hyrylästä Järvenpäähän johtavan tien laidassa, joskin viime vuonna valmistuneen suuren liikennelympyrän takia aidan taakse lähes kokonaan piilotettuna. Järvenpään kaupungin alueella oleva rakennus on suojeltu. Koulukäytön jälkeen se toimi Järvenpään kotitalousopettajaopiston oppilasasuntolana, sitten päiväkotina ja on nykyisin yksityisomistuksessa.

Auli Eho (s. 1948)

Olen koulutukseltani kotitalousopettaja, MAT, MTi ja toimin lähes koko työurani ajan kotimaisen käyttötavarateollisuuden palveluksessa erilaisissa viestinnän ja markkinoinnin tehtävissä. Viimeksi olin Kotitalous-lehden päätoimittaja ja nyt kirjaileva eläkeläinen. Kaksi kirjaa on kirjoitettu ja kolmas kirjoitusvaiheessa. Asun mieheni kanssa vanhassa Perttilän talossa Järvenpäässä.

Esikoiskirjani Kohtaamme Mattilassa, Kristiina Juhontytär kertoo on tarina omasta tuusulalaisesta Eskelin-suvustani. Toinen kirjani Perttilä, talo kylän laidalla kertoo lähialueestamme, Tuomalan koulusta ja ennen kaikkea kodistamme Perttilästä, jonka tuvassa Pekka Halonen on maalannut muun muassa Kotkan ja Mikkelin kirkkojen alttaritauluja. Perttilässä olemme asuneet vuodesta 1980 lähtien.

Kirjoja saa tilaamalla kirjakaupoista tai kustantajalta (www.mediapinta.fi) taikka suoraan minulta (auli.eho@kolumbus.fi). Esittelyt näet verkosta

<http://www.mediapinta.fi/isbn/978-952-235-599-7>

<http://www.mediapinta.fi/isbn/978-952-235-786-1>

Wanha Tuomas menestyi sukulehtikilpailussa

Sukuviesti-lehti järjestää joka toinen vuosi sukulehtikilpailun. Kilpailussa on kaksi sarjaa: sukututkimusyhdistyksille ja sukuseuroille. Wanha Tuomas osallistui kilpailuun vuonna 2015. Se sai toisen palkinnon omassa sarjassaan, johon osallistui 30 lehteä.

Kilpailuraati sanoi lehdestämme näin: "Korhosten elämää monipuolisesti kuvaavassa kuvakertomuksessa on vahva sukututkimuksellinen sisältö. Julkaisun sinänsä selkeää taittoa ja hyvää typografiaa olisi voinut hieman keventää luettavuuden siitä kärsimättä. Mustavalkoinen kuvitus tukee hienosti tekstien arkista elämänmakuisuutta. Komeat, tasapainoiset kansisivut."

Kiitos menestymisestä kuuluu lehtemme kirjoituksiaan lähettäneille sukulaisille. Runsas ja aulis osallistuminen on meidän sukuseuramme erityinen vahvuus. Palkintojenjakotilaisuuden jälkeen käydyissä keskusteluissa kävi ilmi, että näin onnellinen tilanne ei ole läheskään kaikissa sukuseuroissa, vaan kirjoituksia joutuu pyytelemään eikä aina saa sittenkään. Meillä juttujen aktiivinen tarjonta on päinvastoin ollut lisääntymässä vuosi vuodelta. Monet toimituksenkin kirjoittamista jutuista ovat syntyneet lukijoiden lähettämistä kiinnostavista aiheista.

Se, missä emme siis pärjänneet, on lehden ulkoasu. Siihen kilpailuraati lieneekin kiinnittänyt paljon huomiota palkittavia valitessaan, sillä niitä seikkoja tuli esille monessa yhteydessä. Yleisesti palkinnotta jääneitä lehtiä moitittiin liian tiiviistä taitosta ja suuresta tekstikoosta. Väljän taiton ja pienemmän tekstikoon raati arveli parantavan luettavuutta. Sarjassamme kolmanneksikin tullutta lehteä keuhuttiin värikyydestä. Voittajalehdet olivat täysin nelivärisiä. Pitäisikö meidänkin?

Taittoa olisi helppo väljentää, sillä nykyinen liimasidosasu ei rajoita sivumäärää yhtä tiukasti kuin aikaisemmin käyttämämme selästä nidottu vihkotaitto. Tekstikoko on myös ehdonvallan asia. Nykyinen tekstikokomme valittiin aikanaan iäkkäitä lukijoita ajatellen. Ihan viime vuosina seitsemänkymmentä täytettyäni olen kyllä itsekin ruvennut pitämään tekstistä, jota lukiessaan ei tarvitse silmiä siristellä. Pääosa lehtemme

lukijoista on kuitenkin nuorempia, jotka ehkä pitäisivätkin raadin tavoin pienemmästä tekstikoosta. Pitäisikö antaa periksi muodille ja kilpailumenestyksen nimissä pienentää tekstin kokoa?

Yhdessä tekeminen on ollut Wanhan Tuomaan vahvuus. Toivon, että tulevaisuudessa lähettätte juttuja, runoja, kuvia – sekä valokuvia että piirroksia – juttuaiheita, ideoita ja ihan pikkutietojakin, sillä pitkien juttujen pituus ei aina mene tasan sivujaon kanssa ja siksi muutaman rivin teksteilläkin on käyttöä. Erityinen tarve olisi sopivista kansikuvista, vaikka juttujen runsas kuvitus on muutenkin eduksi. Kansikuvaksi kelpaa ihan irrallinenkin kuva, kun vain mukana on mahdollisimman tarkat tiedot henkilöistä, tilanteesta sekä kuvausajasta ja -paikasta. Käsinkirjoitetut tekstit kelpaavat ja toimitus auttaa sekalaisemmankin muistiinpanojen joukon kokoamisessa artikkelimuotoon. Älä arastele. Lähetä tietosi ja tarjoa osaamisesi yhteiseksi hyväksi. Ja esitä mielipiteesi lehden ulkoasusta. Yhdessä saamme aikaan entistä paremman lehden.

Hannu Korhonen
toimitussihteeri

Rautalammin Korhosten suku-

Tämänvuotinen juhlamme on 4. tai 5. Vesannolla järjestettävä sukujuhla. Edellisen kerran kokoonnuimme Vesannolla v. 2001, jolloin juhlittiin seuramme 50-vuotista toimintaa. Yleensä olemme kokoontuneet Ukkolassa, jossa myös seuramme perustettiin v. 1951. Tällä kertaa olemme pyrkieneet löytämään uuden tyyppistä ohjelmaa ja kokoontumispaikkoja, vaikka toki perinteemme ohjelmassa näkyy selvästi.

Tärkein asia on tietysti ensimmäisen sukukirjamme julkaisu sukujuhlamme yhteydessä. Eipä voi muuta kuin ihmetellä kirjan tekijöiden ahkeruutta, sinnikkyyttä ja loistavaa ammattitaitoa niin historian kuin suvunkin tutkijoina, kirjoittajina ja kirjan tekijöinä. Kyllä sukuneuvosto aikanaan onnistui erinomaisesti kirjatoimikuntaa kootessaan. Uskomme kirjan kiinnostavan laajemminkin historian- ja sukututkijoita.

Sukujuhlassamme nostetaan esiin erityisesti Humalapuron Korhosten sukuhaara. Jostakin syystä tämä sukuhaara on jäänyt selvästi unohduksiin, vaikka erityisesti Humalapuron Eemil Korhosen vaikutus vesantolaiseen taide-, valokuva- y. m. kulttuurintuotantoon on ollut hyvin merkittävä. Toivottavasti Eemil Korhosen valokuva- ja taulunäyttelyn kokoaminen onnistuu asianmukaisesti.

Olemme tarkoituksella löytäneet ohjelman suorittajiksi useita nuorten edustajia. Näin toivomme Vihta-Paavolta, Säkkinmäeltä ym. saadun runo- ja musiikkiperinteen siirtyvän kuin huomaamatta seuraavalle sukupolvelle. Toki olemme tukeutuneet ohjelmassamme myös useisiin ennestään tuttuihin tekijöihin. Toivotamme Korhoset runsaslukuisina Vesannon juhlaamme.

Ohjelma

lauantai 2.7.

11.30 – 12.00	Ilmoittautuminen matkailuyritys Luostarissa (Luostarinmäentie, Vesanto)
12.00 – 13.00	Lounas
13.00 – 13.30	Luostarin esittelyä: Matti Karttunen
14.00 – 15.30	Sukukokous
15.30 – 17.30	Opastettu kiertoajelu linja-autolla: Luostari – Korkeala / Klemettilä / Siikalahti – Syvälahti – Maitohovi – Raatikkala – Humalapuro – Luostari
17.30 – 19.30	Ruokailu ja iltatilaisuus Luostarissa, valokuva- ja taulunäyttely

sunnuntai 3.7

10.00 – 11.00	Messu Vesannon kirkossa
11.00 – 11.15	Kukkatervehdykset sankariristille ja muutamille haudoille
12.00 – 13.30	Juhlalounas seurakuntatalolla
13.30 – 15.30	Sukujuhla seurakuntatalolla
15.30 – 16.00	Lähtökahvit

Mahdolliset ohjelmamuutokset selviävät seuramme kotisivuilta.

Lisätietoja ohjelma- ja juhla järjestelyistä voi kysellä Jyrki Korhoselta, puh. 0443030842; sähköposti jyrkijkorhonen@hotmail.fi.

juhla Vesannolla 2.-3.7.2016

Ilmoittaudu ennakkoon, mieluummin 3.6. mennessä, niin autat varautumaan riittävään ruokamäärään ja helpotat ilmoittautumistungosta Vesannolla

Ilmoittaudu kirjeitse osoitteella Pirjo Korhonen, Hoikantie 71, 77700 Rautalampi tai sähköpostitse osoitteella info@rautalaminkorhoset.fi tai sukuseuran verkkosivulla olevalla sähköisellä lomakkeella

Kerro ilmoittautuessasi, kuinka monta henkeä osallistuu sukukokouslounaalle, kiertoajelulle, iltaruokailuun ja juhلالounaalle, kullekin erikseen. Ilmoita myös, jos olet maksanut omakustannushinnat sukuseuran tilille. Ruoat ovat laktoosittomia. Kerro ilmoittautuessasi muista ruokavaliotoiveista.

Osallistujilta perittävät juhlatapahtumien hinnat

Lounas Luostarissa lauantaina 25 €
Opastettu kiertoajelu linja-autolla 5 €
Iltatilaisuus ruokineen Luostarissa 16 €
Juhlalounas Vesannon seurakuntatalolla sunnuntaina 28 €
Lähtökahvit kustantaa sukuseura

Maksut voi maksaa ennakkoon sukuseuran tilille FI71 5510 0020 0130 92 tai maksetaan Vesannolla ilmoittautumisen yhteydessä.
Lapset 4-12 puoleen hintaan, alle nelivuotiaat ilmaiseksi.

Majoitusmahdollisuuksia Vesannolla ja Tervossa

Matkailuyritys Luostari, Matti Karttunen, Luostarinmäentie, Vesanto, puh. 040 5231125

Matkustajakoti Kukertaja, Vesanto kkl, puh. 040 7073185

Syvälahden pajutila, Syvälahdentie 89, Vesanto, puh 040 7004931

Hiisiretket, Laajan tila, Laajantie 14, Tervo, puh 0400 175248, 044 2775647

Lohimaa, Äyskoski, Tervo, puh 0400 418393

Tervonsalmen leirikeskus, Levinniementie 15, Tervo, puh 0173872185

U.H. Ranta, Ahvensalmentie 305, Tervo, puh 017 3872167

Sukukirja Rautalammin Korhosten kuudesta vanhimmasta sukupolvesta

Pitkäaikainen haave vihdoinkin toteutunut. Sukukirja valmistuu suvun omien osaajien yhteistyönä. Laadukas, runsaasti kuvitettu painoasu, osin nelivärinen. Julkistetaan Vesannon sukukokouksessa.

Ennakkotilaajan jäsenetu –33 %

Normaalihinta (sis. postikulut)	52 €
Jäsenhinta (nouto sukukokouksesta)	<u>35 €</u>
Etusi	17 €

Kirjassa kerrotaan suvun kuudesta vanhimmasta sukupolvesta ja heidän elinoloistaan. Se kuljettaa sinut läpi runsaan puolentoista vuosisadan Sisä-Suomen erämaiden asuttamisvaiheesta 1500-luvun puolivälistä yli isonvihan 1700-luvun alkupuolelle.

Tilaa ennakkoon. Tuet sukuseuraa painamisen rahoittamisessa. Saat kirjasi edullisesti sukukokouksessa tai postitse heti sen jälkeen.

Jäsenhinta 35 euroa, muille 40 euroa.

Ennakkotarjoushinta on voimassa 3.6. mennessä tehdyille ja maksetuille tilauksille. Sen jälkeen 4.6. tai myöhemmin tehdyille tilauksille jäsenhinta on 40 €, muille 45 €.

Erikoistarjous: sukukirja ja Vihta-Paavon Runot ja Laulut yhteishintaan 50 €. Erikseen ostettuna runokirjan hinta on jäsenille 30 ja muille 40 euroa.

Noutamalla tilauksen kesän sukukokouksesta säästät postituskulut. Postitettaviin tuotteisiin lisätään postitus- ja pakkauskulut yhdeltä kirjalta 7 euroa ja korkeintaan neljältä kirjalta 10 euroa, seuraavilta kirjoilta +1 € / kirja. Tilatut kirjat postitetaan vasta sukukokouksen jälkeen.

Lisätiedustelut, esimerkiksi postitus ulkomaille tai toimitus muuten kuin postitse: Seppo Korhonen, puh. 0400 642 649, sähköp. seppo@korhonenoy.com.

Toimi näin:

1. Täytä **ennakkotilauslomake** verkkosivulla rautalamminkorhostet.fi/sukukirja tai lähetä ennakkotilaus **sähköpostilla** osoitteeseen info@rautalamminkorhostet.fi tai lähetä ennakkotilaus **postitse** osoitteeseen Pirjo Korhonen, Hoikantie 71, 77700 Rautalampi.
2. Maksa tilauksesi 3.6.2016 mennessä Vanhan Rautalammin Korhosten sukuseura ry:n tilille FI71 5510 0020 0130 92. Kirjoita viestikenttään, mitä olet maksanut (esim. sukukirja, postituskulut, jäsen / ei-jäsen).
3. Nouda tilauksesi Vesannon sukukokouksesta tai odottele postilähetystä

Muisteloita Keski-Suomen kansanopistosta

Marjatta Siikki, Hankasalmi

Kesällä 1954 äiti sanoi: "Ommellaan sinulle uusia vaatteita". Silloin ommeltiin kaikki takkeja myöten itse. "Saat lähteä syksyllä Kansan-Opistoon Suolahteen". Hypin yläpystyä, olin haljeta ilosta, oli kova halu päästä oppimaan uutta.

Elämä kotona oli ollut vaikeaa ja surullista isän kuoleman jälkeen. Isä kuoli keväällä 1951 vain 42-vuotiaana aivohalvaukseen. Meitä jäi orvoksi Marjatta 13 vuotta, Helena 10 vuotta, Anna-Liisa 4 vuotta. Johanna syntyi isän kuoleman jälkeen syksyllä.

Karjasuojat olivat täynnä joka sortin eläimiä. Minä vanhimpana lapsena jouduin kovaan työhön eikä ollut edes sähköä tai vesijohtoja. Kaikesta huolimatta työtä tehtiin ilolla, saimme myös paljon apua. Olin sairastellut ehkä isän ikävää. Iltarukouksissani pyysin Taivaan Isältä terveyttä, että pääsisin syksyllä opistoon. Niinpä koitti syksy, kassi pakattuna, äidin veli vei minut autollaan Suolahteen.

Opisto oli silloin sisäoppilaitos, siellä asuttiin 5–6 hengen huoneissa. Meitä oli kuusi Hankasalmen tyttöä Mannila-nimisessä huoneessa, jossa ikkuna oli järvelle päin. Se oli minulle tärkeää, saarella kasvaneelle. Nuoruuden ilo ja riemu ylinnä päästiin alkuun. En muista, että olisi ollut erimielisyyksiä koko talvena Mannilan tytöillä. Oli hienoa päästä oppimaan paljon uutta.

Eero Rautavirta oli innostava johtaja ja hänen vaimonsa Eine oli opettaja. Eevi Solanne, Hilma Pietiläinen, Laina Sipilä, Tyyne Rissanen, Hellä Kallio, Tellervo Joronen, Erkki Manninen ym. opettajina. Matti Hakkarainen oli pappina. Impi Sirkka, entinen eläkkeellä oleva johtajatar, asui lähellä ja kävi pitämässä lennokkaita tyttöjen iltoja.

Me tytöt istuimme lattialla ringissä, sydämet avoinna ja vastaanottavaisina ahmimme hänen hyviä kauniita ohjeitaan elämän tielle. Ne ohjeet eivät unohdu koskaan. Kevättalvella oli hyviä potkurikelejä,

sain hakea hänet (Impi Sirkkan) potkurilla tyttöjen iltaan. Sain myös hoitaa opettaja Eevi Solanteen pankki- ja apteekkiasioita, koska hänen jalkansa olivat huonot, iäkäs kun oli. Olin onnellinen näistä luottamustehtävistä.

Meitä oppilaita taisi olla noin 120, en ihan muista varmaksi. Kaikki olimme maatalojen nuoria. Oppilaat oli jaettu eri ryhmiin, aamulla oli aina oppitunnit. Isossa keittiössä oli ruuan valmistusta koko porukalle. Opetuskeittiössä leivottiin ja laitettiin ateriakokonaisuuksia kutsuille vieraille, opittiin kauniisti tarjoilemaan. Pirtalassa opetettiin kankaan kudontaa ja ompelua. Opistolla järjestettiin illanviettoja, tanhuttiin, lausuttiin, näyteltiin. Tuolloin oli myös Opiston iso vuosijuhla.

Kävin autokoulunkin Opiston ohella. U. Aarniluoman koulu Jyväskylästä tuli opettamaan. Meitä lähti kolme rohkeaa tyttöä poikien joukkoon autokouluun. Opiston lopulla oli kaupunkiajoharjoittelua ja kortin sain kesäkuussa 1955.

Minun elämässäni opistotalvi oli läpi elämän kantava, vahva voimavara. Nyt vanhana muistot ovat kauniita ja rakkaita muistojen helminauhassa.

Kirjoittajan isän äiti Lyydia Manérus s. 1876 oli syntyjään Kärkkäälän Korhosia. Talon nimi oli aikaisemmin Muila (Kärkkäälä 11), mutta muutettiin Aholaksi, kun vanha nimi ei miellyttänyt. Lyydian vanhemmat olivat Muilan isäntä Kaapro Korhonen ja Maria Mehto, molemmat syntyneet 1847.

Jäsentietopalsta

Vuosi on jälleen vaihtunut ja tulevana kesänä onkin taas seuran kolmivuotiskierrossa sukukokouksen ja sukujuhlan aika. Heinäkuun ensimmäisenä viikonloppuna kokoonnumme Vesannolle seuran syntysijoille kokoustamaan ja tapaamaan sukulaisia. Tarkemmat tiedot tapahtumasta, ilmoittautumisista ym. ovat sivuilla 60–61.

Sukujuhla viikonloppuna julkaistaan odotettu ensimmäinen osa Korhosten sukukirjasta. Lisäksi päivien aikana on monenlaisia mielenkiintoisia tapahtumia ja mukavaa yhdessä oloa. Oikein lämpimästi tervetuloa mukaan!

Nyt sukujuhlien yhteydessä on mainio tilaisuus tulla mukaan seuran toimintaan. Uusia jäseniä kaivataan aina sukuneuvostoon, tapahtumien järjestelyihin, lehden toimittamiseen, tuotteiden kehittelyyn ja markkinointiin jne. Jos koet, että voisit tavalta tai toisella osallistua, niin ota reippaasti yhteyttä sukuneuvoston jäseniin.

Tämän vuoden jäsenmaksulomakkeet tulevat keväällä Wanha Tuomas -lehden mukana jäsenille, vuosimaksu on 20 euroa ja ainaisjäsenmaksu 400 euroa.

Sukuseuran kotisivut löytyvät osoitteesta www.rautalamminkorhoset.fi. Sieltä löytyy ajankohtaisia sukuseuran asioita ja mielen-

kiintoista sukuumme liittyvää tietoa, joten kannattaa käydä tutustumassa. Pyrimme päivittämään sivuille uusimmat tiedot esimerkiksi tapahtumiin liittyen, sillä aina ne eivät ennätä kerran vuodessa ilmestyvään Wanhaan Tuomaaseen.

Sitten vielä lopuksi vinkki syksylle. Rautalammin pestuumarkkinoiden yhteydessä on esitetty viime vuosina Heikki Kokkosen kirjoittamaa näytelmää, joka kuvailee pestuumarkkinoiden tuloa Rautalammille 1819–1821.

Näytelmä koostuu useista osista, joissa käydään mm. kiivasta keskustelua siitä, oliko pitäjänkokouksen päätös markkinoiden sallimisesta viisas vai ei, seurataan markkina-tapahtumia ja selvitetään jälkipyykkiä, olivatko markkinat hyvä asia.

Näytelmässä esiintyvät mm. Vihta-Paavo eli Paavo Korhonen ja hänen tyttärensä Anna-Reetta Korhonen. Jos satut olemaan Rautalammilla syyskuun toisena viikonloppuna, kannattaa tulla katsomaan.

Aurinkoista kevättä ja tapaamisiin kesällä Vesannolla!

Pirjo Korhonen, sihteeri

Sukukirja kansanrunoilijastamme

Vanhan Rautalammin Korhosia, Paavo Matinpoika Korhonen 1775–1840, Vihta-Paavo

Tekijä Martti Korhonen. Ilmestynyt helmikuussa 2016. Tilaa kirjeitse tai sähköpostilla. Tilauksen mukaan nimi, osoite ja puhelinnumero. Postiosoite on Sandelsintie 17 A 1, 70910 Vuorela, ja sähköpostiosoite martti.korhonen@pp3.inet.fi.

Selvitys alkaa Vihta-Paavon isoisän isästä ja jatkuu osin 1900-luvulle. Siinä on yli 90 sukutaulua, joihin sisätty kolmisensataa Vihta-Paavon lähisukua olevaa sukulaistamme, henkilöhakemisto ja runsas taustoitus.

Kirja esiteltiin Wanha Tuomas -lehdessä vuonna 2015 s. 35. Kirjaan perustuva artikkeli on tämän lehden sivuilla 33–38. Lisätietoja sivulla <http://rautalamminkorhoset.fi/sukukirjoja1>.

Sukuseuran julkaisemaa Vihta-Paavon runokirjaa vielä saatavissa. Tilaa yhdessä sivulla 62 esitellyn sukukirjan kanssa. Tilauslomake verkkosivulla <http://rautalamminkorhoset.fi/sukukirja>.

Tuumailua Karjalan reissulta

Teksti: Martti Korhonen, Tampere

Kuvat: Hannu, Juhani ja Martti Korhonen, Vesa Jalkanen

Vanhan Rautalammin Korhosten sukuseura järjesti kesällä 2015 matkan Karjalan kannakselle. Reissun sisältöön kuuluivat paitsi Viipuri, Käkisalmi, Konevitsan luostari Monrepos ja Neuvostoliiton aikaiset lomakylät, myös luonnollisesti monia Korhosten historiaan liittyviä kohteita.

Käkisalmelaisen mökkikylä Vapaa-ajan aamiaispöydässä Korhosen Hannu otti puheeksi artikkelin kirjoittamisen matkasta. Epäroin, koska tunsin, etten ole oikea henkilö kirjoittamaan matkaraporttia. Hannu kuitenkin kehotti ottamaan matkaan aivan vapaasti itseäni kiinnostavan näkökulman. Tähän pyyntöön sitten suostuinkin. Päätin kirjoittaa pohdiskelevan artikkelin keskittyen matkan herättämiin ajatuksiin sukulaisuuden ja maantieteellisen paikan yhteydestä. Niinpä en käsittele artikkelissa kaikkia matkakohteita erikseen, vaan nostan sieltä esiin muutaman ehkä mitättömänkin tuntuisen, mutta omalla tavallaan sukulaisuuden kannalta kiinnostavan paikan.

Mitä sukulaisuus pohjimmiltaan on? Kysymys voi tuntua helpolta ja yksinkertaiselta. Se on tietenkin samaan sukuun kuulumista. Sukuun tullaan joko verenperinnön tai avioliiton kautta. Sukulaisuuteen on kuitenkin perinteisesti kuulunut kolmaskin vahva tekijä, nimittäin maaperä. Suomen vahvasti agraarissa historiassa maaperällä on ollut tärkeä osa sukulaisuutta ja perhettä. Maa on kulkenut suvun perintönä siinä missä geneettinenkin materiaali. Pohjanmaalla, talolliskulttuurin alueella, suku on voinut jopa määrittää talon ja maan kautta. Toisesta suvusta tullut isäntä on saattanut ottaa talon nimen sukunimekseen.

Asian voi kääntää myös toisin päin. Jos maa on ollut tärkeää suvuille, myös suvut ovat olleet merkittäviä maalle. Sitä on rakennettu, viljelty, ojitettu, kulotettu ja muokattu kaikin mahdollisin keinoin. Maaperään jää tästä paitsi näkyvä, mutta myös näkymätön kulttuurikerrostuma. Eräs arkinen todistus tästä selviää tarkastelemalla savolaista paikanni-

mistöä: Korhola, Vehvilä, Jalkala, Suihkola ja niin edelleen. Talolle onkin annettu usein nimi asukkaansa mukaan.

Aika hävittää rakennukset ja niiden asukkaat, mutta jotain sukulaisuudesta tarttuu paikkaan. Hyvänä esimerkkinä tästä toimii Korhosten kivi. Jotain Korhosten esi-isästä Tuomas Pekanpojasta tarttui asuinalueelleen niin sitkeästi, että satoja vuosia hänen mentyään jälkipolvet pystyttivät paikalle muistomerkin. Juuri tätä maahan juurtunutta sukulaisuutta Korhosten jälkeläiset lähtivät kesällä 2015 Karjalan maaperästä etsimään.

Karjalan matkassa on paikkoihin juurtuneen sukulaisuuden lisäksi myös eräs toinen kiinnostava ulottuvuus. On kiehtovaa ajatella matkaa maantieteellisen liikkumisen ohella myös ajassa matkustamisena. Kaukana historiassa Rautalammin Korhosten esivanhempia matkasi Karjalan kautta Savoan, josta suku on edelleen virrannut pieninä puroina ympäri Suomen. Heinäkuisena aamuna nämä virrat kääntyivät toiseen suuntaan, ja ne pienet Korhosten suvun purot, jotka etsivät vielä lopullista uraansa, kääntyivät hetkeksi solisemaan kohti alkulähdettään. Lähdimme kohti Karjalaa.

Ensimmäinen ilta ja seuraavaa päivää vietettiin Viipurissa. Kaupunki on kaunis, joskin tunnetusti jokseenkin ränsistynyt. Siinä nähdään, millainen vaikutus luonteeltaan aineettomalla kulttuurilla voi olla konkreettiseen aineeseen. Venäläiset ovat säilyttäneet runsaasti vanhaa, mutta eivät ole järin tarkkoja ylläpidosta. Suomalaiset sen sijaan ovat purkaneet suurimman osan historiallisesta rakennusperinnöstään, mutta pitävät yleiskunnon parempana ja siistimpänä. Voidaan pohtia kumpiko menetelmä on lopulta arvokkaan, historiallisen rakennusperinnön säily-

misen kannalta parempi: hidas kuolema vai tuhoaminen kertarysäyksellä.

Suuri osa Kannaksen matkasta vietettiin syrjäisemmillä seuduilla ja pienemmillä teillä. Eräs matkan kohteista, ehkäpä se kaikista syrjäisin ja mitättömin, oli Zaporoshkojen (suom. Metsäpirtti) ja Denisovon (Korholanjaama) väliin matkan varrelle asettuva Martinkorholan kylä, jota ei enää ole. Paikalla ei ollut enää varsinaisesti mitään, minkä olisi voinut tunnistaa edes kylän jäänteeksi. Paikan kiinnostavuus on kuitenkin sen historiassa. Kylällä on asunut aikoinaan Korhosten sukua, mahdollisesti jo 1500-luvun alussa. Nykyiseltä merkittävyydeltään paikka on verrattavissa tietyssä mielessä Korhosten kiven alueeseen.

Paikka on tyhjä selvistä asutuksen merkeistä, mutta sen sisältö onkin aineetonta. Voidaan ajatella, että Korhosten historia luo ikään kuin historiallisten paikkojen verkoston, joka asettuu maantieteelliselle kartalle. Tällä kartalla on pieniä pisteitä, jotka sisältävät jotain kulttuurisesti merkittävää tietoa menneistä vuosisadoista. Martinkorholan kylä on yksi näistä verkoston pisteistä. Se on satojen kilometrien päässä sijaitseva pieni aukea keskellä venäläistä metsää. Siellä on tapahtunut satoja vuosia aiemmin jotain, jonka perusteella se asetetaan sukumme historian kartalle. Sukumme esivanhemmat ovat jättäneet paikkaan näkymättömän jäljen.

Sukulaisen ei tarvitse välttämättä olla paikalla pitkää aikaa jättääkseen siihen jotain itsestään. Lyhyt visiittikin voi riittää. Käynnin syy ja ajankohta määrittelee sen, onko paikka merkityksellinen sukulaisuuden suhteen. Esimerkiksi sodankäynnin traaginen luonne on omiaan vahvistamaan vierailun merkitystä. Moni matkakohteista olikin sotahistoriaan

liittyviä. Käydessämme Ihantalan taisteluiden muistomerkillä pohdimme, onko allekirjoittaneen isoeno Martti Kauppinen suojautunut taistelun tuoksinassa jonkin paikalla edelleen olevan kiven taakse. Tässä asiassa emme ole millään tavalla erilaisessa asemassa kuin mikä tahansa suomalainen suku. Sodankäynti on jättänyt jälkensä käytännössä jokaiseen suomalaiseen sukuun. Sodankäynnin paikkojen merkitys ihmisille kuitenkin laimenee ajan kuluessa.

Tuoreemmille sukupolville nämä paikat merkitsevät vähemmän kuin vanhemmille. Aivan kuten me emme enää muista Suomen sodassa kärsineitä sukulaisiamme, eivät tulevaisuuden suomalaiset sure 1930- ja 1940-lukujen vaihteen kärsimyksiä. Viimeisten tuhansien vuosien ajan sotimisen historia on osoittanut, että unohdus saattaa tapahtua yllättävän nopeasti. Asettakaamme toivomme siihen, että tämä muistin harmillinen lyhyys ei johda uusien sotahistoriallisesti merkittävien paikkojen syntyyn.

Matkaillessa pysähdyimme myös Korholanjaaman kylässä. Paikalla oli venäläisiä mökkeilijöitä kaunista kesäpäivää viettämässä. Lapset leikkivät äitiensä kanssa, isät puuhailivat mökkeilyyn kuuluvia puuhiaan. Tämä seikka sai pohtimaan historian liikettä. Asukkaat tulevat ja menevät. Tämä tuleminen ja meneminen tapahtuu muuttoliikkeen sekä syntyvyyden ja kuolleisuuden kautta. Yksi asia kuitenkin säilyy: uudet sukupolvet kasvavat ja kiinnittyvät paikkaan.

Vaikka Karjalan kannaksella on vahva historiallinen merkitys suomalaisille suvuille, niin yhtä lailla sen nykyiset venäläiset asukkaat tuntevat Karjalan kodikseen. Sinne asumaan tulleet uudet suvut tulevat ajan kuluessa

Denisovon vanha keskusta, entinen Korholanjaaman kylä, on hiekkaisella mäellä lähellä Viisjokea. Joen alajuoksua nimitettiin ennen vanhaan Korholan joeksi.

Ihantalan taistelujen muistomerkki on suuri luonnonkivi ahdekaunokkia kasvavan niityn laidalla.

karjalaisiksi suvuiksi. Aikojen päästä heidän jälkeläisensä tulevat tekemään omia matkojaan alueelle esi-isiensä asuinpaikoille. Hekin tulevat löytämään juuriaan siitä maaperästä, josta Korhosten sukuseuran kesäretkeläiset niitä kävivät etsimässä.

Ihmisellä on paha tapa lähteä niin sanotusti merta edemmäs kalaan. Tietenkin on kiehtovaa matkustaa esivanhempiensa maille, mutta ei pidä unohtaa myöskään kodin lähipiiriä. Ihminen jättää aina jälkensä maailmaan, näkyvän tai näkymättömän, ja niinpä ympäristö on täynnä kaikenlaisia merkkejä menneisyydestä. Arkisessa elämässä niitä ei vain tule huomattua tai kiinnitettyä niihin

Hevoskiven tsasouna Konevitsan luostari-saarella (ven. kon = hevonen).

huomiota. Perintölipastossa on jälkiä isovanhempien elämästä, valokuvat paljastavat suvun maatilan pelloilla pidetyistä talkoista ja isoisän vanhoilla kalavesillä kalastaessa voi olla ylpeä paikastaan arvokkaan historiallisen jatkumon kärjessä.

Nykyaikana muuttoliikenne on voimakasta, ja niinpä esimerkiksi allekirjoittanut ei asu sukunsa vanhoilla asuinseuduilla. Sellaisessakin tapauksessa ympäristöstä voi löytää juuriaan. Jokainen kylä ja kaupunki voi antaa jotain menneisyydestä sille, joka sitä etsii. Asuinpaikkani Tampereen Kalevan lähellä on esimerkiksi lukuisia sisällissodan jälkiä. Vaikka yksikään Tullikamarin seinän luodin jäljis-

Laatokassa on tilaa uida.

Karjalan retkikunnan yhteiskuva Laatokan rannalta Taipaleen kannakselta. Kuvassa vasemmalta oikealle Tarja Flander, Rosa Korhonen, Jyrki Korhonen, Marja Korhonen, Pertti Korhonen, Anneli Riepponen, Väinö Markkanen, Petri Korhonen, Leena Korhonen, Kaisa Siikki, Päivi Korhonen, Pekka Laakoli, Eero Siikki, Martti Korhonen, Anne Aaltio, Marjo Suhonen, Hannu Korhonen, Juhani Korhonen, Irja Retkin, Tapio Retkin ja Vesa Jalkanen.

tä ei ole todennäköisesti sukulaiseni tekemä, ovat ne aineellisenä osoituksena ajanjaksosta, jolla oli erittäin vahva ja konkreettinen merkitys isoisovanhemmilleni. Kaikkialla on pieniä

merkkejä kertomassa siitä, mitä maailmassa on tapahtunut. Näitä merkkejä tulkitsemalla voimme ymmärtää mistä olemme tulleet ja miksi olemme sitä, mitä olemme.

Idyllinen kesäpäivä Monrepos'n puistossa.

GAZ-kuorma-auto talvisotamuseossa.

Karjalan Kannaksen retki pähkinäkuoressa:

Vanhan Rautalammin Korhosten sukuseuran matka Karjalan kannakselle 29.7. – 1.8.2015 reitillä Suonenjoki–Nuijamaa–Viipuri–Äyräpää–Kiviniemi–Metsäpirtti–Rautu–Käkisalme –Konevitsa–Enso–Suonenjoki. Osallistujia matkalla oli 22 henkilöä bussikuski mukaan luettuna. Kohteina mm. Viipuri, Äyräpää, Laatokka, Ihantala, Käkisalmen linna, talvisotamuseo, Monrepos'n puisto ja Konevitsan luostari. Kuvia ja tarkempi ohjelma on verkossa sukuseuran sivuilla.